

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Π.Μ.Σ. «ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ»
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ: Μαρίτα Παπαρούση
Τ. Τσιλιμένη

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Η προσέγγιση της Λογοτεχνίας μέσω των πολιτισμικών σπουδών και παραγωγή
διδασκτικού υλικού.**

Η έννοια της ομορφιάς: Από την ωραία Ελένη στη Μαρία την άσχημη.

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Αικατερίνη Κούκια
A.M.: 05006
ΒΟΛΟΣ, Ιούνιος 2008

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 6681/1
Ημερ. Εισ.: 16-10-2008
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: Δ
807
ΚΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	3
Λέξεις-κλειδιά	3
Εισαγωγή	4
Θεωρητικό Πλαίσιο	6
Διδακτική Μεθοδολογία	24
Σχεδίαση εκπαιδευτικού υλικού	26
Προτάσεις-Προοπτικές	36
Κατάλογος κειμένων	38
Βιβλιογραφία για τον/ην εκπαιδευτικό	40
Ευχαριστίες	41
Βιβλιογραφία	42
Παράρτημα	45

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί ο σχεδιασμός και η δημιουργία κατάλληλου διδακτικού υλικού για την επεξεργασία και την προσέγγιση της έννοιας της ομορφιάς στο μάθημα της Λογοτεχνίας στην Α΄ τάξη του Λυκείου. Αυτή, λοιπόν, επιχειρεί να σχεδιάσει και να παράγει ενδιαφέρον και πρωτότυπο εκπαιδευτικό υλικό που θα περιέχει ποικίλα κειμενικά είδη (γελοιογραφία, άρθρα, θεωρητικά κείμενα, εικονικό υλικό, κυρίως λογοτεχνικά κείμενα, ποικίλες δραστηριότητες, κ.α.) και το οποίο θα οδηγήσει τους/ις μαθητές/ριες στην εξοικείωσή τους με την έννοια του ωραίου και τις πολλαπλές όψεις και εκφάνσεις της. Η ανάπτυξη του υλικού αυτού στηρίζεται κατά πολύ στις αρχές της πολιτισμικής θεωρίας ως θεωρίας της λογοτεχνίας και λαμβάνει υπόψη της τις παραδοχές της κυρίαρχης διδακτικής μεθοδολογίας για την συνεργατική και τη διερευνητική/ανακαλυπτική μάθηση, καθώς και για τη λειτουργική ένταξη των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τέλος, ακολουθούν προτάσεις που αφορούν την ψηφιοποίηση του εν λόγω υλικού, την εφαρμογή και αξιοποίησή του με την οργάνωση διδακτικών παρεμβάσεων και τον σχεδιασμό έρευνας.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

Διδακτική Λογοτεχνίας, Πολιτισμικές σπουδές, κουλτούρα, ομορφιά, διδακτικό υλικό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μάθημα της Λογοτεχνίας παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες και αποτελεί συχνά μια πρόκληση για όποιον/α εκπαιδευτικό επιχειρήσει να ασχοληθεί με αυτό και να το διδάξει. Μια αποτελεσματική και τελεσφόρα διδασκαλία του μαθήματος αυτού είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί χωρίς να ληφθούν υπόψη οι κατευθύνσεις της λογοτεχνικής θεωρίας και η κριτική χρήση τους, καθώς επίσης και τα νέα δεδομένα της παιδαγωγικής επιστήμης και οι σύγχρονες παραδοχές της διδακτικής μεθοδολογίας. Αναγκαία θεωρείται, επιπλέον, η ανάπτυξη και η παραγωγή σύγχρονου και καινοτόμου διδακτικού υλικού, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στο μάθημα και θα συμβαδίζει με τις ανανεωμένες διδακτικές πρακτικές. Κυρίως όμως θα κεντρίζει το ενδιαφέρον και την προσοχή των μαθητών/ριών και θα τους/ις εμπνέει ώστε να ασχοληθούν με το μάθημα της Λογοτεχνίας και να το απολαύσουν αισθητικά και επιπλέον θα στοχεύει στη δημιουργία κριτικών αναγνωστών/ριών και δημιουργικών μαθητών/ριών.

Στο πλαίσιο αυτής της νέας προσέγγισης του λογοτεχνικού μαθήματος καθώς και των προοπτικών που διανοίγονται στη διδακτική αυτού του μαθήματος εντάσσεται και η παρούσα εργασία. Αυτή, λοιπόν, επιχειρεί να σχεδιάσει και να παράγει κατάλληλο και πρωτότυπο εκπαιδευτικό υλικό για τη διδακτική προσέγγιση της έννοιας του «ωραίου» και των πολλαπλών όψεων που συνθέτουν την έννοια της ομορφιάς, όπως αυτές προβάλλονται και εντοπίζονται μέσα από την ανάγνωση ποικίλων κειμένων, κυρίως λογοτεχνικών.

Η διδακτική αυτή προσέγγιση απευθύνεται σε μαθητές/ριες της Α΄ Λυκείου (ηλικίας 16 ετών) και γίνεται στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Μπορεί κάλλιστα να συνδυαστεί με το κεφάλαιο του μαθήματος της Έκφρασης-Έκθεσης της ίδιας τάξης, το οποίο σύμφωνα με το Α.Π.Σ. αναφέρεται σε θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα. Είναι δυνατόν, βέβαια, με κατάλληλες τροποποιήσεις να απευθυνθεί και στις τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου ή και του Λυκείου.

Όπως εύκολα γίνεται κατανοητό η μελέτη και η επεξεργασία της συγκεκριμένης έννοιας παρουσιάζει καταρχάς ενδιαφέρον, γιατί η ομορφιά αποτελεί ένα θέμα που απασχολεί κατεξοχήν τους σημερινούς εφήβους και όχι μόνο. Ο σκοπός της παραγωγής του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού είναι αφενός μεν τα παιδιά

να οδηγηθούν στην ολόπλευρη και διαχρονική θεώρηση της έννοιας του ωραίου και στην ουσιαστική κατανόηση και την οικειοποίησή της και αφετέρου να προβληματιστούν πάνω σ' αυτήν, να ευαισθητοποιηθούν και να υιοθετήσουν μια κριτική στάση απέναντι σε ορισμένες πτυχές της.

Η δομή της εργασίας σε γενικές γραμμές είναι η ακόλουθη. Αφού γίνει μια αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και υπό το πρίσμα του οποίου σχεδιάστηκε, στη συνέχεια παρουσιάζονται ο σκοπός και οι επιμέρους διδακτικοί στόχοι του όλου εγχειρήματος. Έπειτα ακολουθεί η περιγραφή και η αιτιολόγηση του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού και των διδακτικών εργαλείων που παράχθηκαν παράλληλα με την περιγραφή της όλης διδακτικής διαδικασίας και των φάσεων αξιοποίησής τους. Στο τέλος παρουσιάζονται οι προτάσεις για την περαιτέρω εφαρμογή και αξιοποίηση του διδακτικού αυτού υλικού και οι προοπτικές που διανοίγονται για σχετική έρευνα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η θεωρία της λογοτεχνίας στη διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας νοείται ως υπόβαθρο για τον διδάσκοντα και έχει τη δυνατότητα να διευκολύνει και να ανανεώσει τη διδακτική πρακτική. Μία από τις πολλές κατευθύνσεις της λογοτεχνικής θεωρίας είναι η πολιτισμική θεωρία, η οποία έχει ως αντικείμενο την παραγωγή και την αναπαράσταση της ανθρώπινης εμπειρίας και τη συγκρότηση των ανθρώπινων υποκειμένων μέσα από «σημασιοδοτικές πρακτικές» που εκτείνονται στην ευρεία περιοχή της κουλτούρας. Με τον όρο «σημασιοδοτικές πρακτικές» εννοούμε ένα συγκεκριμένο σύνολο λέξεων και πράξεων, ένα σύνθετο πεδίο έκφρασης, με τα οποία δίνουμε νόημα στα υλικά αγαθά και ορίζουμε τη συμπεριφορά μας και τις ταυτότητές μας (Barker, 2003, Hall, 1997). Η πρακτική πλευρά της πολιτισμικής θεωρίας είναι οι πολιτισμικές σπουδές, οι οποίες θεωρούν ως αντικείμενό τους όλους τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται οι πολιτισμικές ταυτότητες (Culler 2000: 57, Easthope 1991: 6). Έτσι διερευνούν «σημασιοδοτικές πρακτικές» σε ένα τεράστιο φάσμα της σύγχρονης κουλτούρας: από τις διαφημίσεις των τσιγάρων, τη μόδα, την pop μουσική, τη Madonna και τις τηλεοπτικές σειρές μέχρι λογοτεχνικά έργα που είχαν παραμεληθεί από τις λογοτεχνικές σπουδές, εξαιτίας παραγόντων σχετικών με τη φυλή, την τάξη ή το φύλο του δημιουργού τους.

Οι σύγχρονες πολιτισμικές σπουδές έχουν διπλή καταγωγή και μπορούν να θεωρηθούν ως σύγκλιση δύο τάσεων που ξεκίνησαν από διαφορετικές αφετηρίες. Καταρχάς προέρχονται από το γαλλικό δομισμό της δεκαετίας του 1960 που αντιμετώπισε τον πολιτισμό (συμπεριλαμβανομένης και της λογοτεχνίας) ως μια σειρά πρακτικών των οποίων οι κανόνες ή οι συμβάσεις θα πρέπει να περιγραφούν. Σε ένα πρώιμο έργο πολιτισμικών σπουδών, τις *Μυθολογίες* (1957), ο Γάλλος θεωρητικός της λογοτεχνίας Roland Barthes επιδιέχεται σε σύντομες «αναγνώσεις» και στη σημειολογική ανάλυση ενός μεγάλου εύρους πολιτισμικών πρακτικών, από την τέχνη του κατς, τους Ρωμαίους, την εικόνα του προλετάριου στις ταινίες του Σαρλώ, την ψύχωση των ιπτάμενων δίσκων, τους γαλάζιους τουριστικούς οδηγούς, την αστρολογία και τη διαφήμιση αυτοκινήτων και απορρυπαντικών μέχρι κάποια μυθικών διαστάσεων πολιτισμικά αντικείμενα, όπως είναι το γαλλικό κρασί και ο εγκέφαλος του Αϊνστάιν. Επιδιώκει να προκαλέσει μια κριτική ανάγνωση των συγκεκριμένων πολιτισμικών πρακτικών και, ιδιαίτερα, να ενθαρρύνει τους

αναγνώστες να αναγνωρίσουν την πρόθεση κοινωνικής χειραγώγησης, που αυτές οι πρακτικές ενέχουν. Για παράδειγμα στο κεφάλαιο *Μυθιστορήματα και Παιδιά*, αναλύει τον τρόπο με τον οποίο ένα γνωστό γυναικείο περιοδικό παρουσίασε κάποτε εβδομήντα γυναίκες των γραμμάτων, θέτοντας δηλαδή σε μια παρένθεση, δίπλα στο όνομά τους, πρώτα τον αριθμό των παιδιών τους και μετά τον αριθμό των μυθιστορημάτων που είχαν γράψει. Η πρόθεση χειραγώγησης εντοπίζεται από τον Barthes στο γεγονός του ότι ο κόσμος της γυναικείας δημιουργικότητας και ελευθερίας αναγνωρίζεται ως τέτοιος μόνο με τον όρο της εκπλήρωσης – κατά προτεραιότητα – των υποχρεώσεων της γυναικείας φύσης: «το γυναικείο Σύμπαν του Elle είναι, πολύ συγκεκριμένα, το Σύμπαν του γυναικωνίτη» (Barthes, 1979 {1957}: 90-92).

Τον Barthes τον ενδιαφέρει κυρίως να απομυθοποιήσει ό,τι καταλήγει να φαίνεται φυσικό και αυτονόητο στα πλαίσια του πολιτισμού, καταδεικνύοντας ότι βασίζεται απλά σε κάποια συγκυριακά ιστορικά μορφώματα. Έτσι, αναλύοντας διάφορες πολιτισμικές πρακτικές, από την υψηλή λογοτεχνία μέχρι τη μόδα και τη διατροφή, αναγνωρίζει τις υποκείμενες συμβάσεις και τις κοινωνικές τους προεκτάσεις. Άρα, το παράδειγμα του Barthes ενθάρρυνε την ανάγνωση των συνδηλώσεων άλλων πολιτισμικών εικόνων και την ανάλυση της κοινωνικής λειτουργίας των ιδιόρρυθμων κατασκευασμάτων της κουλτούρας (Culler, 2000).

Η δεύτερη πηγή προέλευσης των σύγχρονων πολιτισμικών σπουδών είναι η μαρξιστική θεωρία της λογοτεχνίας, έτσι όπως αναπτύχθηκε στη Μεγάλη Βρετανία. Με το έργο τους ο Raymond Williams («Πολιτισμός και κοινωνία» = “Culture and Society”, 1958) και ο ιδρυτής του Κέντρου Σύγχρονων Πολιτισμικών Σπουδών του Μπέρμινγχαμ, Richard Hoggart («Οι χρήσεις της εγγραμματοσύνης» = “The Uses of Literacy”, 1957), προσπάθησαν να αποκαλύψουν και να διερευνήσουν την ύπαρξη ενός λαϊκού, εργατικού πολιτισμού, ο οποίος είχε μείνει τελείως στο περιθώριο, από τη στιγμή που ο πολιτισμός είχε ταυτιστεί με την υψηλή λογοτεχνία.

Το πρώτο βιβλίο του Williams που τάραξε τα νερά της πανεπιστημιακής κριτικής και εισήγαγε τις βασικές αρχές του για την ανάλυση της κουλτούρας ήταν το “*Culture and Society 1780-1950*” που εκδόθηκε το 1958. Στο βιβλίο αυτό ο Williams ανιχνεύει και αναδεικνύει τους συγγραφείς και τα κείμενα του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα που αναφέρονται στην αγγλική κουλτούρα και στη σχέση κουλτούρας και κοινωνίας. Ο στόχος του ήταν να αποκαλύψει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γράφτηκαν, τις ποικίλες δεσμεύσεις των συγγραφέων τους και τη στάση τους στις

συζητήσεις της εποχής εκείνης γύρω από τις σχέσεις ανάμεσα στην κουλτούρα, τη βιομηχανία, τη δημοκρατία και τις κοινωνικές τάξεις.

Ο Williams έστρεψε την προσοχή του στις σχέσεις ανάμεσα στη λαϊκή κουλτούρα και την υψηλή λογοτεχνία. Στο πρώτο αυτό βιβλίο οικοδομούνται τα θεμέλια της θεωρίας της κουλτούρας, την οποία βρίσκουμε ασφαλώς πιο επεξεργασμένη στα επόμενα έργα του.

Το βιβλίο του Hoggart "*The Uses of Literacy*" μελετά και αφηγείται γοητευτικά την κουλτούρα της εργατικής τάξης, χρησιμοποιώντας κάθε είδους πηγές: συνήθειες διατροφής και κατοικίας, έθιμα της καθημερινής ζωής, παροιμίες, αναγνωστικές προτιμήσεις και ψυχαγωγία, κόμικς και περιοδικά. Παράλληλα εξετάζει πώς επηρέασαν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης την κουλτούρα αυτή, πώς προσαρμόστηκαν σε αυτήν, πώς την άλλαξαν και τι είδους αντιστάσεις βρήκαν. Οι μορφές της πολιτισμικής αντίστασης στην επέλαση των media, από τον Hoggart και μετά, αποτέλεσαν σταθερό ενδιαφέρον των cultural studies.

Παρατηρούμε ότι οι άγγλοι μελετητές της κουλτούρας ακολούθησαν εν πολλοίς πορεία παράλληλη με τον Barthes και τον γαλλικό στρουκτουραλισμό. Τα πρώτα βασικά κείμενα των cultural studies εμφανίζονται ταυτόχρονα σχεδόν με τις «*Μυθολογίες*» του και διαθέτουν αρκετά κοινά στοιχεία, όπως τη θεώρηση της λογοτεχνίας ως ιστορικά διαγεγραμμένης και κοινωνικά φορτισμένης κατηγορίας, τη διερεύνηση της λογοτεχνικότητας και την υπονόμηση του παραδεδομένου λογοτεχνικού κανόνα, καθώς και το ενδιαφέρον για τα σύγχρονα συστήματα σημείων που δημιουργούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κ.α..

Η βασική έννοια που απασχολεί την πολιτισμική θεωρία και από την οποία δανείζεται την ονομασία της είναι η έννοια της κουλτούρας (culture) – πολιτισμός. Αντλαμβάνεται τον πολιτισμό ως το συνολικό κοινωνικό πεδίο παραγωγής νοήματος και απορρίπτει και τις τρεις βασικές σύγχρονες έννοιές του. Την ελιτίστικη-ανθρωπιστική δηλαδή έννοια του πολιτισμού ως διαχρονικού αισθητικού επιτεύγματος ή μορφωτικού ιδεώδους, τη ρομαντική έννοια για τον πολιτισμό ως την ομοιογενή, οργανική και ιστορικά διακριτή έκφραση μιας κοινότητας, καθώς και τη μαρξιστική αντίληψη για τον πολιτισμό ως μια ιδεολογία που επιβάλλεται από την κυρίαρχη κοινωνική τάξη (Πασχαλίδης, 1999). Συγκεκριμένα, ο Williams τονίζει ότι ο όρος κουλτούρα βρίσκεται στο κέντρο της σύγχρονης σκέψης και πρακτικής και την ορίζει ως κοινωνική διαδικασία που παράγει συγκεκριμένους και διαφορετικούς τρόπους ζωής. Προσπαθεί να συντάξει μια θεωρία της κουλτούρας, η οποία δεν θα

είναι θεωρία «των τεχνών και της πνευματικής ζωής», αλλά θεωρία εκείνης ακριβώς της κοινωνικής διαδικασίας που παράγει «τρόπους ζωής». Η θεωρία αυτή δεν θα πρέπει απλώς να ερμηνεύσει ένα έργο τέχνης ως αντικείμενο, αλλά να μελετήσει τις διαδικασίες παραγωγής του και να το δει ως πρακτική που συνδέεται ποικιλοτρόπως με τις άλλες κοινωνικές πρακτικές.

Η έμφαση του Williams στη σημασία της κουλτούρας ως «συνολικού τρόπου ζωής» συνάντησε ισχυρή κριτική από αρκετούς θεωρητικούς. Ο ιστορικός E. P. Thompson, συνοδοιπόρος του Williams και θεμελιωτής των cultural studies, διαφώνησε ιδιαίτερος στην αντιμετώπιση αυτή της κουλτούρας, αφού κατ' αυτόν ο «τρόπος ζωής» είναι συνυφασμένος με την ιδέα του αγώνα και της σύγκρουσης ανάμεσα σε αντιτιθέμενους τρόπους ζωής (Thompson, 1961). Ο Anthony Barnett, επίσης, θεωρεί πως ο Williams, βλέποντας την κουλτούρα ως ενοποιημένο σύστημα πρακτικών στο οποίο μάλιστα αποδίδει και τη δυνατότητα να επηρεάζει τις κοινωνικές αλλαγές, τελικά την εξυψώνει και την εξιδανικεύει (Barnett, 1976). Τέλος, ο Terry Eagleton, μαθητής του Williams, υποστηρίζει πως η υλιστική αυτή αντίληψη του Williams για την κουλτούρα μάς γυρίζει πίσω, σε μια φιλοσοφική απλώς διατύπωση. Δεν εξηγεί τις κοινωνικές διαδικασίες, εξήγηση που θα μπορούσε να μεταφραστεί και σε πολιτική πράξη, αλλά περιγράφει εξαρχής, με υλιστικούς όρους, ορισμένα φαινόμενα που είχαν ιδεολογικοποιηθεί και εξιδανικευτεί ως «μη υλικά». Μας ξαναγυρνά λοιπόν, συνεχίζει ο Eagleton, πίσω, στις φιλοσοφικές διαμάχες μεταξύ υλισμού και ιδεαλισμού, πριν από την ανάπτυξη του ιστορικού υλισμού από τον Marx (Eagleton, 1989). Στο ίδιο πνεύμα ο Eagleton κατακρίνει την απόρριψη της έννοιας της μάζας. Υπενθυμίζει ότι η έννοια της μάζας δεν έχει μόνο αρνητική πλευρά, εκείνη της καθοδήγησης, χειραγώγησης και υποταγής της με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, αλλά και θετική: οι άνθρωποι μόνον ως «μάζα» μπορούν να επαναστατήσουν και να αλλάξουν τη ζωή τους (Eagleton, 1976).

Εκτός από την έννοια της κουλτούρας, άλλες έννοιες που δεσπάζουν στα έργα των πρώτων culturalists και αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για τον ορισμό της κουλτούρας είναι αυτές της δημιουργικότητας, της ηγεμονίας, της παράδοσης, της δομής της αίσθησης, κ.α. (βλ. Williams, 1961, 1977).

Όπως είναι αναμενόμενο, και οι νεότεροι ερευνητές σήμερα ασκούν κριτική στον Hoggart και τον Williams και βρίσκουν πολλά κενά στο έργο τους. Εκτός από την έλλειψη προβληματισμού για τις διαφορές του φύλου διαπιστώνουν πως αγνοήθηκε επίσης ο εθνικός παράγοντας, οι εθνικές διαφορές και το πρόβλημα των

μειονοτήτων που μαστίζει τις σύγχρονες κοινωνίες. Ακόμη, η νεότερη έρευνα έχει προχωρήσει πολύ στον τομέα της λαϊκής, μαζικής κουλτούρας. Γι αυτό με την πάροδο του χρόνου οι πολιτισμικές σπουδές συνδέθηκαν με μια νέα θεωρητικοποίηση του πολιτισμού, η οποία στηρίζεται στην ανάλυση του μαζικού πολιτισμού (σε αντιδιαστολή με τον «λαϊκό πολιτισμό») ως ένα ανελεύθερο ιδεολογικό μόρφωμα, ως νοήματα που λειτουργούν με στόχο να τοποθετήσουν τους αναγνώστες ή θεατές στη θέση του καταναλωτή και να δικαιώσουν τις ενέργειες της κρατικής εξουσίας. Η αλληλενέργεια μεταξύ των δύο παραπάνω αναλύσεων του πολιτισμού- ο πολιτισμός ως έκφραση του λαού και ο πολιτισμός ως επιβολή επί του λαού- υπήρξε κομβική για την ανάπτυξη των πολιτισμικών σπουδών, καταρχάς στη Βρετανία και στη συνέχεια αλλού (Culler, 2000).

Γενικότερα, οι cultural studies αναπτύχθηκαν από τη συνάντηση τριών επιστημών: της αγγλικής φιλολογίας, της κοινωνιολογίας και της ιστορίας. Ο δρόμος από την αγγλική φιλολογία οδηγούσε προς το ενδιαφέρον για τις λαϊκές πολιτισμικές εκφράσεις αλλά και για τα ίδια τα κείμενα και την κειμενικότητα, καθώς και για τη δόμηση της έννοιας της λογοτεχνίας και τους ποικίλους αποκλεισμούς που αυτή συνεπάγεται. Ο δρόμος της ιστορίας υποδείκνυε τη λεγόμενη «ιστορία από κάτω», την προφορική ιστορία και την ανίχνευση της λαϊκής μνήμης. Ο δρόμος της κοινωνιολογίας εισήγαγε την εθνολογική μεθοδολογία, το ενδιαφέρον για τη δόμηση του νοήματος και για τους τρόπους αναπαραγωγής των μηχανισμών υποταγής. Κάθε έργο που μελετά την κουλτούρα διαθέτει συνήθως τρία επίπεδα που αντιστοιχούν στους τρεις αυτούς δρόμους: το επίπεδο της *βιωμένης εμπειρίας*, στο οποίο η προσοχή στρέφεται προς τα νοήματα της καθημερινής ζωής, το επίπεδο των *κειμένων*, το οποίο απαιτεί στενή προσοχή στις συμβολικές μορφές, και, τέλος, το επίπεδο των ευρύτερων *κοινωνικών δομών*, το οποίο ενσωματώνει την ιστορική ανάλυση της διαμόρφωσής τους (Green, 1982).

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και στη διάδοση της πολιτισμικής θεωρίας διαδραμάτισε το Κέντρο Σύγχρονων Πολιτισμικών Σπουδών - Centre for Contemporary Cultural Studies (C.C.C.S.). Για πολλά χρόνια υπήρξε ένα ερευνητικό κέντρο στο Παν/μιο του Birmingham και τη διεύθυνσή του ανέλαβαν εξέχουσες προσωπικότητες και οι βασικότεροι εκπρόσωποι-θεωρητικοί των cultural studies. Ιδρύθηκε το 1964 από τον Richard Hoggart και το αντικείμενό του υπήρξε το νέο τότε πεδίο των Πολιτισμικών σπουδών. Στην αρχή λειτούργησε στο πλαίσιο του τμήματος της Αγγλικής

Φιλολογίας του Παν/μιου του Birmingham υπό τη διεύθυνση του Hoggart και στη συνέχεια ως ανεξάρτητο τμήμα μεταπτυχιακών σπουδών. Το 1968 ο Stuart Hall διαδέχτηκε τον Hoggart στη διεύθυνση του Κέντρου. Εκτός από αυτούς διεύθυναν ή εργάστηκαν στο κέντρο ο Richard Johnson και ο Paul Willis, όπως και ο Paul Gilroy, ο οποίος εκπόνησε εκεί τη διδακτορική του διατριβή υπό την επίβλεψη του Hall. Το Κέντρο έκλεισε με δραματικό τρόπο το 2002. Οι σπουδαστές και το διδακτικό προσωπικό άρχισαν μια εκστρατεία για να σωθεί υποστηρίζοντας ότι το Κέντρο έκλεινε εξαιτίας οικονομικών πέσεων που σχετιζόνταν με το δημόσιο ταμείο των βρετανικών πανεπιστημίων και με τη χαμηλή βαθμολογία του στην αμφιλεγόμενη κυβερνητική αξιολόγηση της απόδοσης και της παραγωγής ερευνητικού έργου όλων των βρετανικών πανεπιστημίων. Επιπρόσθετα, ανησυχίες εκφράστηκαν ότι το Κέντρο ουσιαστικά «τιμωρούνταν καθυστερημένα» για τον πολιτικό του ριζοσπαστισμό, καθώς οι αριστερές του θέσεις και η μακρά ιστορία διαμάχης του με τη διοίκηση του Παν/μίου ήταν γνωστή σε όλους όσους φοίτησαν στο Παν/μιο του Birmingham μεταξύ των δεκαετιών του '60 και του '80 (Gilroy, 2002).

Μέσα στην πάροδο των χρόνων, από την εμφάνιση των πρώτων βιβλίων στα οποία οι αρχικοί εισηγητές των πολιτισμικών σπουδών παρουσίαζαν και περιέγραφαν τη νέα θεωρία τους, μέχρι τη δεκαετία του 1990, κατά την οποία αυτή υπήρξε μείζων και ανερχόμενη δραστηριότητα, και έως και τις μέρες μας, η πολιτισμική θεωρία θέτει ορισμένους στόχους και έχει ορισμένες βασικές θέσεις και ένα ευρύ πεδίο ενδιαφερόντων, από τα οποία ορισμένα διατηρούνται ενώ άλλα προστίθενται στα ήδη υπάρχοντα, εξελίσσονται ή έχουν διαφοροποιηθεί και προσαρμοστεί στα δεδομένα της εκάστοτε εποχής.

Οι βασικές θέσεις των πρώτων εισηγητών των cultural studies αποτυπώνονται σε μια σειρά ερευνητικών και θεωρητικών στόχων που μπορούν να οριστούν ως εξής:

- α) Η ανάδειξη των ισχυρών και περίπλοκων πολιτισμικών διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις που αντέχουν στη μακρά διάρκεια. Το ενδιαφέρον αυτό απλώθηκε στη συνέχεια και στις μεταπλάσεις που υφίσταται μια κοινωνική τάξη και μια κουλτούρα μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και στις διάφορες συμβολικές μορφές της νεανικής υποκουλτούρας.
- β) Η περιγραφή της κουλτούρας ως «καθημερινής», ως δημιουργίας και διάδοσης νοήματος στην καθημερινή ζωή. Πρόκειται για στάση η οποία επιδιώκει να αντιτεθεί στις διάφορες προσπάθειες να δημιουργηθούν ισχυρές, αποκλειστικές εκδοχές της πολιτισμικής κληρονομιάς και της παράδοσης.
- γ) Η επισήμανση του αντιδημοκρατικού χαρακτήρα των σύγχρονων

μορφών εκπαίδευσης και επικοινωνίας. δ) Η συζήτηση γύρω από τα χαρακτηριστικά και τις αξίες της αγγλικής κοινωνίας, ιδίως όπως διαμορφώθηκαν στη μεταπολεμική εποχή (Green, 1982).

Ο Richard Johnson, διευθυντής για πολλά χρόνια του Κέντρου Σύγχρονων Πολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Birmingham, χαρτογραφεί την ερευνητική περιοχή των cultural studies κάπως διαφορετικά. Διαπιστώνει ότι υπάρχουν τρεις τύποι εργασιών: εκείνες που ερευνούν την παραγωγή της κουλτούρας, εκείνες που μελετούν τα κείμενα, και οι μελέτες της βιωμένης κουλτούρας. Οι μελέτες που βασίζονται στην παραγωγή της κουλτούρας αγωνίζονται για τον έλεγχο ή τη μεταβολή των μέσων πολιτισμικής παραγωγής, ή ακόμη και για τη δημιουργία εναλλακτικών μέσων με τα οποία θα μπορούσε να μεθοδευτεί μία στρατηγική υπονόμησης των ηγεμονικών πολιτισμικών μορφών. Οι μελέτες που βασίζονται στα κείμενα εντοπίζουν την προσοχή τους στη μορφή των πολιτισμικών προϊόντων και ενδιαφέρονται για τις δυνατότητες αλλαγής των μορφών. Τέλος, η έρευνα της βιωμένης κουλτούρας έχει συνδεθεί στενά με την έρευνα του τρόπου ζωής των κατώτερων κοινωνικών ομάδων (Johnson, 1986-87).

Ειδικότερα, οι πολιτισμικές σπουδές επιδιώκουν να αναδείξουν και να μελετήσουν διεξοδικά τις δύο όψεις και εκφάνσεις του πολιτισμού- τον λαϊκό και τον μαζικό- και να εξάγουν όσο το δυνατόν πιο εποικοδομητικά συμπεράσματα από την ανάλυση αυτή. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά οι ασχολούμενοι με τις πολιτισμικές σπουδές ελπίζουν συνήθως ότι η εντρύφηση στον παρόντα πολιτισμό θα αποτελέσει μέσο παρέμβασης σ' αυτόν κι όχι απλή περιγραφή του. Από τη μια μεριά, λοιπόν, εκφράζουν την επιθυμία να αποκατασταθεί ο λαϊκός πολιτισμός ως τρόπος έκφρασης του λαού ή να ακουστεί η φωνή κάποιων περιθωριοποιημένων ομάδων. Πιστεύουν ότι η αξία της μελέτης του λαϊκού πολιτισμού έγκειται στο να γνωρίσουμε ό,τι είναι σημαντικό για τις ζωές των απλών και καθημερινών ανθρώπων- τον πολιτισμό τους- σε αντιδιαστολή με τις ζωές των ακαδημαϊκών και των «εστέτ». Ενδιαφέρονται εν τέλει να βρουν μέσα στον λαϊκό πολιτισμό αυθεντικές μορφές έκφρασης αξιών. Από την άλλη, επιδιώκουν να μελετήσουν τον μαζικό πολιτισμό ως μέσο ιδεολογικής επιβολής και αυθαίρετο ιδεολογικό μόρφωμα, ως σύνολο, δηλαδή, κωδίκων και πρακτικών που αλλοτριώνουν τον άνθρωπο από τα ενδιαφέροντά του και δημιουργούν επιθυμίες που του επιβάλλονται να έχει. Υπάρχει, επομένως, η ισχυρή τάση να καταδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι διαμορφώνονται και χειραγωγούνται από τις πολιτισμικές δυνάμεις. Οι πολιτισμικές σπουδές θέτουν το

ερώτημα μέχρι ποιο σημείο χειραγωγούμαστε από τις πολιτισμικές εκφράσεις και μέχρι ποιο σημείο ή με ποιους τρόπους είμαστε ικανοί να τις χρησιμοποιήσουμε για άλλους σκοπούς, ασκώντας «συντελεστικό» ρόλο.

Επίσης, προσπαθούν να διερευνήσουν μέχρι ποιο σημείο οι άνθρωποι κατασκευάζονται ως υποκείμενα μέσα από τις διάφορες πολιτισμικές μορφές και πρακτικές, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτές τους «εγκαλούν», δηλαδή τους απευθύνονται ως ανθρώπους με ιδιαίτερες επιθυμίες και αξίες. Γι αυτό, επιπρόσθετα, το έργο μελέτης στις πολιτισμικές σπουδές έχει κυρίως επικεντρωθεί στον προβληματικό χαρακτήρα της ταυτότητας και στους πολλαπλούς τρόπους με τους οποίους οι ταυτότητες διαμορφώνονται, βιώνονται και μεταβιβάζονται. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε, για τον λόγο αυτό, η μελέτη των ευμετάβλητων μορφών πολιτισμού και των ευμετάβλητων πολιτισμικών ταυτοτήτων που προκύπτουν στην περίπτωση ορισμένων ομάδων -εθνικές μειονότητες, μετανάστες, γυναίκες- οι οποίες ενδεχομένως δυσκολεύονται να ταυτιστούν με τον ευρύτερο πολιτισμό στον οποίο τυχαίνει να βρίσκονται, πολιτισμό ο οποίος είναι και ο ίδιος επίσης μεταβαλλόμενη ιδεολογική κατασκευή (Culler, 2000).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι πολιτισμικές σπουδές προεκτείνονται στη μελέτη όλων των τύπων κειμένων, δείχνοντας όμως μια προτίμηση στα κείμενα του παρόντος. Ακόμη, φαίνεται ότι τους ενδιαφέρουν και τους απασχολούν τα έργα του λαϊκού πολιτισμού καθώς και τα έργα περιθωριοποιημένων ομάδων (γυναικών, εθνικών μειονοτήτων, μεταναστών), τα οποία έχουν μείνει στη σκιά των έργων του επίσημου λογοτεχνικού κανόνα. Ο Williams επικαλείται μελέτες για τα λαϊκά αναγνώσματα των περιοδικών, σύμφωνα με τις οποίες αυτά τα αναγνώσματα εμφανίζουν πολύ πιο ξεκάθαρα τις πραγματικές σχέσεις μέσα σε ολόκληρο το σύστημα της κουλτούρας από ό,τι το κατορθώνει η υψηλή λογοτεχνία.

Η μελέτη της κουλτούρας σήμερα έχει εδραιωθεί ως διεπιστημονικό ακαδημαϊκό αντικείμενο σε αρκετά πανεπιστήμια και πολυτεχνεία της Βρετανίας. Ενσωμάτωσε σταδιακά νεότερες θεωρητικές συμβολές από άλλους χώρους, τον στρουκτουραλισμό, όπως αναφέρθηκε, τον φεμινισμό και τον σύγχρονο μαρξισμό των Louis Althusser και Lucien Goldmann. Επίσης, κρίθηκαν γόνιμες και παλαιότερες θεωρητικές προσεγγίσεις όπως εκείνες του Gramsci και του Lucacs. Στους παραπάνω πρέπει κανείς να προσθέσει τον Roland Barthes και τον Jean-Paul Sartre, καθώς επίσης τον Walter Benjamin και τη σχολή της Φρανκφούρτης (Αποστολίδου, 1994).

Στη Μεγάλη Βρετανία στις δεκαετίες του '60 και του 70 η μελέτη του πολιτισμού της εργατικής τάξης ήταν πολιτικά φορτισμένη. Στη Βρετανία, όπου η πολιτισμική ταυτότητα του έθνους συνδεόταν με μνημεία υψηλού πολιτισμού – για παράδειγμα, Shakespeare και αγγλική λογοτεχνική παράδοση – και μόνο το γεγονός ότι κάποιος μπορεί να μελετούσε τον λαϊκό πολιτισμό αποτελούσε πράξη αντίδρασης. Η πολιτισμική θεωρία έχει βέβαια στις μέρες μας βρει πρόσφορο έδαφος και έχει εξαπλωθεί σε πολλές περιοχές του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένων και των Η.Π.Α.. Εκεί η λογοτεχνία που διδάσκεται περιλαμβάνει κείμενα των Αφροαμερικανών, των Ασιατοαμερικανών, των αυτοχθόνων Αμερικανών και των Λατινοαμερικανών. Στις Η.Π.Α., όμως, η μελέτη του λαϊκού πολιτισμού δεν αποτελεί πράξη αντίδρασης, κυρίως επειδή η εθνική ταυτότητα έχει συχνά οριοθετηθεί σε αντιδιαστολή με τον υψηλό πολιτισμό. Κατά παράδοση ο Αμερικανός είναι ο άνθρωπος σε φυγή από τον πολιτισμό. Στις Ηνωμένες Πολιτείες η αποφυγή του υψηλού πολιτισμού και η μελέτη του λαϊκού πολιτισμού δεν είναι τόσο μια πολιτικά ριζοσπαστική ή αντιδραστική χειρονομία, όσο μια ακαδημαϊκή εκδοχή του μαζικού πολιτισμού. Οι πολιτισμικές σπουδές στην Αμερική έχουν πολύ λιγότερες σχέσεις με πολιτικά κινήματα σε σύγκριση με τις σχέσεις εκείνες που ενεργοποίησαν τις πολιτισμικές σπουδές στη Βρετανία, και θα μπορούσαν καταρχάς να θεωρηθούν μια πολυμήχανη, διεπιστημονική, πλην ακαδημαϊκή, μελέτη των πολιτισμικών πρακτικών και των πολιτισμικών αναπαραστάσεων (Culler, 2000).

Σχέση λογοτεχνικών-πολιτισμικών σπουδών

Όπως αναφέρθηκε, θεωρείται πλέον δεδομένο ότι η πολιτισμική θεωρία, εκτός των άλλων, αποτελεί μία από τις πολλές λογοτεχνικές θεωρίες της εποχής μας. Μία πολύ σημαντική παράμετρος που θα πρέπει, επομένως, να διερευνηθεί είναι η σχέση των πολιτισμικών σπουδών με τη λογοτεχνία και τις λογοτεχνικές σπουδές. Κι αυτό επειδή συχνά διατυπώνονται από τη μια πλευρά παράπονα για μια τάση ελιτισμού της λογοτεχνίας ή από την άλλη οι φόβοι ότι η μελέτη του λαϊκού πολιτισμού θα επιφέρει το θάνατο της λογοτεχνίας.

Ο Culler έχοντας μελετήσει διεξοδικά το ζήτημα αυτό (Culler, 2000) καταλήγει στο συμπέρασμα πως ουσιαστικά δεν υπάρχει λόγος σύγκρουσης μεταξύ των λογοτεχνικών και των πολιτισμικών σπουδών. Οι λογοτεχνικές σπουδές δεν

δεσμεύονται σε μια ορισμένη αντίληψη περί του λογοτεχνικού αντικειμένου, την οποία οι πολιτισμικές σπουδές πρέπει να αποκηρύξουν. Οι πολιτισμικές σπουδές, πάλι, προέκυψαν από την επιθυμία εφαρμογής των τεχνικών της λογοτεχνικής ανάλυσης και σε άλλα πολιτισμικά αντικείμενα. Στην ευρύτερη δυνατή έννοιά του, το προγραμματικό σχέδιο των πολιτισμικών σπουδών έγκειται στο να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας του πολιτισμού, ειδικά στον σύγχρονο κόσμο: με ποιο τρόπο λειτουργούν οι πολιτισμικές παραγωγές και με ποιο τρόπο κατασκευάζονται και οργανώνονται οι πολιτισμικές ταυτότητες, για τα άτομα και τις ομάδες, μέσα σε έναν κόσμο ποικίλων και αναμειγμένων ανθρώπινων κοινοτήτων, κρατικών εξουσιών και βιομηχανοποιημένων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Συνεπώς, οι πολιτισμικές σπουδές συμπεριλαμβάνουν και εμπερικλείουν κατά βάση τις λογοτεχνικές σπουδές, καθώς εξετάζουν τη λογοτεχνία ως επιμέρους πολιτισμική πρακτική.

Κατά βάση, λοιπόν, οι πολιτισμικές σπουδές, με την επιμονή τους να μελετούν τη λογοτεχνία ως μία μεταξύ άλλων σημασιολογική πρακτική και να εξετάζουν τους πολιτισμικούς ρόλους με τους οποίους περιβάλλεται η λογοτεχνία, μπορούν να ενισχύσουν τη μελέτη της λογοτεχνίας ως σύνθετου διακειμενικού φαινομένου. Ειδικότερα, τα επίμαχα σημεία όσον αφορά τη σχέση μεταξύ λογοτεχνικών και πολιτισμικών σπουδών μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο ευρείς θεματικά άξονες: (1) Τι ονομάζεται «λογοτεχνικός κανόνας»: τα έργα, δηλαδή, που κατά κανόνα μελετώνται στα σχολεία και στα πανεπιστήμια και προορίζονται να διαμορφώσουν «τη λογοτεχνική κληρονομιά μας». (2) Οι ενδεδειγμένες μέθοδοι για την ανάλυση των πολιτισμικών αντικειμένων.

Όσον αφορά τον λογοτεχνικό κανόνα και τα έργα που αυτός περιλαμβάνει, παρατηρείται πως μέχρι τώρα, η ανάπτυξη των πολιτισμικών σπουδών έχει συμπορευτεί (χωρίς και να την έχει προκαλέσει) με μια διεύρυνση του λογοτεχνικού κανόνα. Η λογοτεχνία που διδάσκεται ευρέως στις μέρες μας συμπεριλαμβάνει κείμενα γυναικών και μελών από άλλες, ιστορικά περιθωριοποιημένες, ομάδες. Για να απαντήσει κανείς στο ερώτημα αν έχουν διασαλευτεί τα παραδοσιακά λογοτεχνικά πρότυπα θα πρέπει να εξετάσει το αν τα έργα, που σε παλαιότερες εποχές είχαν παραμεληθεί, επιλέγονται τώρα για τη «λογοτεχνική υπεροχή» τους ή μήπως μόνο για την πολιτισμική αντιπροσωπευτικότητά τους. Αρχικά, υποστηρίζεται (Culler, 2000) πως το τι αποτελεί αντικείμενο μελέτης δεν καθορίζεται με βάση τη «λογοτεχνική υπεροχή» του. Εκεί που έχει επέλθει αλλαγή είναι στο ενδιαφέρον να επιλέγονται έργα τα οποία να αντιπροσωπεύουν μια ευρεία κλίμακα πολιτισμικών εμπειριών

εξίσου με μια ευρεία κλίμακα λογοτεχνικών μορφών. Κατά δεύτερο λόγο, η εφαρμογή του κριτηρίου της λογοτεχνικής υπεροχής έχει ιστορικά αμαυρωθεί από την παρεμβολή κάποιων μη λογοτεχνικών κριτηρίων που σχετίζονται με τη φυλή και το φύλο, για παράδειγμα. Τέλος, η έννοια της λογοτεχνικής υπεροχής έχει υποβληθεί αυτή καθαυτή σε αμφισβήτηση, καθώς συχνά έχει εξυπηρετήσει κάποια ιδιαίτερα πολιτισμικά συμφέροντα και στόχους που αναγορεύονται σε μοναδικά πρότυπα λογοτεχνικής αξιολόγησης. Γι αυτό και πρέπει τελικά να ερευνηθεί το κατά πόσο αξίζει να μελετάται ένα ορισμένο είδος πολιτισμικού αντικειμένου ή ένα άλλο. Η αξία της μελέτης των έργων του Σαίξπηρ ή του Καβάφη και όχι της σαπουνόπερας δεν μπορεί πλέον να θεωρείται δεδομένη και χρειάζεται να υποστηριχθεί με επιχειρήματα.

Αναφορικά με τους τρόπους ανάλυσης των πολιτισμικών αντικειμένων, το δεύτερο δηλαδή υπό συζήτηση σημείο ανάμεσα στις λογοτεχνικές και τις πολιτισμικές σπουδές, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι αρχικά, όταν οι πολιτισμικές σπουδές ήταν ακόμη αποστάτης κλάδος των λογοτεχνικών σπουδών, εφάρμοζαν τη λογοτεχνική ανάλυση και σε άλλα πολιτισμικά αντικείμενα. Στην εποχή μας, όμως, διαπιστώνεται μια μετατόπιση από την ανάγνωση, «την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση», που παρακολουθεί επιμελώς τις λεπτομέρειες της αφηγηματικής δομής και προσέχει τις περιπλοκές του νοήματος, προς μια μορφή κοινωνικοπολιτικής ανάλυσης (Culler, 2000). Κι αυτό, γιατί από τη στιγμή που αποδεσμεύτηκαν από τη βασική αρχή που επί μακρόν πρυτάνευε στις λογοτεχνικές σπουδές -ότι ο πυρήνας του ενδιαφέροντος έγκειται στην ιδιαίτερη πολυσυνθετότητα καθενός εξατομικευμένου έργου- οι πολιτισμικές σπουδές μπόρεσαν εύκολα να εξελιχθούν σε ένα είδος μη ποσοτικής κοινωνιολογίας, η οποία αντιμετωπίζει τα έργα ως εκφάνσεις ή συμπτώματα κάποιου άλλου πράγματος και όχι του ενδιαφέροντος που έχουν αυτά καθαυτά.

Μεταξύ όλων των παραπάνω υπερέχει το δέλεαρ της «ολότητας», η ιδέα ότι υπάρχει μια κοινωνική ολότητα, της οποίας οι πολιτισμικές μορφές είναι έκφραση ή σύμπτωμα, έτσι ώστε η ανάλυση των πολιτισμικών αυτών μορφών να επιβάλει τη συσχέτισή τους με την κοινωνική ολότητα από την οποία απορρέουν. Οι πολιτισμικές σπουδές είναι προσκολλημένες στην ιδέα μιας άμεσης συσχέτισης, σύμφωνα με την οποία τα πολιτισμικά προϊόντα είναι το σύμπτωμα ενός υποκείμενου κοινωνικοπολιτικού μορφώματος. Αφού λοιπόν τίθεται το δίλημμα του αν πρέπει να ερμηνεύσουμε τα πολιτισμικά αντικείμενα ως σύνθετες δομές ή να τα αναγνώσουμε

ως συμπτώματα των κοινωνικών ολοτήτων μπορούμε να απαντήσουμε πως μολονότι η αξιολογική ερμηνεία έχει συνδεθεί με τις λογοτεχνικές σπουδές και η ανάλυση των συμπτωμάτων με τις πολιτισμικές σπουδές, καθένας από τους δύο τρόπους μπορεί να συνταιριάξει με καθένα από τα δύο είδη πολιτισμικού αντικειμένου.

Εντέλει, οι πολιτισμικές σπουδές διατηρώντας το ένα πόδι μέσα στην καθημερινότητα έχουν ως απώτερη στόχευση να εισάγουν το υποκείμενο σε μια κριτική θεώρηση αυτής της καθημερινότητας. Αυτή η επιδίωξη δεν αφήνει μεγάλα περιθώρια για αισθητική απόλαυση ή βιωματική προσοικειώση των μελετώμενων κειμένων. Όπως το θέτει ο Easthope, ενώ οι λογοτεχνικές σπουδές υπόσχονται στο υποκείμενό τους μια ταύτιση με τον *καλύτερο* του εαυτού, οι πολιτισμικές σπουδές υπόσχονται μια θέση μερικώς αποστασιοποιημένη από έναν *καθημερινό* εαυτό. Ο *καλύτερος* και ο *καθημερινός* εαυτός συμπίπτουν – μεταφερμένοι σε έναν ψυχαναλυτικό κώδικα- με το *ιδεατό εγώ* (υπερεγώ) και με το *εγώ*. Το υποκείμενο-αναγνώστης της λογοτεχνίας απαιτείται να συγχωνεύεται με κάτι υπέρτερο από το καθημερινό του εγώ (την Τέχνη ή τον Συγγραφέα) και να τείνει στο ιδεατό του εγώ. Αντίθετα, το υποκείμενο των πολιτισμικών σπουδών οφείλει απλώς να μετακινείται από το καθημερινό του εγώ, για να εξασφαλίσει μια πιο κριτική οπτική γωνία. Στη μεταξύ τους σχέση, τα δύο υποκείμενα- των λογοτεχνικών και των πολιτισμικών σπουδών- *«έρχονται σε αντίθεση ως παθητικό και ενεργητικό, σύνενοχος και αντάρτης, ως οριστικά καθορισμένο και σε πορεία εξέλιξης»* (Easthope, 1991: 173-174).

Τελικά, έχοντας κανείς εντυπώσει στα βασικά σημεία της πολιτισμικής θεωρίας ως μίας ακόμη θεωρίας της λογοτεχνίας, και όχι μόνο, και έχοντας μελετήσει τη σχέση της με τη λογοτεχνία, εύλογα θα διατυπώσει το ερώτημα και την απορία αν όλα όσα επιτάσσουν και προτείνουν οι πολιτισμικές σπουδές μπορούν να εφαρμοστούν στη διδακτική πράξη και να αξιοποιηθούν γόνιμα και δημιουργικά στη σημερινή σχολική πραγματικότητα.

Οι απόψεις ποικίλλουν και προτείνονται διάφορα μοντέλα χρήσης τους στη διδακτική διαδικασία του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Η πιο ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη πρόταση για την εφαρμογή της θεωρίας των πολιτισμικών σπουδών στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας έχει διατυπωθεί από την Ομάδα Έρευνας για τη Διδασκαλία της Λογοτεχνίας με επικεφαλής τις Αποστολίδου Β., Καπλάνη Β. και Χοντολίδου Ε.. Η ομάδα αυτή παρουσιάζει συγκεκριμένα διδακτικά παραδείγματα, τα οποία είναι αρκετά πρωτότυπα και ενδιαφέροντα, συνδυάζοντας τις αρχές της

πολιτισμικής θεωρίας με αυτές της Κριτικής Παιδαγωγικής (Αποστολίδου, κ.ά., 1999, 2002).- Στις παιδαγωγικές της αντιλήψεις επηρεάζεται αρκετά από το έργο των παιδαγωγών H. Giroux και P. McLaren, οι οποίοι εμφανίζουν «*μια πολιτικά ριζοσπαστική και κοινωνικά χειραφετική προσέγγιση στη σύγχρονη εκπαίδευση, δίνοντας έμφαση στην πολιτισμική ενδυνάμωση των μαθητών και στην καλλιέργεια μιας κριτικής, διαλογικής και πλουραλιστικής σχολικής κουλτούρας*» (Πασχαλίδης, 2002: 321). Από άλλους μελετητές (βλ. Φρυδάκη, 2003) υποστηρίζεται ότι αναφορικά με την εμπλοκή των πολιτισμικών σπουδών στην εκπαιδευτική διαδικασία, η μεγαλύτερη προσδοκώμενη ωφέλεια είναι η δύναμη συμβολή τους στη μείωση της απόστασης ανάμεσα στο ακαδημαϊκό και το καθημερινό, σ' αυτό που «είναι για το σχολείο» και αυτό «που είναι για τη ζωή».

Ακόμη, θεωρείται σκόπιμο να δοκιμαστεί στην εκπαίδευση η πρόταση των πολιτισμικών σπουδών για το άνοιγμα του κύκλου των μελετώμενων κειμένων στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Κι αυτό επειδή όχι μόνο το επιτάσσει η συγκεκριμένη θεωρία, αλλά επειδή πιθανόν να καλύπτει ανάγκες που προκύπτουν από τις νέες κοινωνικές χρήσεις της λογοτεχνίας, την κοινωνικοπολιτισμική εμπειρία και τις αναγνωστικές προτιμήσεις των μαθητών, αλλά και από την εισβολή των κειμένων της μαζικής κουλτούρας. Τέτοιου είδους ανάγκες πιθανόν να μένουν ακάλυπτες από τη σημερινή οργάνωση του μαθήματος (Φρυδάκη, 2003). Στο κέντρο του κύκλου, βέβαια, θα μπορούσαν να παραμείνουν και τα κείμενα του κανόνα. Η επιλογή άλλων λογοτεχνικών και πολιτισμικών κειμένων θα ήταν προτιμότερο να μην είναι καν επίσημη, θεσμοθετημένη και κοινή για όλους, αλλά να εναπόκειται στο διδάσκοντα και στους ίδιους τους μαθητές στο πλαίσιο κάποιων χαλαρών κατευθύνσεων που θα όριζε το Πρόγραμμα Σπουδών. Πιθανόν να βοηθούσε ένα βιβλίο μόνο για τον καθηγητή, που θα περιείχε με ενδεικτικό τρόπο ορισμένες τέτοιες συσσωματώσεις κειμένων.

Όσον αφορά τη διδακτική πράξη καθαυτή προτείνεται επιπρόσθετα να συμπεριληφθεί ανάμεσα στις διδακτικές επιδιώξεις της προσέγγισης των κειμένων και η μελέτη του τρόπου με τον οποίο «εγκαλείται» ο αναγνώστης ως υποκείμενο. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο μπορούν, για παράδειγμα, να χρησιμοποιηθούν ερωτήσεις του τύπου «Τι είδους άνθρωπος νομίζει ότι είσαι αυτό το κείμενο;». Μια τέτοια κατεύθυνση στη διδασκαλία είναι δυνατόν να ενισχυθεί και με δραστηριότητες

σύγκρισης, κατά τις οποίες θα επιλέγονται αφορμητικά ή παράλληλα κείμενα με κριτήριο όχι κάποιες θεματικές ομοιότητες ή διαφορές (κάτι που συμβαίνει ως τώρα), αλλά με βάση τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο αυτά απευθύνονται στον αναγνώστη (Φρυδάκη, 2003).

Επιπλέον, σημαντικό θα ήταν τα παιδιά «να μιλήσουν για τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις, να αρθρώσουν λόγο για το τι αντιλαμβάνονται και τι απολαμβάνουν ως λογοτεχνία» (Πασχαλίδης, 2002: 327), συνειδητοποιώντας έτσι κριτικά τους λόγους των αναγνωστικών τους προτιμήσεων, ώστε αυτές να μη σταθεροποιηθούν ως αποκλειστικές. Κι όλα αυτά μπορεί να λάβουν χώρα είτε στο μάθημα της Λογοτεχνίας, είτε σε αυτό της Γλώσσας, είτε στην ευέλικτη ζώνη, είτε σε κάποιο νέο μάθημα που θα μπορούσε να ονομαστεί «*Κριτική αγωγή στον σύγχρονο πολιτισμό*» (Φρυδάκη, 2003).

Λαμβάνοντας υπόψη όλες αυτές τις ενδιαφέρουσες προτάσεις και αν, επιπλέον, δεχτούμε ότι οι νέοι σχηματίζουν την εικόνα τους και την εικόνα του κόσμου τους μέσα από τον τρόπο με τον οποίο τους απευθύνονται όλα τα πολιτισμικά κείμενα της εποχής τους, προφορικά ή γραπτά, τότε οι πολιτισμικές σπουδές μπορούν να θεωρηθούν χρήσιμες και να αφήσουν κάποια περιθώρια χρήσης τους στη διδακτική πρακτική. Θεωρείται σκόπιμο στις μέρες μας παράλληλα με την επίτευξη του παραδοσιακού σκοπού της ιστορικής συγκρότησης της πολιτισμικής ταυτότητας να βοηθηθούν οι μαθητές/ριες να συγκροτήσουν την κοινωνική τους ταυτότητα και μέσα από σύγχρονα πολιτισμικά κείμενα (Φρυδάκη, 2003). Αν κρίνουμε ότι οι καιροί το απαιτούν, αυτό πρέπει να γίνει *μέσα από την αποκρυπτογράφηση και την κριτική κατανόηση ενός σύνθετου πλέγματος πολιτισμικών αναπαραστάσεων* (Πασχαλίδης, 2002: 322-325).

Είναι σαφές ότι η κριτική διδακτική χρήση της λογοτεχνικής θεωρίας δεν μπορεί παρά να σημαίνει συνεχή δοκιμασία των ορίων και των δυνατοτήτων της θεωρίας στην πράξη. Δεχόμαστε, λοιπόν, ότι η πολιτισμική θεωρία πρόκειται πράγματι για μια ενδιαφέρουσα οπτική θεώρησης της λογοτεχνίας, και όχι μόνο, η οποία αν εφαρμοστεί κατάλληλα και δημιουργικά στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Αρχικά, μπορεί να λειτουργήσει ως μια εναλλακτική λογοτεχνική θεωρία και να συμπληρώσει ή να εμπλουτίσει τις ήδη προϋπάρχουσες, οι οποίες χρησιμοποιούνται κατά κόρον και για αρκετά μεγάλο διάστημα με ελάχιστες εναλλαγές στη διδακτική του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Κι αυτό επειδή ο συγκερασμός και η ευέλικτη και συνδυαστική χρήση περισσότερων

θεωριών της λογοτεχνίας και όχι η στερεότυπη χρήση μιας μόνο εκδοχής τους παρέχει όχι τη μονόπλευρη και συρρικνωμένη προσέγγιση του διδασκόμενου λογοτεχνικού έργου, αλλά μεγαλύτερο φάσμα διδακτικών επιλογών και τελικά προϋποθέσεις οικοδόμησης αναγνωστικών δεξιοτήτων.

Η πολιτισμική θεωρία, επιπλέον, παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον, επειδή επικεντρώνεται σε σύγχρονα θέματα και χρησιμοποιεί κείμενα του παρόντος που κεντρίζουν περισσότερο την προσοχή των μαθητών/ριών. Προσπαθώντας να τους/ις κάνει να αποκρυπτογραφήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι χειραγωγούνται και διαμορφώνουν τη συνείδησή τους μέσα από τις πρακτικές της «μαζικής κουλτούρας» ασκεί και οξύνει το κριτικό τους πνεύμα και τους προβληματίζει ανάλογα.

Επιπλέον, μπορεί να ενταχθεί και να υπηρετήσει τους στόχους του νέου Α.Π.Σ./Δ.Ε.Π.Π.Σ., καθώς συνάδει απόλυτα με τις επιδιώξεις της διαθεματικότητας-διαπολιτισμικότητας. Ακόμη, αν εφαρμοστεί μέσω της μεθόδου project προωθεί τη διερευνητική/ανακαλυπτική και τη βιωματική μάθηση και επιφέρει ικανοποιητικά παιδαγωγικά αποτελέσματα.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την παιδαγωγική χρησιμότητα και αποτελεσματικότητα που εμφανίζει η εφαρμογή της πολιτισμικής θεωρίας στη διδακτική της λογοτεχνίας θεωρούμε ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί μόνο εάν ενταχθεί στο πλαίσιο και τις αρχές της Κριτικής Παιδαγωγικής και υπηρετήσει όλα όσα αυτή προσβέυει. Κι αυτό επειδή η Κριτική Παιδαγωγική, ως η τομή των Κοινωνικών Επιστημών με την Παιδαγωγική, προτείνει, αντί της απλής διδασκαλίας της «αντικειμενικής» γνώσης (αναπλαισίωσης της επιστημονικής γνώσης κατά Bernstein, βλ. Bernstein, 1990: 181 κ.ε.) και τη συνακόλουθη «αντικειμενική» αξιολόγησή της, την παραγωγή γνώσης μέσα στη σχολική τάξη από κοινού από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές. Με τον τρόπο αυτόν, όταν δηλαδή ο μαθητής είναι συν-παραγωγός γνώσης, παράγει το δικό του λόγο για τη λογοτεχνία. Αυτό που πραγματοποιείται μέσα στην τάξη είναι πολύ πιο πέρα από την αντικειμενική γνώση, που απλώς αναπλαισιώνεται: είναι δημιουργία νέων γνώσεων, είναι παραγωγή βιωματικού και «αυθεντικού» λόγου για τη λογοτεχνία με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Δεν πρόκειται, λοιπόν, για γνωστικού τύπου δεξιότητες, η κατοχή των οποίων ελέγχεται. Είναι μια πληθώρα δεξιοτήτων, γνώσεων, συναισθημάτων και πολιτισμικών χαρακτηριστικών τα οποία αποτιμώνται με πολλαπλούς τρόπους για την αυθεντικότητα, τη γνησιότητα, την ειλικρίνειά τους και, τέλος, και για τη

γνωστική τους ακρίβεια και ορθότητα. Μία ορθότητα, όμως, που είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης και συζήτησης από όλη την αναγνωστική κοινότητα. (Αποστολίδου, κ.ά., 1999).

Υπ' αυτή την έννοια, η όλη σύλληψη της παρούσας εργασίας, ο σχεδιασμός των διδακτικών υλικών της και η ολοκλήρωση της διαδικασίας που ακολουθήθηκε μπορεί να στηριχθεί στις παιδαγωγικές αρχές της Κριτικής Παιδαγωγικής. Διεξοδικότερα, βασίζεται κυρίως στην ανακαλυπτική/διερευνητική μάθηση (ενεργητική προσέγγιση της γνώσης), καθώς στοχεύει να βοηθήσει τους μαθητές να σκέφτονται, να ερευνούν και να φτάνουν οι ίδιοι στη γνώση, μαθαίνοντας «πώς να μαθαίνουν». Απαιτεί κυρίως τη δραστηριοποίηση και την αυτενέργεια των μαθητών, ώστε να γίνει δυνατή η ανακάλυψη και η ατομική οικοδόμηση της γνώσης. Παράλληλα, ευνοεί το συνεργατικό μοντέλο διδασκαλίας και μάθησης, καθώς προτείνει τη χρήση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Κι αυτό επειδή η δυναμική που αναπτύσσει η μαθητική μικρο-ομάδα φαίνεται να είναι περισσότερο αποτελεσματική σε σχέση με τη μάθηση στο πλαίσιο ενός ατομικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Μέσα από τη συνεργασία οι μαθητές/ριες μπορούν να πετύχουν καλύτερα μαθησιακά και διαπροσωπικά αποτελέσματα (Ματσαγγούρας, 2003). Η εξασφάλιση όσο το δυνατό μεγαλύτερης αλληλεπίδρασης, αμοιβαίων ανταλλαγών και εκτενών συζητήσεων, σε αντίθεση με δραστηριότητες και οδηγίες που περιορίζουν και τυποποιούν την αλληλεπίδραση, προωθούν την κατανόηση εννοιών και συμβάλλουν στην ανάπτυξη αφηρημένης σκέψης (Cohen, 1994). Επιπρόσθετα, θεωρεί απαραίτητη τη λειτουργική ένταξη και ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στηρίζεται στην παραδοχή ότι η θετική αξιοποίηση και η γόνιμη ένταξη των Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμη και αποδοτική, καθώς η αξιοποίηση του διαδικτύου ως πηγή πληροφόρησης και άντλησης δεδομένων εξοικειώνει τους μαθητές με ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης (Νικολαΐδου & Γιακουμάτου, 2001).

Είναι αναμφισβήτητο πως η χρήση των παραπάνω διδακτικών μοντέλων στη διδακτική του μαθήματος της Λογοτεχνίας μεταβάλλει αναμφισβήτητα άρδην τις διδακτικές αντιλήψεις και πρακτικές. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι διαφορετικός από αυτόν στην παραδοσιακή τάξη. Ο/η εκπαιδευτικός δεν αποτελεί πλέον τον μοναδικό κάτοχο και πομπό των πληροφοριών για το υπό διδασκαλία κείμενο, δεν μεταβιβάζει τις γνώσεις ή τη δική του «έγκυρη» και μοναδική ερμηνεία. Αντίθετα, παρέχει αναγνωστικές οδηγίες υποδεικνύοντας στοιχεία του κειμένου που πρέπει να

προσέξουν οι μαθητές και προτείνοντας πληροφορίες, μέσα και συνθήκες δουλειάς. Επιπλέον, οργανώνει, ενορχηστρώνει και διευκολύνει τις διαδικασίες μάθησης, υποστηρίζει τους μαθητές/ριες να οικοδομήσουν τη γνώση τους, επιλύει προβλήματα μάθησης (Σολομωνίδου, 2004). Ο ρόλος του εμπλουτίζεται και από κύριος καθοδηγητής μετατρέπεται σε συντονιστή και συνερευνητή της σχολικής εργασίας (Υ.Π.Ε.Π.Θ./Π.Ι., 2003). Η σχολική τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος της λογοτεχνίας, και όχι μόνο, επίσης, αλλάζει. Από χώρος της κυριαρχικής αυθεντίας του δασκάλου μετατρέπεται σε χώρο δραστηριοποίησης, επικοινωνίας, συνεργασίας, σε χώρο μη ιεραρχικών σχέσεων. Ο μαθητής αποκτά ένα νέο, δυναμικό ρόλο και από παθητικός αναγνώστης και ακροατής της μίας και μοναδικής ερμηνείας μετατρέπεται σε δημιουργό-συνδιαμορφωτή του λογοτεχνικού κειμένου, σε ενεργητικό αναγνώστη και ερμηνευτή.

Επιπλέον, πέρα από την προαναφερθείσα διδακτική μεθοδολογία, κατά τον σχεδιασμό της παρούσας εργασίας επιλέχθηκε η θεματική οργάνωση της διδασκαλίας, σύμφωνα με την οποία η προσοχή επικεντρώνεται σ' ένα θέμα και στις πιθανές παραλλαγές του, μέσα από κείμενα διαφορετικών εποχών, συγγραφέων, γλώσσας ή είδους. Η οργάνωση αυτή εξυπηρετεί ειδικούς στόχους, όπως, για παράδειγμα, να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία που έχει κάποιο θέμα (ιστορικό, κοινωνικό, μυθολογικό, κ.α.) για τους ανθρώπους μιας εποχής ή ενός πολιτισμού και να διαπιστώσουν τις αναλογίες ή τις διαφορές στη διαπραγμάτευση από τους διάφορους συγγραφείς, προσπαθώντας, πιθανώς, να τις αιτιολογήσουν. Ακόμη, μπορεί να στοχεύει στο να αναγνωρίσουν τα παιδιά τη συνέχεια κάποιων θεμάτων μέσα στο χρόνο και να ανιχνεύσουν τη δυναμική της επιβίωσής τους (Δ.Ε.Π.Π.Σ./Α.Π.Σ., 2003).

Αναφορικά με το υπό διδασκαλία θέμα, την ομορφιά και τις εκφάνσεις της, εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι είναι ένα από τα πρωταρχικά και πιο δημοφιλή θέματα της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Το «ωραίο», «η ομορφιά», «το κάλλος» σε όλες του τις μορφές έχει εμπνεύσει και απασχολήσει πάμπολλους συγγραφείς και ποιητές σε όλες τις εποχές και έχει υμνηθεί από όλα τα λογοτεχνικά είδη. Τα ιδεώδη της ομορφιάς διαφέρουν και η έννοια της ομορφιάς εξαρτάται κάθε φορά από τις εποχές και τους πολιτισμούς. Η ομορφιά ουδέποτε υπήρξε ως κάτι το απόλυτο και αμετάβλητο, αλλά προσέλαβε διαφορετικές όψεις, ανάλογα με την ιστορική εποχή και τη χώρα. Συμβαίνει, όμως, επίσης, να υπάρχουν ορισμένοι κανόνες κοινοί για όλους τους λαούς ανά τους αιώνες (Eco, 2004). Ακόμη, η έννοια της ομορφιάς παρουσιάζει

πολλές πτυχές και διαστάσεις και δεν περιορίζεται μόνο στη γυναικεία ομορφιά αλλά και στην ανδρική, στην ομορφιά της φύσης, των ψυχών κ.α.. Η ομορφιά και η ιστορία της, εν τέλει, μπορεί να θεωρηθεί μια διαρκής εφεύρεση που συνενώνει τις μεγάλες κοινωνικές δυναμικές, τις πολιτισμικές ρήξεις, τις συγκρούσεις των φύλων και των γενεών (Vigarello, 2004).

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι ένα τόσο κοινό και συνάμα τόσο σημαντικό θέμα που δίνει δυναμικά το παρόν σε κάθε πολιτισμό παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, μια και παρέχει τη δυνατότητα, αν αξιοποιηθεί κατάλληλα, να δοκιμαστεί στη διδακτική πράξη του μαθήματος της λογοτεχνίας και να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας με βάση την εφαρμογή των παραδοχών της πολιτισμικής θεωρίας. Επιπλέον, το συγκεκριμένο θέμα άπτεται άμεσα των ενδιαφερόντων των μαθητών/ριών, οι οποίοι/ες όντας στην εφηβική ηλικία νοιάζονται πέραν του δέοντος κάποιες φορές για την εξωτερική τους εμφάνιση και αφήνονται να χειραγωγηθούν αρκετά συχνά από ποικίλες πηγές διαμόρφωσης ιδανικών προτύπων ομορφιάς. Στη σύγχρονη εποχή που επικρατεί ο καταναλωτισμός, η εμπορευματοποίηση των πάντων, η κυριαρχία των Μ.Μ.Ε. και της διαφήμισης οι νέοι είναι διαρκώς εκτεθειμένοι σε ποικίλα κείμενα και μηνύματα που διαμορφώνουν τις απόψεις τους για το ζήτημα της ομορφιάς.

Παράλληλα, πρέπει να τονιστεί πως αποτελεί ένα πρωτότυπο θέμα που σπανίως αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας και δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα άλλες διδακτικές παρεμβάσεις. Η σχετική βιβλιογραφία δεν περιέχει αναφορές σε αντίστοιχες προσπάθειες δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού για το εν λόγω θέμα ούτε περιλαμβάνει αποτελέσματα ερευνητικών προσπαθειών. Γι αυτό το λόγο θεωρείται εξαιρετικά ενδιαφέρονσα και αναγκαία η διαπραγμάτευσή του και η κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων πτυχών του μέσα από την ανάπτυξη και την παραγωγή κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

ΣΚΟΠΟΣ

Τα παιδιά να επιδοθούν στην ανάλυση/αποκρυπτογράφηση των πολλαπλών όψεων που συνθέτουν την έννοια της ομορφιάς (ειδικά της ανθρώπινης, ανδρικής και γυναικείας) και να αποκτήσουν μια όσο το δυνατόν ολόπλευρη και διαχρονική θεώρησή τους μέσα από την ανάγνωση ποικίλων κειμένων με απώτερο σκοπό να κατανοήσουν την έννοια αυτή, να προβληματιστούν και να υιοθετήσουν μια κριτική στάση απέναντι στα εκάστοτε πρότυπα ομορφιάς που τους προβάλλονται.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο

- Οι μαθητές/ριες να είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν τη σχετικότητα της έννοιας ομορφιάς και να κατανοήσουν ότι τα πρότυπα ομορφιάς αλλάζουν κατά καιρούς και διαμορφώνονται από το εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικό και οικονομικό περιβάλλον.

- Να είναι ικανοί/ές να κατανοήσουν πώς κατασκευάζονται τα πρότυπα ομορφιάς, από ποιους παράγοντες (Μ.Μ.Ε., διαφήμιση) και ποιον εξυπηρετεί αυτή η κατασκευή (εταιρείες καλλυντικών, οίκους μόδας, ολόκληρη βιομηχανία μόδας, επαγγέλματα που σχετίζονται με αυτή). Ιδιαίτερα να μπορούν να συνειδητοποιήσουν με ποιο τρόπο τα ποικίλα πολιτισμικά κείμενα της εποχής (λογοτεχνία, διαφήμιση, Μ.Μ.Ε.) τους εγκαλούν, δηλαδή τους απευθύνονται ως ανθρώπους με ιδιαίτερες αξίες και επιθυμίες και διαμορφώνουν την άποψή τους για το θέμα της ομορφιάς.

- Να αποκτήσουν την ικανότητα να εντοπίζουν τα στερεότυπα και τον τρόπο με τον οποίο ο λόγος κατασκευάζει πρότυπα ομορφιάς

- Να αποκτήσουν μια ευαισθησία απέναντι σε ό,τι δεν πληροί και διαφέρει από τα πρότυπα ομορφιάς, στο «μη όμορφο», το «άσχημο», να το αποδέχονται και να μην το θεωρούν απωθητικό και απορριπτέο.
- Να μπορούν να υιοθετήσουν μια υγιή στάση πάνω στο θέμα της ομορφιάς, αυτοπεποίθηση, να αποδιώξουν τυχόν ανασφάλειες και εσφαλμένη εικόνα του εαυτού τους, να μην χειραγωγούνται ούτε να γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τα κέντρα κατασκευής ιδανικών προτύπων ομορφιάς.
- Να ευαισθητοποιηθούν μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών ή μη κειμένων που σχετίζονται με το θέμα της ομορφιάς και να συνειδητοποιήσουν ότι πρόκειται για ένα θέμα που απασχόλησε ανέκαθεν τη λογοτεχνία (και την τέχνη γενικότερα) μια και αποτελεί βασική ανάγκη και έννοια του ανθρώπου.

Ως προς τη μαθησιακή διαδικασία και την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

- Να παράγουν προσωπικό λόγο (προφορικό και γραπτό) και να δημιουργήσουν δικά τους κείμενα εκφράζοντας τη δική τους άποψη μέσα στην ομάδα τους και αποκτώντας συνεργατικές δεξιότητες.
- Να οικοδομήσουν τη γνώση μέσω της ανακάλυψης/διερεύνησης, αναλαμβάνοντας ενεργητικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία.
- Να εξοικειωθούν με τη δημιουργική και κριτική χρήση του διαδικτύου.

ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Αν θελήσει κανείς να στραφεί στην έννοια «εκπαιδευτικό υλικό», θα διαπιστώσει ότι μέχρι πρόσφατα δεν χρησιμοποιούνταν ευρέως αυτός ο όρος, διότι τα σχολικά εγχειρίδια ήταν η αποκλειστική σχεδόν μορφή εκπαιδευτικού υλικού που γνωρίζαμε. Επομένως, το μέσο για τη διεξαγωγή των μαθημάτων ήταν τα σχολικά βιβλία που παράγονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και τον Ο.Ε.Δ.Β. και άρα δεν υπήρχε ανάγκη για κάποιον άλλο όρο. Η ανάγκη εμφανίστηκε ακριβώς όταν, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της διδακτικής όλων των αντικειμένων, άρχισαν να σχεδιάζονται και να χρησιμοποιούνται κάποιες άλλες μορφές εκπαιδευτικού υλικού: κουτιά με πολλαπλά φυλλάδια, χάρτες και αντικείμενα, οπτικοακουστικά υλικά (κασέτες, βίντεο, σλάιντς, και, ακόμη πιο πρόσφατα, εκπαιδευτικά λογισμικά) (Αποστολίδου, 2003).

Όσον αφορά την παρούσα εργασία τα διδακτικά υλικά που σχεδιάστηκαν και ετοιμάστηκαν αποτελούνται κυρίως από μια γελοιογραφία, ένα πλούσιο εικονικό υλικό, από θεωρητικά κείμενα και άρθρα εφημερίδων, από ένα σώμα λογοτεχνικών κειμένων του 19^{ου} αιώνα και από πέντε (5) Φύλλα Εργασίας. Όλο αυτό το υλικό συνοδεύεται από αρκετές ερωτήσεις επεξεργασίας και αξιοποίησής του και από μια μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων.

Κατά τη διάρκεια της παραγωγής τους τα εκπαιδευτικά αυτά υλικά θεωρήθηκε αναγκαίο να συμβαδίζουν με τον σκοπό και τους στόχους της παρούσας εργασίας και γι αυτό σχεδιάστηκαν με σκοπό την επίτευξή τους και την όσο το δυνατόν καλύτερη εκπλήρωσή τους.

Παράλληλα, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάπτυξή τους με βάση τις θεωρητικές αρχές που δηλώθηκαν εξαρχής και οι οποίες οριοθετούν και καθιστούν σαφή τα πλαίσια του όλου διδακτικού εγχειρήματος. Έτσι, για την προετοιμασία τους ελήφθη υπόψη αρχικά η πολιτισμική θεωρία ως θεωρία της λογοτεχνίας και αξιοποιήθηκαν εκείνα τα στοιχεία της που δύνανται άμεσα να εφαρμοστούν στην πράξη της διδασκαλίας.

Για να συνάδουν, επομένως, με τις βασικές αρχές και θέσεις της πολιτισμικής θεωρίας κατά τον σχεδιασμό τους χρησιμοποιήθηκαν ποικίλα κείμενα, γραπτά και εικονικά, λογοτεχνικά κυρίως αλλά και μη λογοτεχνικά (άρθρα εφημερίδων,

ιστοσελίδες, λεξικά, παραλογοτεχνικά κείμενα), κείμενα σύγχρονων συγγραφέων (Διβάνη, Γιάλομ, Ζατέλλη) αλλά και παλιότερων (Παράσχος, Δροσίνης, Καρκαβίτσας), κείμενα λογοτεχνών του κανόνα (Ελύτης, Όμηρος, Καβάφης) αλλά και μη (Παράσχος, Χριστιανόπουλος), έργα γυναικών (Μ. Ιορδανίδου, Λ. Διβάνη, Ζ. Ζατέλλη), κείμενα που αντικατοπτρίζουν τη λαϊκή παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό (δημοτικό τραγούδι, παραμύθι), λαϊκά αναγνώσματα (άρλεκιν), τραγούδια κ.α..

Ακόμη, έμφαση δίνεται στον παρόντα πολιτισμό και τις εκφάνσεις του (τηλεοπτικές σειρές, Μ.Μ.Ε., κινηματογράφος, διαφήμιση) και κυρίως επιχειρείται να αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο αυτός κατασκευάζει ως υποκείμενο τον σύγχρονο άνθρωπο και διαμορφώνει την πολιτισμική ταυτότητα των νέων και όχι μόνο. Επιπλέον, αρκετές ερωτήσεις και δραστηριότητες του διδακτικού αυτού υλικού στοχεύουν στο να υποψιάσουν τους/ις μαθητές/ριες για τους τρόπους με τους οποίους τα ποικίλα πολιτισμικά κείμενα προσπαθούν να τους/ις χειραγωγήσουν και να επηρεάσουν τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους για το ωραίο. Βασικά όμως γίνεται μια προσπάθεια τα παιδιά να προβληματιστούν, να αποκτήσουν μια κριτική θεώρηση της καθημερινότητας και να αντιμετωπίσουν από μια κριτική οπτική γωνία την έννοια της ομορφιάς.

Παράλληλα, ιδιαίτερη βαρύτητα κατά τον σχεδιασμό του περιεχομένου των διδακτικών αυτών υλικών δίνεται στη διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση της έννοιας του ωραίου μέσω ποικίλων διδακτικών αντικειμένων. Έτσι, το μάθημα της Λογοτεχνίας συνδέεται άμεσα με αυτά της Πληροφορικής (αναζήτηση πληροφοριών και υλικού στο διαδίκτυο), της Μουσικής (ανάλυση του περιεχομένου τραγουδιών), της Αισθητικής Αγωγής (ανάλυση έργων τέχνης), της Ελληνικής Γλώσσας (αναζήτηση σε λεξικά) και της Έκφρασης-Έκθεσης (συγγραφή συγκροτημένων κειμένων με χρήση επιχειρηματολογίας). Όπως αναφέρθηκε, ακόμη, το εκπαιδευτικό αυτό υλικό διανθίζεται από εικόνες, φωτογραφίες και έργα τέχνης (π.χ. Αφροδίτη της Μήλου, Ερμής του Πραξιτέλη, αφίσα με ανορεξικό μοντέλο, κ.α.). Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι οι εικόνες είναι συστατικά στοιχεία και αναπόσπαστο κομμάτι της σύλληψής του και στοχεύουν μέσω της ανάλυσης των οπτικών κωδίκων και των οπτικών αναπαραστάσεων να μπορέσουν να ενισχύσουν στα παιδιά την ικανότητα του οπτικού γραμματισμού και της άντλησης πληροφοριών μέσα από αυτές (Kress & Van Leeuwen, 1996).

Επιπρόσθετα, επιχειρείται αρκετά συχνά η σύνδεση με το σήμερα, με τις τωρινές ανησυχίες, ανάγκες και αξίες των παιδιών και πολλές δραστηριότητες

στοχεύουν στην επίτευξη της βιωματικότητας και στη σύνδεση με τις εμπειρίες των νέων.

Πέρα από όλα αυτά σημαντικό και αναγκαίο θεωρείται τα εκπαιδευτικά υλικά να πληρούν και τα παιδαγωγικά κριτήρια που έχουν ξεκάθαρα τεθεί στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Πράγματι, τόσο για τον σχεδιασμό όσο και για τη διαδικασία της επεξεργασίας τους θεωρείται απαραίτητη η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και ο χωρισμός των παιδιών σε ομάδες. Οι δραστηριότητες και οι ερωτήσεις τους, συχνά σύνθετες, προϋποθέτουν και απαιτούν και τυπικά με τον τρόπο που εκφωνούνται (π.χ. «μελετήστε με τα μέλη της ομάδα σας και απαντήστε») αλλά και ουσιαστικά την ομαδική εργασία, την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και τη συζήτηση των μαθητών/ριών. Επιπλέον, η ανάπτυξη του εκπαιδευτικού αυτού υλικού προωθεί τη λειτουργική ένταξη και ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς πολλές από τις ανατεθείσες δραστηριότητές του έχουν σχεδιαστεί για να υλοποιηθούν αφού τα παιδιά συνδεθούν με το διαδίκτυο και αποκτήσουν άμεση πρόσβαση σε ψηφιακά ανθολόγια κειμένων, σε ηλεκτρονικά λεξικά, σε δικτυακές πύλες εφημερίδων, κ.α..

Ακόμη, όλο το παραχθέν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί έτσι ώστε να συμβαδίζει με τις αρχές και τις παραδοχές της διερευνητικής/ανακαλυπτικής μάθησης, η επίτευξη της οποίας τόσο πολύ επιζητείται από το νέο Α.Π.Σ./Δ.Ε.Π.Π.Σ.. Πράγματι, κατά την ενασχόλησή τους με το περιεχόμενό του τα παιδιά διαβάζουν και έρχονται μόνα τους σε επαφή με τα κείμενα, ερευνούν και ψάχνουν να τα βρουν χωρίς την παρέμβαση κανενός, συγκεντρώνουν τα ίδια υλικό στο σπίτι τους από εφημερίδες και περιοδικά ή επισκέπτονται τη σχολική βιβλιοθήκη, διεξάγουν έρευνα στο κοινωνικό πεδίο, κ.α.. Έτσι, έχουν τη δυνατότητα να συγκρίνουν και να ανακαλύπτουν μόνα τους, συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία και την παραγωγή της γνώσης και δεν περιορίζονται σε παθητικούς δέκτες της μίας και μοναδικής ερμηνείας του καθηγητή. Αντίθετα, ο ρόλος του/ης εκπαιδευτικού είναι απλά συμβουλευτικός και η παρέμβασή του/ης είναι διακριτική και γίνεται μόνο για διευκρινήσεις και επεξηγήσεις.

Όπως προαναφέρθηκε το εκπαιδευτικό αυτό υλικό απαρτίζεται από ένα πλούσιο οπτικό και λογοτεχνικό υλικό και διαθέτει ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων μέσω των οποίων τα παιδιά θα αποκτήσουν μια συνολική θεώρηση της έννοιας του ωραίου. Κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί πως οι προτεινόμενες

δραστηριότητες είναι παραδειγματικού τύπου. Στον/ην κάθε εκπαιδευτικό έγκειται να αξιοποιήσει όσες από αυτές τον/ην εξυπηρετούν, να αναμορφώσει κάποιες από αυτές ανάλογα με τους στόχους του, τις ανάγκες, τις προτεραιότητές του, την ηλικία και το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών του ή να προσθέσει νέες, δικές του, και να εμπλουτίσει το ήδη υπάρχον υλικό. Γενικότερα, οι ποικίλες δραστηριότητες που συνοδεύουν τα επιλεγμένα κείμενα ενδιαφέρει να περιλαμβάνουν ερευνητική διαδικασία, κριτική επεξεργασία των δεδομένων και πρωτότυπη παραγωγή λόγου. Το ζητούμενο είναι η δημιουργική σχέση με τα κείμενα κι όχι η φιλολογική ανάλυση. Στο σημείο αυτό, βέβαια, θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η ύπαρξη της σχολικής βιβλιοθήκης και η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο στο εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών του σχολείου ή αλλού συνιστούν απαραίτητη συνθήκη και προϋπόθεση για την επεξεργασία και τη συμπλήρωση των ερωτήσεων-δραστηριοτήτων αυτών.

Όσον αφορά τον χρόνο επεξεργασίας του υλικού αυτού και της υλοποίησης της όλης διδακτικής παρέμβασης, εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του/ης εκπαιδευτικού να χρησιμοποιήσει επιλεκτικά ό,τι τον/ην εξυπηρετεί καλύτερα για τη διδασκαλία του/ης και ανάλογα με τις ώρες διδασκαλίας που θέλει να διαθέσει. Έτσι μπορεί να αξιοποιήσει διδακτικά το υλικό αυτό για το χρονικό διάστημα π.χ. 4-5 δώρων ή μέσα από την οργάνωση και την πραγματοποίηση ενός ευρύτερου project διάρκειας ενός τριμήνου (για το Γυμνάσιο) ή ενός τετραμήνου (για το Λύκειο).

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η διαπραγμάτευση και η επεξεργασία της έννοιας της ομορφιάς μέσω του προσεκτικά σχεδιασμένου εκπαιδευτικού υλικού και η διδακτική παρέμβαση που μπορεί να πραγματοποιηθεί με την κατάλληλη αξιοποίησή του προτείνεται να λάβει χώρα σε τρεις φάσεις, οι οποίες είναι οι εξής και το περιεχόμενο των οποίων αναλύεται διεξοδικά αμέσως παρακάτω (βλ. και Παράρτημα):

- Α΄ Φάση: Πρώτη επαφή με την έννοια του ωραίου, προβληματισμός και έρευνα.
- Β΄ Φάση: Η έννοια της ομορφιάς και η αποτύπωσή της στη λογοτεχνία.
- Γ΄ Φάση: Αναστοχασμός, παραγωγή γραπτού λόγου και ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσης.

Α΄ ΦΑΣΗ

Πρώτη επαφή με την έννοια του ωραίου, προβληματισμός και έρευνα.

Κατά την πρώτη φάση μας ενδιαφέρει κυρίως τα παιδιά να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με την έννοια της ομορφιάς, να γνωρίσουν όσο το δυνατόν περισσότερες πτυχές της, να ευαισθητοποιηθούν και να αναρωτηθούν γι αυτήν μελετώντας και συζητώντας για τις διάφορες εκφάνσεις της. Επιχειρείται να προβληματιστούν τα παιδιά και να συζητήσουν για πρώτη φορά, όχι απαραίτητα εκτενώς, πάνω σε συγκεκριμένα θέματα που προκύπτουν, όπως η σχετικότητα και η υποκειμενικότητα της ομορφιάς ή η ύπαρξη αντικειμενικών κριτηρίων για τον ορισμό της, τα πρότυπα ομορφιάς κάθε εποχής και η διαμόρφωσή τους, ο ρόλος που παίζουν ορισμένοι παράγοντες για τη διαμόρφωση αυτή, η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης έναντι της εσωτερικής ομορφιάς, κ.α..

Για το λόγο αυτό τους παρουσιάζεται αρχικά στην τάξη μια γελοιογραφία του Αρκά, η οποία με το χιούμορ της τα προδιαθέτει ευχάριστα, δρα ως αφορμή και κινεί την περιέργεια και το ενδιαφέρον τους για το υπό συζήτηση θέμα. Έπειτα, τους παρατίθεται ένα οπτικό υλικό που αποτελείται κυρίως από εικαστικά έργα και φωτογραφίες, τα οποία δείχνουν τη διαφοροποίηση της έννοιας της ομορφιάς και τη σχετικότητα του όρου από περιοχή σε περιοχή, από εποχή σε εποχή και από πολιτισμό σε πολιτισμό. Τα παιδιά συγκρίνουν το περιεχόμενο των εικόνων και οδηγούνται σε συγκεκριμένα συμπεράσματα μέσα από μια διαδικασία διαλόγου, ανταλλαγής απόψεων και κρίσεων. Μπορούν να καταγράψουν ατομικά τις πρώτες τους απόψεις σχετικά με την εν λόγω έννοια σε κάποιο προσωπικό σημειωματάριο. Μετά, έχουν τη δυνατότητα να διαβάσουν ένα μικρό απόσπασμα από την «Ιστορία της Ομορφιάς» του Umberto Eco υποστηριζόμενο από δύο εικόνες έργων τέχνης, το οποίο μπορεί να συγκριθεί με τα προηγούμενα, καθώς τους παρουσιάζει κάποια αντικειμενικά πρότυπα ομορφιάς και κινητοποιεί έτσι τον διάλογο και τον προβληματισμό τους. Τέλος, διαβάζονται μέσα στην τάξη αποσπάσματα από κάποιο επιστημονικό άρθρο που θίγει ορισμένα από τα ζητήματα που γεννά η υπό μελέτη έννοια του ωραίου και συνεχίζει την ευαισθητοποίηση των παιδιών γι αυτήν και ακολουθεί συζήτηση μέσα στην τάξη.

Κατά την πρώτη αυτή φάση κύριο μέλημά μας δεν είναι μόνο να θιγούν ορισμένες από τις πτυχές της έννοιας και να πραγματοποιηθεί συζήτηση πάνω σ' αυτές, αλλά και κυρίως να κινητοποιήσουμε τα παιδιά και να τους οδηγήσουμε να γίνουν τα ίδια ερευνητές και να εντοπίσουν την έννοια στη γλώσσα, στην οικογένεια, στην κοινωνία, στην καθημερινή ζωή, κ.α.. Οι μαθητές/ριες χωρίζονται σε ομάδες, κυρίως ανομοιογενείς ως προς το φύλο και την επίδοση, και ερευνούν τις ερμηνείες και τις αποχρώσεις της έννοιας του ωραίου σε λεξικά, είτε στο διαδίκτυο είτε σε βιβλιοθήκες, παίρνουν συνεντεύξεις γι αυτήν από άτομα του οικογενειακού τους χώρου, από μεγαλύτερους σε ηλικία ανθρώπους, από ξένους και μετανάστες, από άτομα που ασχολούνται επαγγελματικά με την ομορφιά. Έπειτα από την έρευνα στο κοινωνικό πεδίο συγκεντρώνουν μια πληθώρα απόψεων για το θέμα αυτό και έτσι διαπιστώνουν την υποκειμενική θεώρηση του ωραίου και τις ποικίλες εκδοχές του. Ακόμη, ψάχνουν σε εφημερίδες, περιοδικά, έντυπης και ηλεκτρονικής μορφής, και συλλέγουν εικόνες ή άρθρα για το ωραίο ή εντοπίζουν πως αυτό προβάλλεται μέσα από τη διαφήμιση, τον κινηματογράφο, τις τηλεοπτικές σειρές, το τραγούδι, κ.α..

Αφού περατωθεί η έρευνα και τα παιδιά συλλέξουν το απαραίτητο υλικό πραγματοποιείται στην τάξη πάλι συζήτηση και διάλογος, κατά τη διάρκεια του οποίου τα παιδιά παρουσιάζουν το υλικό που εντόπισαν και εκθέτουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία και την προσεκτική παρατήρησή του. Στο σημείο αυτό ενδιαφέρει κυρίως να υπογραμμιστεί ο τρόπος που όλοι αυτοί οι άνθρωποι και όλα αυτά τα μέσα, τα οποία αντικατοπτρίζουν τον παρόντα πολιτισμό, μιλούν και διαμορφώνουν τις αντιλήψεις μας για το ωραίο.

B' ΦΑΣΗ

Η έννοια της ομορφιάς και η αποτύπωσή της στη λογοτεχνία.

Κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής τα παιδιά επιδίδονται στην ανάγνωση και στην έρευνα και τον εντοπισμό λογοτεχνικών κειμένων που έχουν ως θέμα τους την πολύπλευρη έννοια της ομορφιάς-ασχήμιας.

Σε ένα πρώτο στάδιο ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στην τάξη ένα σώμα λογοτεχνικών κειμένων που διαπραγματεύονται διάφορες όψεις της ομορφιάς. Τα

κείμενα αυτά, πέντε τον αριθμό, ανήκουν στη λογοτεχνική παραγωγή του 19^{ου} αιώνα (οι συγγραφείς τους δεν ανήκουν στο λεγόμενο λογοτεχνικό κανόνα εκτός από τον Παπαδιαμάντη, αν και έχει επιλεγεί ένα από τα μη δημοφιλή έργα του). Στόχος αυτής της παράθεσης είναι αφενός μεν αυτά τα κείμενα να λειτουργήσουν ως αφόρμηση και ως παράδειγμα για όσα θα ακολουθήσουν σε αυτή τη φάση, και αφετέρου οι μαθητές/ριες να εντοπίσουν και να συζητήσουν με τη διακριτική καθοδήγηση και τις επισημάνσεις του/ης εκπαιδευτικού την οπτική γωνία και το πρίσμα υπό το οποίο ο κάθε λογοτέχνης αντιμετωπίζει και χειρίζεται το «ωραίο», καθώς και το πώς κατασκευάζονται τα πρότυπα ομορφιάς μέσα από τον λόγο. Αφού ο/η εκπαιδευτικός τους επισημάνει αρχικά κάποια πράγματα απαραίτητα για την κατανόηση των κειμένων και της εποχής που γράφτηκαν, έπειτα τα κείμενα διαβάζονται στην τάξη και η διαπραγμάτευσή τους λαμβάνει χώρα από κοινού από τα παιδιά και τον/ην εκπαιδευτικό μέσα από τον προφορικό λόγο και τη συζήτηση που ακολουθεί. Συγκεκριμένα ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τις ενδεικτικές ερωτήσεις επεξεργασίας που έπονται κάθε κειμένου ή να τους υποβάλει άλλες, σχεδιασμένες από τον ίδιο/α.

Στη β' αυτή φάση βασικός στόχος μας είναι να αντιληφθούν και να παρατηρήσουν τα παιδιά πώς αντιμετωπίζει και διαπραγματεύεται την έννοια της ομορφιάς και τις διάφορες εκφάνσεις της κυρίως η τέχνη του λόγου, η λογοτεχνία. Επιδιώκουμε να κατανοήσουν πώς την αποδίδει και τι μέσα χειρίζεται για να το επιτύχει αυτό. Επιθυμητό είναι τα παιδιά να μπορούν να εντοπίζουν την οπτική γωνία θέασης και αντιμετώπισης του ωραίου, η οποία μπορεί να είναι διαφορετική σε κάθε κείμενο και σε κάθε λογοτέχνη. Για το λόγο αυτό, αφού περατωθεί η διαπραγμάτευση των πρώτων κειμένων, τότε τα παιδιά χωρίζονται σε πέντε ομάδες και καθεμιά από αυτές αναλαμβάνει τη συμπλήρωση ενός Φύλλου Εργασίας. Τα Φύλλα Εργασίας, πέντε τον αριθμό, έχουν το καθένα διαφορετικό περιεχόμενο και τα κείμενά τους αναφέρονται σε πέντε ξεχωριστές πτυχές της έννοιας της ομορφιάς (η έννοια του ωραίου και η επίδρασή του, η διαμόρφωση των προτύπων ομορφιάς, οι παρεκκλίσεις του ωραίου-το μη ωραίο, το άσχημο, η γυναικεία και η ανδρική ομορφιά). Πρέπει, βέβαια, να τονιστεί πως συχνά τα όρια ανάμεσά τους είναι ρευστά και πως το θέμα του ενός Φύλλου μπορεί να εμφανίζεται σε ορισμένα κείμενα ή σε ορισμένες δραστηριότητες και στα υπόλοιπα. Επιπρόσθετα, κατεβλήθη η προσπάθεια ώστε τα Φύλλα Εργασίας να είναι ισόποσα μεταξύ τους και να διαθέτουν ισάριθμα κείμενα και ερωτήσεις-δραστηριότητες. Κάτι τέτοιο, βέβαια, υπήρξε αδύνατο να επιτευχθεί

ολοκληρωτικά, αφού ο κάθε επιμέρους άξονας είχε διαφορετικό θέμα που έχαιρε διαφορετικής αντιμετώπισης και επεξεργασίας. Με το υλικό των Φύλλων Εργασίας και τη συμπλήρωσή τους από τους/ις μαθητές/ριες επιχειρείται μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εμβάθυνση στην υπό μελέτη έννοια της ομορφιάς. Στόχος μας είναι να αποκτήσουν βαθύτερη και πληρέστερη γνώση όσο το δυνατόν περισσότερων πτυχών και όψεών της και να καταφέρουμε να αναδειχθούν αυτές μέσα από την ποικιλία των κειμένων. Παράλληλα, μας ενδιαφέρει να συνεχιστεί ο προβληματισμός και η ευαισθητοποίησή τους, να καλλιεργηθεί η σκέψη τους και να οξυνθεί η κρίση τους.

Μετά την επεξεργασία και τη συμπλήρωση των Φύλλων Εργασίας μπορούν να ανατεθούν στα παιδιά ατομικά και ομαδικά κάποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες αυτής της φάσης. Έτσι, τα παιδιά χωρισμένα σε ομάδες αναλαμβάνουν να συγκροτήσουν ένα ανθολόγιο ομορφιάς το οποίο θα περιέχει τα πρότυπα ομορφιάς που ίσχυαν σε διαφορετικές εποχές, π.χ. η μία ομάδα να εντοπίσει πώς προβάλλονται τα πρότυπα αυτά μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα της Αρχαιότητας, άλλη μέσα από κείμενα του Μεσαίωνα, της Αναγέννησης, του 19^{ου} αι., της εποχής μας, κ.α.. Μπορούν ακόμη να συγκροτηθούν σε ομάδες και καθεμία από αυτές να ψάξει να βρει λογοτεχνικά κείμενα που πραγματεύονται διάφορες εκδοχές του ωραίου και που ανήκουν στην ίδια χρονική περίοδο. Για παράδειγμα, να αναζητηθούν και να ανθολογηθούν κείμενα της σύγχρονης πεζογραφίας και ποίησης τα οποία θα έχουν ως θέμα τους τους εξής άξονες: η έννοια του κάλλους, η έννοια του άσχημου, τα ισχύοντα πρότυπα ομορφιάς, η γυναικεία-ανδρική ομορφιά, η παιδική ομορφιά, η ομορφιά του κόσμου-φύσης, κ.α.. Για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών και τη συλλογή του υλικού από τα παιδιά αναγκαία θεωρείται η διακριτική καθοδήγηση του/ης εκπαιδευτικού, ο/η οποίος/α μπορεί να τους υποδείξει ορισμένα λογοτεχνικά έργα ή να τους παρέχει τις βιβλιογραφικές του/ης γνώσεις και τις συμβουλές του/ης.

Ακόμη, στη φάση αυτή κατά την οποία οι μαθητές/ριες ήρθαν σε επαφή με πολλά και ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα προτείνεται να δραματοποιήσουν όσα από αυτά τους έκαναν εντύπωση και τους συγκίνησαν και να υποδυθούν τον ρόλο του όμορφου ή της άσχημης αυτοσχεδιάζοντας μέσα στην τάξη.

Γ΄ ΦΑΣΗ

Αναστοχασμός, παραγωγή γραπτού λόγου και ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσης.

Στη φάση αυτή καλό είναι να πραγματοποιηθεί αρχικά μια συζήτηση μέσα στην τάξη κατά την οποία τα παιδιά θα αξιολογήσουν την ως τώρα πορεία και εργασία τους για τη διαπραγμάτευση της έννοιας του ωραίου. Μπορούν να διατυπώσουν τα σχόλια, τις κρίσεις και τις παρατηρήσεις τους και να προχωρήσουν σε μια σύντομη ανακεφαλαίωση όλων όσων γνώρισαν και οικειοποιήθηκαν. Η διαδικασία του αναστοχασμού μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα και την αναθεώρηση ορισμένων αρχικών τους απόψεων και ιδεών για την υπό μελέτη έννοια. Η αναθεώρηση αυτή μπορεί να φανεί αν τα παιδιά καταγράψουν ατομικά σε κάποιο σημειωματάριο την τωρινή γνώμη τους για τη φύση του ωραίου και τη συγκρίνουν με την αρχική τους καταγραφή που είχε πραγματοποιηθεί στην α΄ φάση.

Σε ένα δεύτερο στάδιο ζητάμε από τα παιδιά να καταγράψουν τις απόψεις τους για το ωραίο και τις διάφορες εκδοχές του πιο συστηματικά παράγοντας τα ίδια προσχεδιασμένο γραπτό λόγο σε διάφορα κειμενικά είδη. Για παράδειγμα, τους ζητείται να προσθέσουν στο λεύκωμα της τάξης τους τον δικό τους ορισμό για την έννοια της ομορφιάς. Ακόμη, υποθέτοντας ότι είναι πολύ άσχημοί/ες ή πολύ όμορφοί/ες, τους αναθέτουμε να γράψουν μια επιστολή ή να συμπληρώσουν μια σελίδα του δικού τους φανταστικού ημερολογίου στην οποία να περιγράφουν πώς αισθάνονται όντας σε αυτή την κατάσταση. Σε μια άλλη δραστηριότητα τους ζητάμε να μπουκ στη θέση μιας φεμινίστριας η οποία γράφει μια επιστολή διαμαρτυρίας κατά του θεσμού των καλλιστείων με αφορμή τη διοργάνωση ενός διαγωνισμού ομορφιάς που έγινε πρόσφατα.

Τέλος, επιλέγουμε και προτείνουμε στα παιδιά πιο σύνθετες και απαιτητικές δραστηριότητες, οι οποίες προϋποθέτουν την εξοικείωσή τους με την έννοια της ομορφιάς, την εμπέδωση και την κατάκτησή της. Τέτοιου είδους δραστηριότητες απαιτούν κυρίως την αυτενέργεια και τη δραστηριοποίηση των παιδιών, την ανάληψη από μέρους τους πρωτοβουλιών, την επίδειξη συνεργατικού πνεύματος και οργανωτικών δεξιοτήτων. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν η οργάνωση από την πλευρά των παιδιών ραδιοφωνικών εκπομπών που θα

αποτελούνται από τραγούδια αφιερωμένα στην ομορφιά ή η συλλογή υλικού για τη δημιουργία ενός φωτογραφικού λευκώματος με εικόνες, φωτογραφίες και εικαστικά έργα που θα διαπραγματεύονται την έννοια του ωραίου. Επιπλέον παραδείγματα αποτελούν η συγγραφή και η δημοσίευση στην εφημερίδα του σχολείου άρθρων σχετικών με το υπό μελέτη θέμα και των συνεντεύξεων που έχουν πάρει από επαγγελματίες που ασχολούνται με την ομορφιά (αισθητικοί, κομμωτές, εργαζόμενοι σε ινστιτούτα αδυνατίσματος, κ.α.), καθώς και η οργάνωση εκ μέρους των παιδιών και η διεξαγωγή μιας ενημερωτικής φύσεως ημερίδας στο σχολείο με θέμα την ομορφιά και τις παραμέτρους της, στην οποία θα συμμετέχουν και θα μιλήσουν διάφορες κατηγορίες ειδικών και ειδημόνων για το θέμα αυτό (γιατροί, πλαστικοί χειρουργοί, αισθητικοί, λογοτέχνες, ψυχολόγοι, μοντέλα, σχεδιαστές μόδας, κ.α.). Ένα τελευταίο παράδειγμα μιας απαιτητικής και σύνθετης δραστηριότητας θα μπορούσε να είναι η προετοιμασία και το ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης. Το θεατρικό έργο που θα επιλεγεί μπορεί να έχει ως θέμα του την ομορφιά ή κάποια από τις ποικίλες παραμέτρους της και μπορεί να είναι ένα γνωστό έργο γραμμένο από κάποιο θεατρικό συγγραφέα ή να έχει γραφτεί από τους ίδιους/ες τους/ις μαθητές/ριες.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Αποτελεί γενική παραδοχή το γεγονός πως κάθε εκπαιδευτικό υλικό σχεδιάζεται και παράγεται ή θα πρέπει να παράγεται με απώτερο σκοπό τη διδακτική αξιοποίησή του και την εφαρμογή του μέσα στη σχολική τάξη από εκπαιδευτικούς και μαθητές/ριες. Με αυτή ακριβώς την προοπτική οργανώθηκε και αναπτύχθηκε και το παρόν εκπαιδευτικό πακέτο που διαπραγματεύεται το θέμα της ομορφιάς. Προτείνεται, λοιπόν, αρχικά, η άμεση εφαρμογή του στη σχολική πραγματικότητα και η οργάνωση μιας ή περισσότερων διδακτικών παρεμβάσεων με τη χρήση του και έπειτα η ανάλυση και η αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων της όλης διδακτικής διαδικασίας. Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν θα είναι ιδιαίτερα ωφέλιμα, καθώς από τη μια μεριά θα αποδείξουν πόσο λειτουργικό είναι και θα επισημάνουν τα θετικά του σημεία ενθαρρύνοντας και ενισχύοντας την αξιοποίησή του και από την άλλη θα δώσουν τη δυνατότητα για την επισήμανση και τη διόρθωση τυχόν λαθών, για προβληματισμό πάνω σε τυχόν αδυναμίες του σχεδιασμού και για την υποβολή προτάσεων για βελτιώσεις ή τροποποιήσεις που δύναται να επιδεχθεί.

Παράλληλα, προτείνεται η ψηφιοποίηση του παρόντος εκπαιδευτικού υλικού και η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού φακέλου, για να είναι πιο εύχρηστο και να έχουν ευκολότερη πρόσβαση σ' αυτό περισσότεροι/ες εκπαιδευτικοί και μαθητές/ριες.

Επιπλέον, χρήσιμος θα ήταν ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή έρευνας, είτε στο πεδίο μιας σχολικής τάξης είτε με μεγαλύτερο ποσοτικά δείγμα, για να δειχθεί η διδακτική καταλληλότητα και η αποτελεσματικότητα του παρόντος υλικού. Η έρευνα αυτή θα μπορούσε αρχικά να περιλαμβάνει τη μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων των μαθητών/ριών για την έννοια του ωραίου (*représentations sociales*), (Moscovici, 1976, 1984), (Jodelet, 1984, 1991). Αυτή θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη σύνταξη ενός ερωτηματολογίου που θα περιείχε ερωτήσεις κλειστού αλλά και ανοικτού κυρίως τύπου και θα είχε ως σκοπό να εντοπίσει τις αρχικές απόψεις, ιδέες, αντιλήψεις και αναπαραστάσεις που έχουν τα παιδιά για την υπό διαπραγμάτευση έννοια. Επιπλέον, για να υπάρξει μία πληρέστερη γνώση και αποτύπωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων των εφήβων για το τόσο ευρύ θέμα της ομορφιάς επιθυμητός θα ήταν ο συνδυασμός της υποβολής αυτού του

ερωτηματολογίου με τη λήψη ενός ικανοποιητικού αριθμού ημιδομημένων συνεντεύξεων από μαθητές/ριες. Κι αυτό γιατί η γνώση του αναπαραστατικού πεδίου τους δύνатаι να αξιοποιηθεί παιδαγωγικά και διδακτικά κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της όποιας διδακτικής παρέμβασης και να επιφέρει καλύτερα αποτελέσματα.

Γεγονός πάντως είναι πως το πεδίο του μαθήματος της Λογοτεχνίας είναι αρκετά ευρύ και ανοιχτό για την παραγωγή επιπλέον και νέου διδακτικού υλικού που θα αξιοποιεί σαφώς πολύ περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα για την επίτευξη μιας ακόμη πιο διεξοδικής προσέγγισης και διδακτικής επεξεργασίας και αντιμετώπισης της έννοιας της ομορφιάς, του κάλλους και της ασχήμιας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Λογοτεχνικά κείμενα

Καρκαβίτσας, Α. (1991). *Η λυγερή*, Αθήνα: Νεφέλη.

Κονδυλάκης, Ι. Δ. (1999). *Οι Άθλιοι των Αθηνών*, τ. Α΄, Αθήνα: Νεφέλη.

Δροσίνης, Γ. (1997). «Αγροτικά Επιστολαί». Στο *Άπαντα*, τόμος τέταρτος, *Πεζά (1882-1886)*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Παπακώστας, Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων.

Δροσίνης, Γ. (2001). «Το βοτάνι της αγάπης». Στο *Άπαντα*, τόμος πέμπτος, *Πεζά (1887-1904)*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Παπακώστας, Αθήνα: Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων.

Παπαδιαμάντης, Α. (χ.χ.). «Η μετανάστις». Στο *Άπαντα*, τ. Α΄, επιμ. Ε. Βέη-Σεφερλή, Αθήνα: Σεφερλής.

Κείμενο της υπόθεσης της τηλεοπτικής σειράς «Μαρία η άσχημη», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του σίριαλ: www.megatv.com/maria/.

Dorion, Louis-Andre. (2007). «*Σωκράτης*», από τη σειρά *Τι γνωρίζω*, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, Αθήνα: Δ.Ο.Λ..

Χριστιανόπουλος, Ντ. (1998). «Προκοπή απ' τους όμορφους δεν έχει», Στο «*Ποιήματα*», Θεσ/νική: Διαγώνιος.

Πολίτης, Κ. (1990). «*Στου Χατζηφράγκου*», Α΄ ανατύπωση, Αθήνα: Ερμής.

Καβάφης, Κ. Π. (1995). «Έτσι πολύ ατένισα-» Στο «*Ποιήματα*», Α΄ τόμος, Αθήνα: Ίκαρος.

Ουάλντ, Ο. (2000). «*Το Πορτραίτο του Ντόριαν Γκραίβ*», Αθήνα: Σμίλη.

Υαλομ, Ι. (2001). «Η χοντρή κυρία». Στο «*Ο δήμιος του έρωτα*», Αθήνα: Άγρα.

Ιορδανίδου, Μ. (). «*Λωξάντρα*», Αθήνα: Εστία.

Παράσχος, Α. (1971). «Έρωτος». Στο «*Νεοελληνική Ποιητική Ανθολογία Παπύρου*», Αθήνα: Πάπυρος Press.

Όμηρος, (1997). «*Ιλιάδα*», ραψ. Γ΄, στιχ. 156-165, μτφ. Καζαντζάκη-Κακριδή, Αθήνα: Εστία.

Ελύτης, Ο. (1996). «*Αδαγίο*», Στο «*Προσανατολισμοί*», 12^η έκδοση, Αθήνα: Ίκαρος.

Σολομών. (1965). «*Άσμα Ασμάτων*», μτφ. Γ. Σεφέρης, Αθήνα: Ίκαρος.

Darcy, E. (2006). «*Μια καντή πρόκληση*», εκδ. Χάρλενικ Ελλάς.

Όμηρος, (1996). «*Οδύσσεια*», ραψ. ζ΄, στιχ. 275-284, 289-300, μτφ. Δ. Ν. Μαρωνίτης, Αθήνα: Καστανιώτης.

Διβάνη, Λ. Απόσπασμα από μια συνέντευξη της συγγραφέως στην εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, 11-6-2000, διαθέσιμη στο <http://www.greece2001.gr/writers/LenaDivani.html> .

Ζατέλλη, Ζ. (2003). «Και με το φως του λύκου επανέρχονται», Αθήνα: Καστανιώτης.
Καζαντζάκη, Γ. (1975). «Το άσχημο βασιλόπουλο». Διαθέσιμο στο <http://www.snhell.gr>. (από το βιβλίο: *Ανθολόγιο για τα παιδιά του Δημοτικού*, μέρος πρώτο, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1975).

Άρθρα

Δημητρίου-Κοτσώνη, Σίβυλλα. «Ανθρώπων έργο ... το θείο δώρο - Το σώμα ως “κιβωτός” εγγραφών», εφημ. Ελευθεροτυπία, 11/12/2001, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο της εφημ.: <http://www.enet.gr> .

«Μπρος στα κάλλη τι είναι ο πόνος», εφημ. Ελευθεροτυπία, 09/07/2005, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο της εφημ.: <http://www.enet.gr> .

«Τα πρότυπα ομορφιάς αλλάζουν συνέχεια», εφημ. Ελευθεροτυπία, 09/07/2005, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο της εφημ.: <http://www.enet.gr> .

«Νευρική ανορεξία, μια ψυχική ασθένεια», εφημ. Ελευθεροτυπία, 09/07/2005, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο της εφημ.: <http://www.enet.gr> .

Γελοιογραφία

Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Αρκά: www.Arkas.gr .

Τραγούδια

«Δόντια πυκνά», δημοτικό τραγούδι, διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://www.phys.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/dhmotika_tragoydia.htm .

Ιωαννίδης, Αλκίνοος. «Ο Καθρέφτης», (Ιδέα από το διήγημα “Ένας πολύ γέρος κύριος με τεράστια φτερά” του Gabriel Garcia Marquez). Από τον δίσκο «Ο δρόμος, ο χρόνος και ο πόνος», Polydor.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ/ΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Ξενόγλωσση και μεταφρασμένη

- Barker, Chr. (2003). *Cultural Studies. Theory and Practice*. London, Thousands Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Culler, J. (2000). *Λογοτεχνική Θεωρία. Μια συνοπτική εισαγωγή*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Easthope, Anth. (1991). *Literary into Cultural Studies*. London: Routledge.
- Eco, Umb. (2004). *Η ιστορία της ομορφιάς*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Eco, Umb. (2007). *Η ιστορία της ασχήμιας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Hall, St. (1997). *Representation: Cultural representation and signifying practices*. London, Thousand Oaks: SAGE, The Open University.
- Vigarello G. (2004). *Histoire de la beaute: Le corps et l' art d' embellir* . Paris: Seuil.
- Williams, R. (1994). *Κουλτούρα και Ιστορία, εισαγωγή-μετάφραση: Β. Αποστολίδου*, Αθήνα: Γνώση.

Ελληνική

- Αποστολίδου, Β. κ.ά. (επιμ.) (1999). *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Αποστολίδου, Β. κ.ά. (επιμ.) (2002). *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Δουλαβέρας, Αρ. (2007). *Η ανθρώπινη ομορφιά στο δημοτικό τραγούδι*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την καθηγήτριά μου και επιβλέπουσα της παρούσας εργασίας κ. Μαρίτα Παπαρούση για την ουσιαστική και πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή της καθώς και για τις καίριες επισημάνσεις, παρατηρήσεις και προτάσεις της. Ιδιαίτερα την ευχαριστώ για την εξαιρετική και ανθρώπινη συνεργασία μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση και μεταφρασμένη

- Barker, Chr. (2003). *Cultural Studies. Theory and Practice*. London, Thousands Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Barnett, Anth. (1976). Raymond Williams and Marxism: A rejoinder to Terry Eagleton. *New Left Review*, 99 (Σεπτ. – Οκτ. 1976), 47-64.
- Barthes, R. (1979). *Μυθολογίες-Μάθημα*, μετ. Κ. Χατζηδήμου-Ι. Ράλλη, Αθήνα: Ράππας.
- Bernstein, B. (1990). *The structuring of pedagogical discourse, Vol. IV Class, codes and control*. London: RKP.
- Bonardi, C. & Roussiau, N. (1999). *Les représentations sociales*. Paris: Dunod.
- Cohen, E. (1994). Restructuring the Classroom: conditions for productive small groups, *Review of Educational Research*, 64, 1-35.
- Culler, J. (2000). *Λογοτεχνική Θεωρία. Μια συνοπτική εισαγωγή*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Eagleton, T. (1976). Criticism and Politics: The Work of Raymond Williams. *New Left Review*, 95 (Ιαν.- Φεβρ. 1976), σ. 13.
- Eagleton, T. (επιμ.) (1989). *Raymond Williams. Critical Perspectives*. Cambridge: Polity Press.
- Easthope, Anth. (1991). *Literary into Cultural Studies*. London: Routledge.
- Eco, Umb. (2004). *Η ιστορία της ομορφιάς*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Eco, Umb. (2007). *Η ιστορία της ασχήμιας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Gilroy, P. (2002). Save Cultural Studies Campaign. *The Chronicle*. 2002. Available at: <http://chronicle.com/daily/2002/07/2002071504n.htm>.
- Green, M. (1982). The Centre for Contemporary Cultural Studies. Στο Peter Widdowson (επιμ.), *Re-Reading English*, Methuen, London/New York, 1982.
- Hall, St. (1997). *Representation: Cultural representation and signifying practices*. London, Thousand Oaks: SAGE, The Open University.
- Jodelet, D. (1984). Représentation sociale: Phenomenes, concept et theorie. In Moscovici (Ed.), *Psychologie sociale*, pp.361-382, Paris: PUF Fundamental.

- Jodelet, D. (1991). Représentation sociale. In *Grand Dictionnaire de la psychologie*, pp. 668-672, Paris: Larousse.
- Johnson, R. *What is Cultural Studies Anyway?* Stencilled Occasional Paper αρ.74. Centre for Contemporary Cultural Studies, σ. 48-49.
- Kress, G. & Van Leeuwen, Th. (1996). *Reading images - The Grammar of Visual Design*, New York: Routledge.
- Moscovici, S. (1976). *La psychanalyse, son image, son public*. Paris: PUF.
- Moscovici, S. (1984). De la science au sens commun. In Moscovici (Ed.), *Psychologie sociale*, pp.547-574, Paris: PUF.
- Thompson, E. P. (1961). The Long Revolution. *New Left Review*, 9 (Μάιος- Ιούν. 1961), 24-33, και 10 (Ιούλ.-Αύγ. 1961), 34-39.
- Vigarello G. (2004). *Histoire de la beaute: Le corps et l' art d' embellir* . Paris: Seuil.
- Williams, R. (1961). *The Long Revolution*. London: Chatto and Windus.
- Williams, R. (1977). *Marxism and Literature*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Williams, R. (1994). *Κουλτούρα και Ιστορία, εισαγωγή-μετάφραση: Β. Αποστολίδου*, Αθήνα: Γνώση.

Ελληνική

- Αποστολίδου, Β. κ.ά. (επιμ.) (1999). *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Αποστολίδου, Β. κ.ά. (επιμ.) (2002). *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Αποστολίδου, Β. (2003). Σχεδιάζοντας εκπαιδευτικό υλικό για το μάθημα της λογοτεχνίας. Στο Ε. Σταυρίδου, Β. Βέμη, Θ. Κάββουρα (επιμ.). Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας. *Βιβλία, Υλικά, Λογισμικά για την Εκπαίδευση: Από τη σχεδίαση στη διδακτική πράξη*, 73-79, Βόλος, (2005).
- Νικολαΐδου, Σ. & Γιακουμάτου, Τ. (2001). *Διαδίκτυο και Διδασκαλία*, Αθήνα: Κέδρος.
- Πασχαλίδης, Γ. (2002). Γενικές αρχές ενός νέου προγράμματος για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, στο Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη, Ε. Χοντολίδου (επιμ.). *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω.

- Πολίτης, Λ. (1978). *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ..
- Σολομωνίδου, Χ. (2004). *Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία: Υπολογιστές και Μάθηση στην Κοινωνία της Γνώσης*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Υ.Π.Ε.Π.Θ. / Π.Ι. (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τόμος Α'. Αθήνα.
- Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Α΄ ΦΑΣΗΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

- I. Γελοιογραφία**
- II. Εικαστικό-εικονικό υλικό**
- III. Θεωρητικό κείμενο και εικαστικό υλικό**
- IV. Κείμενο**
- V. Δραστηριότητες**

1) Γελοιογραφία

Από την ιστοσελίδα του Αρκά, www.Arkas.gr.

II) Εικαστικό - εικονικό υλικό

III) Θεωρητικό κείμενο και εικαστικό υλικό

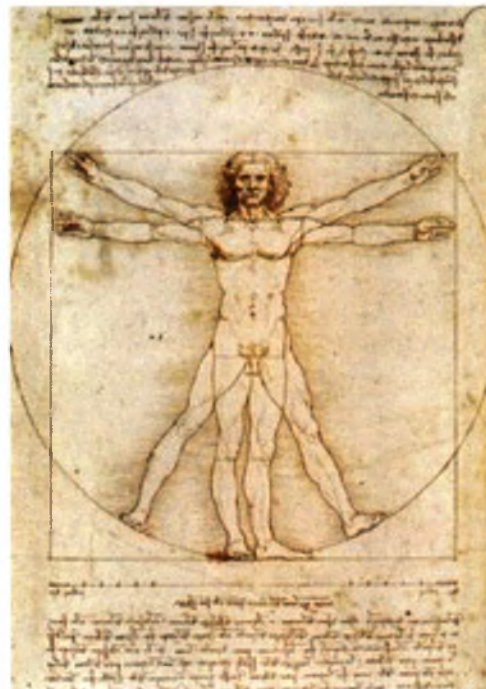
«Σύμφωνα με την κοινή αντίληψη κρίνουμε ένα πράγμα ως όμορφο αν έχει καλές αναλογίες. Ήδη από την αρχαιότητα το κάλλος είχε ταυτιστεί με την αναλογία και την αρμονία...

Ο Πολύκλειτος, τον 4^ο αι. π.Χ., λαξεύει ένα άγαλμα που μετέπειτα ονομάστηκε Κανών, επειδή σ' αυτό ενσαρκώνονται όλοι οι κανόνες για τη σωστή αναλογία μεταξύ των μερών του σώματος. Όλα τα μέρη του σώματος πρέπει να έχουν αμοιβαία γεωμετρική αναλογία: το Α προς το Β αναλογεί με το Β προς το Γ. Αργότερα ο Βιτρούβιος (1^{ος} αι. π.Χ.) θα εκφράσει τις σωστές αναλογίες του σώματος σε κλάσματα ολόκληρης της μορφής: το πρόσωπο θα πρέπει να είναι το 1/10 του συνολικού ύψους, το κεφάλι το 1/8, το μήκος του θώρακα 1/4, κ.λπ...».

Απόσπασμα από την «Ιστορία της ομορφιάς», Umb. Eco, Καστανιώτης, 2004.

Ο Κανών, Πολύκλειτος

Ο Βιτρουβιανός άνθρωπος, Λ. ντα Βίντσι.

IV) Κείμενο

Ανθρώπων έργο ... το θείο δώρο - Το σώμα ως «κιβωτός» εγγραφών.

Η κοινωνική ανθρωπολογία, μια επιστήμη που επικεντρώθηκε στη μελέτη των μη δυτικών κοινωνιών σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη του πλανήτη μας έφερε στο φως την τεράστια ποικιλομορφία του τρόπου αντίληψης και πρακτικής των ανθρώπων. Οι εθνογραφικές μελέτες αποκάλυψαν ότι δεν υπάρχουν απόλυτες και διαχρονικές αξίες και πρότυπα για την ανθρωπότητα. Κάθε κοινωνία και κάθε εποχή έχει τους δικούς της κοινωνικούς κανόνες και τα δικά της πολιτισμικά κριτήρια και ιδανικά. Το καλό και το κακό, το ηθικό και το ανήθικο, το άσχημο και το όμορφο ορίζονται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε κοινωνία και σε κάθε ιστορική περίοδο.

Στο νησί Βόρνεο και στο Εκουαδόρ η ομορφιά απαιτεί τρύπημα και στολισμό των δοντιών, στους Μοτού τρύπα στη μύτη, στα νησιά Φίτζι τρύπα στους λοβούς των αυτιών, στους Νούερ στίγματα στο μέτωπο, στους Μπακούμπα λιμάρισμα των δύο μπροστινών δοντιών, στους Ουμπανγού-Σαμπρέτ τη διάτρηση των χειλιών για την εφαρμογή κρίκων από ελεφαντόδοντο. Στην Ινδία οι γυναίκες φορούν ρούχα που καλύπτουν όλο το σώμα, ενώ στους Βουσμάνους της ερήμου Καλαχάρι κυκλοφορούν ημίγυμνες. Οι Αζτέκοι, που κατοικούσαν στην τροπική ζώνη στην Αμερική, φορούσαν βαριά και μακριά ρούχα, ενώ οι Παταγόνες, στο νοτιότερο άκρο της χερσονήσου της νότιας Αμερικής και σε θερμοκρασία συχνά υπό του μηδενός, κυκλοφορούσαν γυμνοί, με μια μπέρτα ριγμένη στην πλάτη. Οι τροφосуλλεκτικές-κυνηγετικές κοινωνίες της Αυστραλίας και οι κάτοικοι των νησιών Τρόμπριαντ, ανατολικά της Νέας Γουινέας, κοσμούν το σώμα τους με περιδέραια και βραχιόλια από κοχύλια και βάφουν το πρόσωπο. Οι Βουσμάνοι φορούσαν κοσμήματα από τσόφλι αβγού και κόκαλα με χαρακτηριστικά σχέδια. Στους Σάγγκα της κεντρικής Αφρικής οι αρχηγοί φορούν κολιέ από δόντια λεοπάρδαλης. Οι Αμπάντζα φορούσαν περιδέραια από τις φάλαγγες των δακτύλων των γονιών τους. Οι Εσκιμώοι αλείφουν το σώμα τους με λάδι φώκιας, ενώ οι Οτεντότοι το βάφουν μαύρο και μετά το αλείφουν με λίπος. Στις Νέες Εβρίδες, οι έφηβοι έπλεκαν τα μαλλιά τους σε 600-700 κοτσίδες. Οι Ντίνκα στο Σουδάν έχουν κόκκινα μαλλιά γιατί τα πλένουν με κοπριά βοδιού. Στη Βραζιλία δένουν στο κεφάλι φτερά παπαγάλου. Οι Σούγιας ξυρίζουν το

μπροστινό μέρος του κεφαλιού, ενώ οι Κουλισέχου ξυρίζουν ένα σχήμα σταυρού στο κεφάλι.

.....

Διαφέρει η σύγχρονη κοινωνία μας από άλλες όσον αφορά το ζήτημα της ομορφιάς; Ορισμένα πράγματα δεν φαίνεται να έχουν αλλάξει καθόλου. Το ανθρώπινο σώμα πειθαρχείται μέσα από εξαντλητική δίαιτα, μέσα στα γυμναστήρια, μέσα στα ινστιτούτα αισθητικής, μέσα στα κέντρα πλαστικής χειρουργικής. Ακόμα και τα μαλλιά πειθαρχούνται μέσα στα κομμωτήρια: κόβονται, «σιδερώνονται», υποβάλλονται σε περμανάντ και τέλος, φιξάρονται στο επιθυμητό σχήμα με λακ, κερί, ζελέ. Και στη συνέχεια, το σώμα στολίζεται. Με ακριβά και επώνυμα ρούχα, με αραχνοϋφαντες «τουαλέτες» -κατά προτίμηση στο αισθησιακό μαύρο ή κόκκινο χρώμα με κοσμήματα, με ψεύτικες βλεφαρίδες και μακιγιάζ, με βαμμένα νύχια, με γόβα σπλέτο.

Ούτε η χρήση της ομορφιάς ως δείκτης κοινωνικής διαφοροποίησης έχει αλλάξει στην εποχή μας. Το γυναικείο σώμα γίνεται πιο «όμορφο» όταν είναι στολισμένο με διαμάντια και μαργαριτάρια, όταν είναι ντυμένο με ακριβά και επώνυμα ρούχα, όταν σκεπάζεται με γούνα σπάνιου ζώου. Είναι ταυτόχρονα αποδέκτης και δείκτης κοινωνικού status. Η ομορφιά είναι αγαθό που η απόκτησή του διαχωρίζει όχι μόνο τις γυναίκες, αλλά ακόμα περισσότερο τους άντρες, καθότι για τους άντρες η γυναικεία ομορφιά γίνεται άλλοτε προϊόν κατανάλωσης και τέρψης και άλλοτε κτήμα.

Μια σημαντική διαφορά σε σύγκριση με άλλες κοινωνίες και άλλες εποχές είναι ότι στη σημερινή κοινωνία μας η ομορφιά είναι κυρίως γένους θηλυκού. Στην ελληνική αρχαιότητα η γλυπτική εκθέτει και εκθειάζει κυρίως το γυμνό ανδρικό σώμα και σε άλλες αρχαϊκές κοινωνίες το τατουάζ και η βαφή προσώπου στόλιζε μόνο τα ανδρικά σώματα. Αντιθέτως, η δική μας κοινωνία κατακλύζεται από εικόνες γυναικείας ομορφιάς. Οι διαφημίσεις, τα τηλεοπτικά παιχνίδια, ο ημερήσιος τύπος και τα περιοδικά, ο κινηματογράφος, οι πασαρέλες μόδας και τα φωτομοντέλα, τα καλλιστεία, οι οίκοι μόδας και τα κέντρα αισθητικής μάς βομβαρδίζουν καθημερινά με πρότυπα γυναικείας ομορφιάς, με αποτέλεσμα το γυναικείο σώμα να έχει αναχθεί σε κατ' εξοχήν αντικείμενο πόθου και πάθους για τους άντρες και αντικείμενο ζηλοφθονίας, και ταυτόχρονα υπόδειγμα προς μίμηση, για τις γυναίκες.

Μια άλλη σημαντική διαφορά είναι ότι στις μέρες μας η ομορφιά, και ιδίως η γυναικεία ομορφιά, συνδέεται άμεσα με το χώρο της αγοράς και της κατανάλωσης με

διττό τρόπο. Κατά πρώτον, είναι ένα ακόμα καταναλωτικό αγαθό που κυκλοφορεί στην αγορά και που μπορεί να αποκτηθεί με το χρήμα μέσα από τα κέντρα αισθητικής, τη βιομηχανία καλλυντικών και την πλαστική χειρουργική. Και κατά δεύτερον, το αποκτηθέν αυτό αγαθό επενδύεται στην αγορά για την εξασφάλιση πωλήσεων άλλων καταναλωτικών προϊόντων. Οι διαφημίσεις σήμερα χρησιμοποιούν συστηματικά τη γυναικεία ομορφιά για την προώθηση και πώληση των προϊόντων.

Αποσπάσματα από το άρθρο της Σίβυλλας Δημητρίου-Κοτσώνη, εφημ. Ελευθεροτυπία, 11/12/2001.

Συζήτηση-Προβληματισμός

Η συζήτηση που θα λάβει χώρα στην τάξη κατά τη διάρκεια της επίδειξης και της ανάγνωσης του παραπάνω υλικού από τον/την εκπαιδευτικό μπορεί να διαπραγματευτεί ενδεικτικά τα εξής θέματα ή οτιδήποτε άλλο προβληματίσει τους μαθητές:

- Η ομορφιά ταυτίζεται με τη νεότητα, ενώ τα γηρατειά συμπλέουν με την ασχήμια.
- Η σχέση της εξωτερικής εμφάνισης έναντι της εσωτερικής ομορφιάς.
- Τα πρότυπα ομορφιάς ποικίλουν ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο, τον πολιτισμό, την κοινωνία, κ.α..
- Η ομορφιά είναι υποκειμενική ή μήπως υπάρχουν και κάποια αντικειμενικά δεδομένα που την ορίζουν.
- Η ομορφιά στην εποχή μας συνδέεται κυρίως με την γυναικεία υπόσταση, καθώς και με τον χώρο της ομορφιάς και της κατανάλωσης.
- Ποιοι παράγοντες διαμορφώνουν τα πρότυπα ομορφιάς.

V) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ❖ Επισκεφτείτε τη βιβλιοθήκη του σχολείου σας, ανοίξτε με την ομάδα σας τα λεξικά που υπάρχουν εκεί και συγκεντρώστε εδώ τους ορισμούς της έννοιας «ομορφιά» που θα βρείτε. Μπορείτε ακόμη να μεταφερθείτε στο Εργαστήριο Ηλεκτρονικών Υπολογιστών του σχολείου σας, να συνδεθείτε με το internet και αφού επισκεφτείτε τον δικτυακό τόπο του Ηλεκτρονικού Λεξικού του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη (www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/DictonlineTri.htm) να καταγράψετε με την ομάδα σας τον ορισμό που δίνεται και εκεί για την έννοια της ομορφιάς. Μελετώντας και συγκρίνοντας αυτούς τους ορισμούς εντοπίζετε κάποιες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο περιγράφουν την εν λόγω έννοια;
- ❖ Σκεφθείτε με την ομάδα σας και βρείτε όσο το δυνατόν περισσότερες παροιμίες που να έχουν ως θέμα τους την έννοια του ωραίου. Με τι παρομοιάζουμε την ομορφιά κάποιου στη γλώσσα μας, τι εκφράσεις χρησιμοποιούμε; Τι συμπεράσματα προκύπτουν από τη συγκέντρωση αυτών των φράσεων;
- ❖ Συγκεντρωθείτε με τα μέλη της ομάδας σας, προετοιμάστε τις ερωτήσεις σας και πάρτε συνεντεύξεις για την έννοια της ομορφιάς από άτομα του οικογενειακού σας περιβάλλοντος, από ηλικιωμένα άτομα, από ξένους και μετανάστες, από άτομα που ασχολούνται επαγγελματικά με την ομορφιά, κ.α.. Προσπαθήστε να διακρίνετε ποια είναι τα δικά τους πρότυπα για την ομορφιά και ποια είναι η άποψή τους για το ωραίο και το άσχημο. Τι συμπεράσματα βγάζετε από τις απαντήσεις τους για τη φύση της ομορφιάς;
- ❖ Αναζητήστε όσα περισσότερα τραγούδια μπορείτε που να έχουν ως θέμα τους το ωραίο ή να περιγράφουν την ανδρική, τη γυναικεία ομορφιά, κ.α.. Συζητήστε με την ομάδα σας και προσπαθήστε να εκθέσετε τον τρόπο με τον οποίο συναντάμε την έννοια της ομορφιάς στο τραγούδι.

- ❖ Εντοπίστε και συγκεντρώστε όσα περισσότερα διαφημιστικά κείμενα απευθύνονται και προβάλλουν κυρίως την ανδρική και τη γυναικεία ομορφιά. Έπειτα περιγράψτε τα χαρακτηριστικά του/ης ιδανικού/ής και όμορφου/ης άνδρα/γυναίκας της εποχής μας, όπως αυτά διαμορφώνονται από τη διαφήμιση.

- ❖ Περιγράψτε πώς παρουσιάζεται το θέμα της ομορφιάς και απαριθμήστε ποια χαρακτηριστικά της γυναικείας και της ανδρικής ομορφιάς τονίζονται ιδιαίτερα στις τηλεοπτικές σειρές και στις κινηματογραφικές ταινίες της εποχής μας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Β' ΦΑΣΗΣ

ΤΟ ΩΡΑΙΟ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- I. Επισημάνσεις του/ης εκπαιδευτικού**

- II. Κείμενα**

- III. Φύλλα Εργασίας**

- IV. Δραστηριότητες**

1) Επιστημάνσεις του/ης εκπαιδευτικού

Πριν ξεκινήσει η ανάγνωση και η επεξεργασία των κειμένων από τον/ην εκπαιδευτικό και τους/ις μαθητές/ριες από κοινού καλό είναι ο/η δάσκαλος να τους/ις επιστημάνει ορισμένα πράγματα για να κατανοήσουν καλύτερα τη φύση αυτών των κειμένων, τα οποία, καθώς δεν ανήκουν στη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή, μπορεί να φαντάζουν ξένα και ακατανόητα για τα παιδιά.

Οφείλει αρχικά να τους γνωστοποιήσει ότι πρόκειται για κείμενα που γράφτηκαν κατά τον 19^ο αι., κυρίως κατά το δεύτερο μισό του. Αμέσως μετά μπορεί να τους ενημερώσει πως κυρίως κατά το πρώτο μισό του αιώνα αυτού στην τέχνη επικρατεί το κίνημα του Ρομαντισμού, το οποίο χαρακτηρίζεται από την επικράτηση του συναισθήματος έναντι της λογικής, από τη νοσταλγία ενός ανεπιτήδευτου παρελθόντος, από τη μελαγχολία, από την αγάπη για τη φύση και από το μοτίβο του θανάτου, το οποίο αποδίδεται συνήθως με τη μορφή της ετοιμοθάνατης ή της νεκρής αγαπημένης. Η χρήση της καθαρεύουσας είναι ευρέως διαδεδομένη και υποχωρεί έναντι της δημοτικής μόνο με τη γενιά του 1880, με την οποία προωθείται η επικράτηση της δημοτικής. Με τους λογοτέχνες της γενιάς αυτής σημειώνεται μια απομάκρυνση από τον ρομαντισμό και επιχειρείται μια στροφή στο ηθογραφικό διήγημα, το οποίο περιγράφει την ελληνική ύπαιθρο, το χωριό και τους απλοϊκούς του κατοίκους. Ακόμη, αρχίζει μια προσπάθεια έρευνας για τα ήθη και τα έθιμα του λαού και η αναζήτηση των ομοιοτήτων τους με τα αντίστοιχα της αρχαιότητας. Καλό είναι να εξηγήσει στα παιδιά ότι αυτή η στροφή οφείλεται εν πολλοίς στην άμεση αντίδραση των Ελλήνων επιστημόνων και λογοτεχνών στη γνωστή θεωρία του Fallmerayer, σύμφωνα με την οποία αμφισβητούνταν η γνησιότητα της νεώτερης ελληνικής φυλής, η οποία από την αρχαιότητα και μετά άρχισε να χάνει σιγά σιγά την καθαρότητά της έπειτα από επιμειξίες με τους γειτονικούς της λαούς (κυρίως τους Σλάβους). (Πολίτης, 1978).

II) Κείμενα

Κείμενο 1

«Η Μαριώρα είχε όλην την χάριν και την δρόσον κρίνου του βουνού, με το ευλύγιστον ανάστημά της, το αβρόν και λευκόν δέρμα, το οποίον ενόμιζες ότι δεν έβλεπεν ήλιος ποτέ, το σφρίγον και περίκομψον στήθος, το πλήρες μάγου γλυκύτητος γέλασμα, το οποίον, διανοίγον πορφυρά χείλη, παρουσίαζε λευκοτάτους και ωραιοτάτους οδόντας.

Εφ' όλων δε τούτων των πλαστικών θελγήτρων επέχυνον ηδυτάτην γοητείαν δύο οφθαλμοί καστανοί, ακτινοβόλοι, τους οποίους ενόμιζες ότι ύγραινον ψεκάδες αδαμαντίνης δρόσου, το γλυκύ δάκρυ του έαρος, το οποίον φευ! αι ταλαιπωρίαί και απογοητεύσεις πικραίνουν και αιματώνουν προιόντος του βίου.

Βλεφαρίδες μακραί διέθλον την γοητευτικήν του βλέμματος ακτινοβολίαν και έδιδον ενίστε, όταν ημέκλειε τους οφθαλμούς υπομειδιώσα, χαριεστάτην πονηρίαν εις την έκφρασιν της φυσιогνωμίας αυτής, και οι οφθαλμοί της αορίστως πως ενεθύμιζον τα δικτυωτά των χαρεμιών, όπισθεν των οποίων μαντεύεις τα εξαισία κάλλη Κιρκασίας.
[...]

Είχεν όλην την δροσεράν χάριν και την αφελή σχεδόν φιλαρέσκειαν Αμαρυλλίδος, ως εάν είχε γνωρίσει το κάλλος αυτής και μελετήσει τας φιλαρέσκους κινήσεις της, εσωπτριζομένη εις τας διαυγείς πηγάς του βουνού και μιμουμένη τα πτηνά. [...]

Η κόρη της χήρας Βιολάντης δεν ήτον μόνον η ωραιότερα νέα του χωρίου, αλλά και η αγαθωτέρα.» [σς 66-67]

«Η Μαριώρα εν τη απλότητι αυτής απέδιδε πάντα ταύτα εις την κατοχυρίαν της, μη εννοούσα ότι εις μίαν πτωχήν κόρην το κάλλος είναι συνήθως πρόξενον μεγάλων συμφορών» (196).

Αποσπάσματα από το έργο «Οι άθλιοι των Αθηνών», Ι. Κονδυλάκης.

Ενδεικτικές ερωτήσεις επεξεργασίας του κειμένου

- Ποια μέσα χειρίζεται ο συγγραφέας για να αποδώσει λογοτεχνικά το κάλλος της νέας κοπέλας;

- Με ποια άλλα στοιχεία του χαρακτήρα της συνδέει ο συγγραφέας την ομορφιά της;
- Ποια είναι η άποψη του συγγραφέα για την εμφανή ομορφιά της ηρωίδας του παραπάνω αποσπάσματος; Τι της προξενεί στη ζωή της; Με ποια φράση-σχόλιο μας την γνωστοποιεί;
- Παρατηρήστε την περιγραφή του χρώματος του δέρματος της νέας. Μήπως στην εποχή μας το πρότυπο αυτό έχει αλλάξει;

Κείμενο 2

«Και πρώτον έχει ξανθά τα μαλλιά και μαύρα τα μάτια. Έπειτα λευκή και διαυγή την όψιν, ροδαλόν το χείλος και τελείαν κατατομήν αρχαίου ελληνικού αγάλματος, οσάκις μένει προς στιγμήν ακίνητος. Είναι ευθύ και λυγερόν το σώμα της, αριστοκρατικώς μικραί αι χείρες και ελαφρώς αναπάλλεται εν τη ρυθμική κινήσει του χορού στήθος καλλιτεχνικώς τέλειον κατά τας πτυχάς ως Κόρης μαρμαρίνης του Ερεχθείου. Συγχωρήσατε τον θαυμασμόν μου! Είναι η πρώτη αληθής ελληνική καλλονή, την οποίαν έχω απέναντί μου. ... Και φέρει το ευμορφότερον όνομα του κόσμου –διότι ονομάζεται : Ευμορφούλα. Εγώ όμως, αν θέλετε την ονομάζω και Προσηώαν Αρτέμιδα... Ως εν ονείρω, ως εν βαθεί ρεμβασμώ κλείω τους οφθαλμούς και μοι φαίνεται η περικαλλής αγρότις μυστηριώδης τις ζωογόνησις του αρχαίου αγάλματος της θεάς.».

«Είναι η πρώτη αληθής ελληνική καλλονή, την οποίαν έχω απέναντί μου. Ουχί στρεβλωμένη και αιχμαλωτισμένη από στηθόδεσμον και από εσθήτα πελωρίαν και συρομένην τρεις πήχεις κατά γης, μηδ' ανυψωμένη τέσσαρας δακτύλους υπέρ το έδαφος δι' υποδημάτων Λουδοβίκου ΙΕ' επί το κομψότερον. Μόνον αι χρεωκοπημένοι δεκαοκταέτιδες γεροντοκόραι των πόλεων έχουσιν ανάγκην των παραλόγων τούτων δανείων του ευρωπαϊκού συρμού, η δεκαοκταέτις χωριατοπούλα μου έχει αρκετά κομψόν το σώμα και άνευ του κορσέ, έχει αρκούντως υψηλόν κ' ευθύ το ανάστημα και άνευ των υψηλών εκείνων υποδημάτων των τιμωμένων δια του ονόματος ενός των βασιλέων της Γαλλίας ...».

Απόσπασμα από το έργο «Αγροτικά επιστολαί», Γ. Δροσίνης, σελ. 66-67.

Ενδεικτικές ερωτήσεις επεξεργασίας του κειμένου

- Με ποιο ιδεώδες ταυτίζει την έννοια του κάλλους ο συγγραφέας; Με τι συγκρίνει και παραβάλλει την ομορφιά της Ευμορφούλας; Αναζητήστε τις λέξεις και τις εκφράσεις που χρησιμοποιεί για να το επιτύχει.
- Ποιος είναι ο σκοπός του συγγραφέα όταν επιλέγει τα συγκεκριμένα μέσα για να περιγράψει την ομορφιά της κοπέλας; Σε τι είδους αναγνώστες απευθύνεται, κατά τη γνώμη σας;
- Γιατί ο Δροσίνης επιλέγει να προβάλλει το συγκεκριμένο αυτό πρότυπο της γυναικείας ομορφιάς; Ποιες είναι οι ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες που υπαγορεύουν την επιλογή του αυτή;

Κείμενο 3

«Εις εκπληκτικήν και όλως απροσδόκητον αντίθεσιν προς το μελαχρινόν πρόσωπον και την μαύρην κόμην οι οφθαλμοί εκείνοι ήσαν γαλανοί!

Η ρυπαρότης, η οποία εξετεινέτο από κεφαλής μέχρι ποδών, άφηνε μόνους τους οφθαλμούς ασπίλους, αγνούς, και το βλέμμα έρρεεν εξ αυτών διαυγές, καθώς το νερόν από πηγήν κρυσταλλίνην. Ακριβώς δε η αντίθεσις των λαμπρών εκείνων φωστήρων προς την όλην αθλιότητα της ρακενδύτου κόρης εκκίνει εις θαυμασμόν τον θεατήν. ... Παιγνιώδης πολυτέλεια της φύσεως, εσυλλογίσθην, άσκοπος μεγαλοδωρία του κάλλους. Οι οφθαλμοί αυτοί ηδύναντο να λαμπρύνουν την μορφήν αβράς ηγεμονίδος, ηδύναντο να καταστήσουν ευτυχή πολυτάλαντον δέσποιναν. Εις την άστεγον και ρακενδύτον αυτήν ήσαν όλως άχρηστα, περιττά, επιβλαβή ίσως, τα μεγάλα εκείνα, τα υγρά και περιπαθή μάτια, τα οποία με προσέβλεπαν κατά πρόσωπον.» (σ. 22-23)

«Από την μέθην του χορού ο νέος χωρικός έβλεπε τα πάντα συγκεχυμένα και στροβιλίζοντα γύρω του. Άλλ' επί μίαν στιγμήν, ακινητών δια ν' αναλάβη δύναμιν προς τεχνικωτάτην στροφήν, συνήνητησε προσηλωμένους επάνω του δύο λάμποντας οφθαλμούς εντός του κύκλου των θεατών... Ησθάνθη έξαφνα κάτι επί της κεφαλής, ως κτύπημα κοπάνου, και έπεσε κατά γης παρασύρας και τον πλησίον χορεύοντα.» (σ. 42)

«Ο ταλαίπωρος ποιμήν ακούων της μητρός τους λόγους μέσα εις την ζάλην του πυρετού και ενθυμούμενος τους δύο εκείνους οφθαλμούς, τους οποίους συνήνησε προσηλωμένους επάνω του, μίαν στιγμὴν πριν πέση λιπόψυχος, δεν αμφέβαλλεν ὅτι ἦτο θύμα βασκανίας. Και ησθάνετο ἀκόμη τα βλέμματα εκείνα επίμονα, απλανή να κατατρυπούν τα κόκκαλα, να κατατρώγουν τας σάρκας του...» (σ. 43).

«Πολλάκις κατὰ τας ευώδεις του ἔαρος νύκτας, ἐνῶ ηγρύνει κάτω ἀπὸ τα λάμποντα ἄστρα και αλλοφρονῶν προσητένιζε σκιερὸν τινα θάμνον, ἐνόμιζεν ὅτι διεστέλλοντο αἰφνης αθορύβως οἱ κλάδοι και δύο οφθαλμοί, λαμπρότεροι των ουρανίων φωστήρων, προσήλωναν ἐπάνω του βάσκανον βλέμμα. Και ο ποιμήν ἐρρίγει και ἐκλείει τα βλέφαρα, ἀλλ' οἱ οφθαλμοί ἔλαμπαν, ἔλαμπαν πάντοτε, ἀπειλητικοί συγχρόνως και ευμενεῖς, ἀπωθούντες και ἔλκοντες.

[...] Εἰς την ἐρημίαν τα αἰσθήματα ἀπαξ ριζούμενα αὐξάνουν τεραστίως και μεγαθύνονται καθὼς τα μεμονωμένα δένδρα του βουνού. Το αἶσθημα, το ὁποῖον ἤρχισε ν' ἀπλώνη τας ρίζας του εἰς την καρδίαν του χωρικοῦ, ἦτο παράδοξον, ὅπως ο σπόρος ἐξ οὐ ἐγεννήθη. Ἦτο αἶσθημα διφυές, ἀποστροφῆς και ἐπιθυμίας, και ἀνέδιδεν ὡς καρπὸν την ἀπόφασιν : να συναντήσῃ την Ζεμφύραν » (σ. 44-45).

Αποσπάσματα ἀπὸ το διήγημα «Το βοτάνι της ἀγάπης», Γ. Δροσίνης.

Ενδεικτικὲς ἐρωτήσεις ἐπεξεργασίας του κειμένου

- Ποια εἶναι ἡ στάση και ἡ γνώμη (θετική, ἀρνητική, ουδέτερη) του συγγραφέα για την ἀλλόκοτη ὁμορφιά της τσιγγάνας; Πῶς την θεωρεῖ και με ποιες λέξεις-φράσεις μιλά γι αὐτήν και φανερώνει την ἀποψή του; Πῶς ἐπιθυμεῖ να δούνε οἱ ἀναγνώστες του την ὁμορφιά της;
- Ο συγγραφέας δεν δηλώνει ρητὰ ὅτι ἡ νέα του ἀποσπάσματος εἶναι τσιγγάνα. Με ποια μέσα το υπαινίσσεται αὐτό; Ποιο κοινωνικό στερεότυπο ἀναδεικνύεται μέσα ἀπὸ ὅλη την περιγραφή της κοπέλας αὐτῆς;
- Ποιος εἶναι ὁ ἀντίκτυπος της ὁμορφιάς της νέας στη σωματική και την ψυχική κατάσταση του νεαροῦ βοσκού; Τι νομίζει αὐτός ὅτι του προξενεῖ και τι αἰσθήματα πραγματικά του προκαλεῖ ἡ θέα και ἡ σκέψη της;

Κείμενο 4

«Η Ανθή ήτο τέλειος τύπος μιας λυγερής του χωρίου. Είχεν υψηλόν και ανδρικόν κάπως το ανάστημα, το στήθος εύρωστον, την μέσην περισφιγμένην και λυγεράν. Η κεφαλή της ωραία, εστηρίζετο επί λείου τραχήλου χυνομένου επί πλαστικωτάτου κορμού. Είχεν ηνωμένα μαύρα φρύδια, κάτω των οποίων μάτια κατάμαυρα, γεμάτα από λάμψιν και μυστήριον, εκρύπτοντο οπίσω από μικράς βλεφαρίδας. Είχε την μύτην εύγραμμον, με πτερύγια ομαλώς καμπυλωτά, ανακινούμενα εις ανησυχίας στιγμήν. Το στόμα της μικρόν, δακτυλιδένιον στόμα, μ' ένα χαμόγελον επάνω του, το οποίον ηύξανε την καλλονήν, όπως σταγών δρόσου αυξάνει την καλλονήν του ρόδου. (...) Απ' όλου αυτής του σώματος, όπως εκάθητο, και της απλής ενδυμασίας της, πτυχουμένης εδώ κ' εκεί, και με τας χείρας συνηνωμένας περί το παιδίον, με την ρεμβώδη έκφρασιν της αναμονής επί του προσώπου, εφαινετο αρχαίας Ελληνίδος άγαλμα, ζητούσης φιλοξενίαν.» (12-13)

Απόσπασμα από τη νουβέλα «Η Λυγερή», Α. Καρκαβίτσας.

Ενδεικτικές ερωτήσεις επεξεργασίας του κειμένου

- Ποια μέσα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να αποδώσει την ομορφιά της ηρώιδας (π.χ. αναλυτική περιγραφή, παράθεση λεπτομερειών, σχήματα λόγου, χρήση ποιών μερών του λόγου, εικόνες); Με τι την παρομοιάζει; Ποιο πρότυπο ομορφιάς υπαινίσσεται;
- Υπό ποια οπτική γωνία μας μιλά για το κάλλος της νέας;

Κείμενο 5

[...] Το πρόσωπον αυτής ήτο λευκόν και κάτισχνον, ο λαιμός ωχρός και διαυγής και αι λεπταί φλέβες ηδύναντο να αριθμηθώσι. [...] Οι οφθαλμοί ήσαν κεκλεισμένοι, ως να έβλεπον μυστικήν οπτασίαν και τα ιώδη χείλη αυτής ημιάνοικτα, ως να απήγγελλον αοράτως προσευχήν. Το στήθος δεν εφαινετο προέχον, αλλ' ήτο ως κόρης δωδεκαετούς. [...] Μόνον άγγελος ηδύνατο να ερωτευθή του λοιπού το κάτωχρον και αναφές τούτο πλάσμα.

«Ἐπλεεν εν τω πελάγει του μέλλοντος. Ἐπέτα επί πτερύγων και επί νεφών. Καθώς εκ της δυσμόρφου κάμψης γεννάται η περικαλλής ψυχή, ούτως εκ του θνητού σκήνους αφίπταται το πνεύμα· ούτω και εκ του προσκαίρου και φθαρτού έρωτος παράγεται ο θείος και ουράνιος έρωσ.

Ίστατο μεταξύ της ζωής και του θανάτου και απήλαυε του λυκαυγούς της αιωνιότητας. Απεχαιρέτιζε μυστηριωδώς το παρελθόν και απηύθυνεν ασπασμόν πλήρη στοργής και αφοσιώσεως προς το μέλλον. Διέκρινε μυστικώς φωτοβολούν το τέρμα προς ο εβάδιζε, χωρίς να βλέπη την οδόν, εφ' ης επάτει. Έφερε μεθ' εαυτής τα νέφη και τας θυέλλας του εξαφανισθέντος ορίζοντος του βίου αυτής, μέλλοντα να διασκεδασθώσιν υπό της ανατολής νέας ηούς. Εψιθύριζεν εν τη καρδία αυτής μυστικές και αδιανοήτους λέξεις, ως ύμνον Χερουβεΐμ. Ετερέτιζε το άσμα της αυγής, ως αηδών αναγγέλλουσα το έαρ.

[...] Αι χείρες αυτής ακάνθας μόνον είχαν δρέψει, αίτινες ημπόδιζον την οδόν της. και ήδη μεμωλωπισμένας και αιμοσταγείς έτεινεν αυτάς ενώπιον του Κυρίου, όστις έμελλε να τας παραστήση καθαράς παντός ρύπου και αμώμους προ του βωμού του ουρανού θυμιάματος.

Ανύψου την διάνοιαν καθάραν και ευρείαν προς καινάς εννοίας, οίας ουδέποτε είχε συλλάβει. Εδέχετο εφ' εαυτής τα δώρα της αγνότητας, τα πίπτοντα ως ρόδα εκ του δένδρου της αιωνίου ζωής. Εξέτεινε τας αγκάλας και περιέβαλε το ιδανικόν, όπερ δεν ήρκεσε να ονειροπολήση τέως, την αθανασίαν.»

Αποσπάσματα από τη νουβέλα «Η Μετανάστις», Α. Παπαδιαμάντης,

Ενδεικτικές ερωτήσεις επεξεργασίας του κειμένου

- Η νέα του παραπάνω αποσπάσματος είναι ετοιμοθάνατη. Ποιες λέξεις ή φράσεις χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να μας γνωστοποιήσει την κατάσταση της αυτή;
- Από ποιο αισθητικό ρεύμα της λογοτεχνίας έχει επηρεαστεί ο Παπαδιαμάντης στην περιγραφή του αυτή;
- Τι γνώμη έχει ο συγγραφέας για την ομορφιά της κοπέλας; Ποιος μόνο θα μπορούσε, κατά τη γνώμη του, να την ερωτευθεί; Πώς θα χαρακτηρίζατε την ομορφιά της;
- Ποια είναι τα συναισθήματα του Παπαδιαμάντη απέναντι στην ηρωίδα του;

III) ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
(Το μη ωραίο - το άσχημο)

ΟΜΑΔΑ:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Εικόνα

Αφού παρατηρήσετε την παραπάνω εικόνα, συνεργαστείτε με τα μέλη της ομάδας σας και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποια είναι η ηρωίδα του ομώνυμου τηλεοπτικού σίριαλ που απεικονίζεται; Γιατί ονομάζεται έτσι; Περιγράψτε την εξωτερική της εμφάνιση και εντοπίστε τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν την ασχήμια της.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....

2. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο από την υπόθεση της σειράς. Ποια είναι τα θετικά στοιχεία της ηρωίδας σύμφωνα με αυτό; Είναι ισχυρά και αρκετά για να της εξασφαλίσουν επαγγελματική και κοινωνική αποδοχή;

Κεντρική ηρωίδα της σειράς η Μαρία, η οποία διαθέτει εξυπνάδα, μόρφωση, χιούμορ και καλοσύνη. Της λείπει, όμως, το βασικότερο εφόδιο για να πετύχει στην κοινωνία του σήμερα: η ομορφιά. Είναι άσχημη, αδέξια, απεριποίητη και φυσικά... άνεργη. Παρά τη συλλογή πτυχίων και γνώσεων που διαθέτει, η Μαρία εισπράττει συνέχεια αρνητικές απαντήσεις όπου κι αν απευθύνεται, λόγω της εξωτερικής της εμφάνισης. Απογοητευμένη αποφασίζει να δοκιμάσει την τύχη της ως απλή γραμματέας σε έναν χώρο, όπου η ομορφιά είναι κυρίαρχη: σ' έναν οίκο μόδας, τον Escomoda. Τον οίκο διευθύνει ο πιο περιζήτητος εργένης της Αθήνας, ο Αλέξης Μαντάς, ο οποίος πρόσφατα αρραβωνιάστηκε την εκλεκτή της καρδιάς του, Μαρκέλλα. Ο Αλέξης εντυπωσιάζεται από τις γνώσεις της Μαρίας, τρομάζει όμως από την εμφάνισή της. Θα μπορούσε ποτέ μια τέτοια κοπέλα να γίνει ιδιαίτερα γραμματέας του προέδρου ενός οίκου μόδας; Θα μπορούσε ποτέ ένα "ασχημόπαπο" να πάρει μια τέτοια θέση τη στιγμή που αντίπαλός της είναι η Λίλιαν; Είναι μια κοπέλα με χαμηλή μόρφωση και ευφυΐα αλλά με εντυπωσιακή εμφάνιση και επιπλέον κολλητή φίλη της Μαρκέλλας. Ο Αλέξης πρέπει να επιλέξει και επιλέγει...

Στην ιστοσελίδα του σίριαλ www.megatv.com/maria/

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Δραστηριότητα

Συνδεθείτε στο διαδίκτυο και πληκτρολογήστε τη διεύθυνση της ιστοσελίδας του Σπουδαστηρίου του Νέου Ελληνισμού: <http://www.snhell.gr>. Επιλέξτε διαδοχικά Βιβλιοθήκη> Ανθολόγιο Παιδικό> Παραμύθια-τραγούδια> Κείμενα. Βρείτε και διαβάστε το παραμύθι της Γαλάτειας Καζαντζάκη «Το άσχημο βασιλόπουλο». Συζητήστε με την ομάδα σας και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Γιατί κανένας δεν έβλεπε την εμφανή ασχήμια του βασιλόπουλου; Ποια ήταν τα άλλα χαρίσματά του και ποιο συναίσθημα προκαλούσαν στους γονείς και τους υπηκόους του;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποια θεωρείτε πως είναι η σχέση της ομορφιάς με τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
3. Πώς θέλει ο ανώνυμος συντάκτης του παραμυθιού αυτού να δούμε την ομορφιά;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Θυμηθείτε και αναφέρετε ονομαστικά άλλα γνωστά παραμύθια τα οποία διαπραγματεύονται το θέμα της ομορφιάς και της ασχήμιας.

.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

Ο Πλάτων (Θεαίτητος 143e) και ο Ξενοφών (Συμπόσιον II 19, V 5-7) σκιαγραφούν ένα κάθε άλλο παρά κολακευτικό πορτραίτο του Σωκράτη: έχει πλακουτσωτή μύτη, γουρλωτά μάτια, πεταχτά χείλη, μεγάλη κοιλιά. Με λίγα λόγια η εξωτερική του εμφάνιση είναι τόσο απωθητική, ώστε οι δύο μαθητές του δεν διστάζουν να τον συγκρίνουν με Σειληνό. Ο Σωκράτης δεν επιδίωκε να συγκαλύψει την ασχήμια του με κομψά και εκλεπτυσμένα ενδύματα: έκανε τον περίπατό του ξυπόλυτος και φορούσε πάντα, χειμώνα καλοκαίρι, το ίδιο πανωφόρι. Ένα από τα πολλά παράδοξα γύρω από την προσωπικότητα του Σωκράτη είναι ότι παρά το ελάχιστο προνομιακό παρουσιαστικό του, ήταν προικισμένος με αδιαφιλονίκητη γοητεία. Ασκούσε τέτοια έλξη στους νέους που σχημάτιζαν την ακολουθία των θαυμαστών του, ώστε εκείνοι κατέληγαν να υιοθετούν ορισμένες από τις συνήθειές του: περπατούσαν ανυπόδητοι, έπαυαν να πλένονται, κ.λπ..

Απόσπασμα από το βιβλίο «Σωκράτης» του Louis-Andre Dorion, από τη σειρά Τι γνωρίζω, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ.

Μελετήστε με την ομάδα σας το παραπάνω κείμενο και ακολούθως απαντήστε στις ερωτήσεις που έπονται.

Ερωτήσεις

1. Ο Σωκράτης είχε αποδεχθεί την εξωτερική του εμφάνιση ή αισθανόταν μειονεκτικά για την ασχήμια του;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Για ποια ιδιότητά του έχει μείνει γνωστός στην ιστορία και αναγνωρίζεται παγκοσμίως; Γνωρίζουν πολλοί ότι ήταν άσχημος;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Αφού η εξωτερική του εμφάνιση ήταν τόσο απωθητική, γιατί ασκούσε έλξη στους νέους και είχε τόσους πολλούς θαυμαστές; Μήπως τελικά διέθετε κάποιου είδους ομορφιά ως προσωπικότητα; Με ποιον τρόπο αναδυόταν αυτή η ομορφιά και επηρέαζε τόσους ανθρώπους και τους οδηγούσε να τον μιμούνται;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

ΠΡΟΚΟΠΗ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΟΜΟΡΦΟΥΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ

Αλέξη, ας το πάρουμε απόφαση:
προκοπή απ' τους όμορφους δεν έχει.
Είναι καιρός να κοιτάξουμε κι εκείνους
που χέρι δεν τους χάιδεψε ακόμα,
που τα κορίτσια δε γυρίζουν να τους δούνε,
που δεν τους αποθέωσαν στα γήπεδα.

Είναι καιρός να κοιτάξουμε τους άσκημους,
που γόνιμη προσφέρεται η μοναξιά τους.

Ντίνος Χριστιανόπουλος, «Ποιήματα», εκδ. Διαγώνιος, Θεσ/νικη, 1998.

Ερωτήσεις

1. Ποια πράγματα στερούνται οι άσχημοι άνθρωποι σύμφωνα με το ποίημα; Πώς αντιμετωπίζουμε όσους δεν θεωρούμε ωραίους στην εποχή μας; Θεωρείτε ότι είναι σωστή η συμπεριφορά μας αυτή;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποια πράγματα μπορούν, κατά τη γνώμη σας, να μας χαρίσουν οι άσχημοι και γιατί δεν μπορούν να μας τα χαρίσουν οι όμορφοι;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ποια είναι η στάση του ποιητή απέναντι στους όμορφους νέους; Ποιο από τα βασικά τους χαρακτηριστικά τον ενοχλεί;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
(Η έννοια της ομορφιάς και η επίδρασή της)

ΟΜΑΔΑ:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Κείμενο

Ο καθρέφτης

Μια μέρα ήρθε στο χωριό γυναίκα ταραντούλα
κι όλοι τρέξαν να τη δουν.
Άλλος της πέταξε ψωμί
κι άλλοι της ρίζαν πέτρα
απ' την ασχήμια να σωθούν.

Κι ένα παιδί της χάρισε ένα κόκκινο λουλούδι,
ένα παιδί.
Ένα παιδί της ζήτησε να πει ένα τραγούδι,
ένα παιδί.

Κι είπε ποτέ σου μην τους πεις
τι άσχημοι που μοιάζουν
αυτοί που σε σιχαίνονται
μα στέκουν και κοιτάζουν.

Κι είπε ποτέ σου μην κοιτάς
τον άλλο μες στα μάτια,
γιατί καθρέφτης γίνεσαι
κι όλοι σε σπαν κομμάτια.

Μια μέρα ήρθε στο χωριό

άγγελος πληγωμένος.
Τον φέρανε σε ένα κλουβί
κι έκοβε εισιτήριο
ο κόσμος αγριεμένος,
την ομορφιά του για να δει.

Κι ένα παιδί σαν δάκρυ ωραίο αγγελούδι
ένα παιδί.
Ένα παιδί του ζήτησε να πει ένα τραγούδι,
ένα παιδί.

Κι είπε αν θέλεις να σωθείς
από την ομορφιά σου,
πάρε τσεκούρι και σπαθί
και κόψε τα φτερά σου.

Κι είπε ποτέ σου μην κοιτάς
τον άλλο μες στα μάτια,
γιατί καθρέφτης γίνεσαι
κι όλοι σε σπαν κομμάτια.

Τραγούδι, Αλκίνοος Ιωαννίδης (Ιδέα από το διήγημα “Ένας πολύ γέρος κύριος με τεράστια φτερά” του Gabriel Garcia Marquez).

Αφού επεξεργαστείτε με την ομάδα σας τους στίχους του παραπάνω τραγουδιού, συνεργαστείτε και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις-δραστηριότητες:

1. Πώς συμπεριφέρεται το μικρό παιδί στην άσχημη γυναίκα; Τη θεωρεί άσχημη ή όχι; Ποιους αντιθέτως θεωρεί άσχημους και απωθητικούς;

.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

2. Πώς αντιδρούν οι άνθρωποι απέναντι στην ομορφιά του αγγέλου; Η ομορφιά αυτή απελευθερώνει τον άγγελο ή αντιθέτως τον παγιδεύει και τον σκλαβώνει;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

Και μέσα στην καρότσα, η ομορφιά του κόσμου. Δυο μάτια πελώρια, φουντουκιά, ορθάνοιχτα, που τα ματόκλαδά τους αγγίζανε τα φρύδια και ισκιάζανε τα μάγουλα, και πιο κάτω, καταμεσής, ένα τριανταφυλλί μπουμπούκι. Αυτό ήτανε το πρόσωπο. Κοντυλένια, μικροκαμωμένη, με θαλασσί μεταξωτό φουστάνι, άσπρα νταντελένια γάντια ώσαμε τον αγκώνα, κράταγε στο δεξί της χέρι ένα μεταξωτό θαλασσί ομπρελίνο, γαρνιρισμένο με άσπρο πιτσίλι* ολόγυρα. Το κράταγε ανοιχτό, αν και ο ήλιος είχε φύγει απ. το σοκάκι και φώτιζε μονάχα, πίσω της, τα κεραμίδια του δίπατου σπιτιού του Σκλαβούνου. Ένα ρόδινο συννεφάκι, γελαστό, ήταν σταματημένο πάνωθι της, στο θαλασσί ουρανό. Κάτω από το φραμπαλά* της μακριάς φούστας της, ξεπρόβαλλε, συγκινητικό, ένα μικρούτσικο μαύρο λουστρινένιο γοβάκι λουϊκένζ*, κι αχνοξεχώριζε ο αστράγαλος, μέσ. από την άσπρη φιλντεκός* κάλτσα. Ω, άγγελε του Θεού, έλεγες, μέσα σου.

.....

Έπαιξε τα ματόφυλλά της, μια φορά. Κατέβηκε απ. τη βικτόρια, κρατώντας στο δεξί της χέρι το ανοιχτό ομπρέλινο, κι ανασηκώνοντας με το ζερβί τη φούστα της, για να μη σέρνεται χάμω η ουρά. Ξεκινήσανε μαζί, φαρφουρένια* και λεπτοκαμωμένη πλάι στον όγκο του άντρα της, σέρνοντας πίσω της μια μυρωδιά ροδόσταμο. Η επιδερμίδα της, ήτανε άσπρη, γαλατένια, φοδραρισμένη ροζ. Ο Τζώνης την παρακολουθούσε με το μάτι, δίχως να σταματάει το παίξιμο, που τώρα γίνηκε πιο πεταχτό, σαν εμβατήριο. Στα παράθυρα οι γειτόνισσες κουτσομπολεύανε, αφήνοντας το Τζώνη στην ησυχία του.

- Καλέ, γιατί κρατάει την ομπρέλα της ανοιχτή; Έφυγε ο ήλιος.
- Θα .ναι η μόδα ως φαίνεται.
- Μισή πορτσιόνα*. Εφταμηνίτικα.
- Τι της ρέχτηκε*, κοτζάμ άντρας, και την πήρε;
- Τυχερά, κυρία Μερόπη μου.
- Γυναίκα του είναι ή μαντινούτα* του;
- Να τη φυσήξεις, θα πέσει χάμω.
- Νοστιμούλα, ωστόσο.
- Ας είναι καλά τα λούσα. Ντύσ'. τηνε μ'. ένα τσιτάκι, και σου λέω .γώ.

Απόσπασμα από το μυθ. «Στου Χατζηφράγκου», Κ. Πολίτης, Ερμής.

- * **πιτσίλι**: δαντελωτό ύφασμα
- * **φραμπαλά**: πλατύ πτυχωτό κομμάτι ύφασμα που προσαρμόζεται στο κάτω μέρος του γυναικείου φορέματος
- * **γοβάκι λουϊκένζ**: σε σχέδιο Λουδοβίκου 15ου
- * **φιλντεκός**: κάλτσα από σκοτσέζικο νήμα
- * **φουρφουρένιος**: κατασκευασμένος από πορσελάνη
- * **πορτσιόνα**: μερίδα
- * **τι της ρέχτηκε**: τι της ορέχτηκε, τι της ζήλεψε
- * **μαντινούτα**: αγαπητικιά

Διαβάστε με την ομάδα σας το παραπάνω απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Στου Χατζηφράγκου» και έπειτα συζητήστε και απαντήστε στις ερωτήσεις που έπονται.

1. Ποιο πρότυπο ομορφιάς ενσαρκώνει η γυναίκα του αποσπάσματος και με ποια φράση το δηλώνει αυτό ο συγγραφέας;

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Ποια είναι η άποψη που έχουν εν γένει για την ομορφιά και κάτω από ποια οπτική γωνία αντιμετωπίζουν την ομορφιά της κοπέλας τόσο ο συγγραφέας όσο και οι κουτσομπόλες γυναίκες του αποσπάσματος;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Ποιους τρόπους και ποια γλωσσικά μέσα χειρίζεται ο συγγραφέας για να αποδώσει το πορτρέτο αυτής γυναίκας και να στηρίξει την άποψή του περί του ωραίου;

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

4. Εντοπίστε τα σχόλια που διατυπώνουν οι γυναίκες και τα οποία ενισχύουν την άποψή τους για την εμφάνιση και την ομορφιά της νέας.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

ΕΤΣΙ ΠΟΛΥ ΑΤΕΝΙΣΑ-

Την ομορφιά έτσι πολύ ατένισα,
που πλήρης είναι αυτής η όρασίς μου.

Γραμμές του σώματος. Κόκκινα χείλη. Μέλη ηδονικά.
Μαλλιά σαν από αγάλματα ελληνικά παρμένα
πάντα έμορφα, κι αχτένιστα σαν είναι,
και πέφτουν, λίγο, επάνω στ' άσπρα μέτωπα.
Πρόσωπα της αγάπης, όπως τα θελεν
η ποίησίς μου ... μες στες νύχτες της νεότητός μου,
μέσα στες νύχτες μου, κρυφά, συναντημένα

Διαβάστε με προσοχή το παραπάνω ποίημα, συνεργαστείτε με τα μέλη της ομάδας σας και απαντήστε στις εξής ερωτήσεις.

Ερωτήσεις

1. Πώς μιλά ο ποιητής για την ομορφιά και ποια στοιχεία συνθέτουν την περιγραφή της ομορφιάς που τόσο πολύ ατένισε;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Ποια είναι η σχέση και ποια η στάση του ποιητή απέναντι στην ομορφιά (θετική, αρνητική, ουδέτερη); Με τι τη συνδέει;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

Ο Λόρδος Χένρυ τον κοίταξε. Ναι. Ήταν χωρίς άλλο θαυμάσια όμορφος, με τα λεπτοσμιλεμένα πορφυρά χείλη του, τα άδολα γαλανά μάτια και τα σπαστά χρυσά

μαλλιά του. Υπήρχε κάτι στο πρόσωπό του που σ' έκανε να τον εμπιστευέσαι αμέσως. Έβλεπες επάνω του όλη την ευθύτητα και όλη την περιπαθή αγνότητα της νιότης. Ένιωθες ότι έχει διατηρήσει τον εαυτό του άσπιλο από τον κόσμο. Καθόλου περίεργο που τον λάτρευε ο Μπάτζιλ Χόλγωρντ!

Απόσπασμα από το «Πορτρέτο του Ντόριαν Γκραίου», Όσκαρ Ουάιλντ, εκδ. Σμίλη.

Ερωτήσεις

1. Η ομορφιά του νέου του κειμένου είναι φυσική και γι' αυτό μοναδική και υπέροχη ή είναι αποτέλεσμα παρεμβάσεων; Τι συναισθήματα προκαλεί;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Αν ο νέος αυτός δεν ζούσε στην Αγγλία αλλά σε μία χώρα της Αφρικής ή της Ασίας πιστεύετε ότι θα θεωρούνταν το ίδιο όμορφος και θελκτικός; Τι συμπεράσματα μπορούμε να εξάγουμε από τη διαπίστωση αυτή για τη φύση της ομορφιάς και τις απόψεις περί του ωραίου; Ακόμη, σε ποιους αναγνώστες διαπιστώνουμε ότι απευθύνεται το συγκεκριμένο κείμενο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....

Δραστηριότητα

Συζητήστε με την ομάδα σας την πολύ γνωστή φράση του Φ. Ντοστογιέφσκι «Η ομορφιά θα σώσει τον κόσμο». Στη συνέχεια γράψτε ένα μικρό κείμενο στο οποίο θα εκθέτετε με επιχειρήματα τη συμφωνία σας ή τη διαφωνία σας με την άποψη αυτή.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(Τα πρότυπα ομορφιάς και το πώς διαμορφώνονται)

ΟΜΑΔΑ:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Κείμενο

Τη στιγμή που μπήκε στο γραφείο μου η Μπέττυ, τη στιγμή που την είδα να κατευθύνει τον δυσκίνητο όγκο της, που είχε ύψος ένα εξήντα και ζύγιζε εκατόν είκοσι κιλά, προς την κομψή πολυθρόνα του γραφείου μου, κατάλαβα πως προμηνυόταν για μένα μια μεγάλη δοκιμασία στον τομέα της αντιμεταβίβασης.

Πάντα με απωθούσαν οι παχιές γυναίκες. Τις βρίσκω αηδιαστικές: ο γελοίος κλυδωνισμός τους όταν περπατάνε, η απουσία περιγράμματος στο σώμα τους, τα στήθη, οι μηροί, οι γλουτοί, οι ώμοι, οι γραμμές του πηγουνιού, τα μήλα, *όλα, όλα* όσα μ' αρέσει να βλέπω σε μια γυναίκα, είναι θαμμένα κάτω από μια χιονοστιβάδα σάρκας. Και απεχθάνομαι τα ρούχα τους, τα άμορφα, τσουβαλοειδή φορέματα ή, ακόμα χειρότερα, τα άκαμπτα ελεφαντόμορφα τζην που τσιτώνονται φουσκωμένα από βαρελοειδή μπούτια. Πώς τολμάνε να επιβάλλουν σ' εμάς τους υπόλοιπους ένα τέτοιο σώμα;

Φυσικά δεν είμαι ο μόνος που ασπάζεται μια τέτοια διαστρεβλωμένη πεποίθηση. Παντού γύρω μας βλέπουμε την πολιτισμική ενίσχυση. Ποιος έχει να πει ποτέ έναν καλό λόγο για μια παχιά γυναίκα; Η δική μου περιφρόνηση όμως ξεπερνάει όλες τις πολιτισμικές νόρμες.

Απόσπασμα από το διήγημα «Η χοντρή κυρία», από το βιβλίο «Ο δήμιος του έρωτα», Irvin Yalom, εκδ. Άγρα.

Αφού διαβάσετε το παραπάνω απόσπασμα μαζί με τα μέλη της ομάδας σας, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Συμμερίζετε την άποψη του συγγραφέα για τις χοντρές γυναίκες; Ποια είναι η αντιμετώπιση των παχύσαρκων ατόμων στην εποχή μας; Το πάχος, λιγότερο ή

περισσότερο, θεωρείται θετικό ή αρνητικό στοιχείο στην εξωτερική εμφάνιση κάποιου; Ποιος ή ποιοι παράγοντες διαμορφώνουν και καθορίζουν τη στάση που τηρούμε ή την αντίληψη που έχουμε για όσα άτομα ζυγίζουν λίγο ή πολύ περισσότερο από το «κανονικό»; Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, τηρούμε μια τέτοια στάση απέναντι τους;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Αν η ηρωίδα του παραπάνω αποσπάσματος είχε γεννηθεί την εποχή της Αναγέννησης, η οποία, κυρίως στην τέχνη (βλέπε εικόνα), αποθέωσε τις ευτραφείς ανδρικές και γυναικείες μορφές, θα αντιμετώπιζε κάποιο πρόβλημα ή η εξωτερική της εμφάνιση θα ήταν πλήρως αποδεκτή από τον κοινωνικό της περίγυρο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

Σαν είδε ο Δημητρός μπροστά του τη Λωξάντρα, φαρδύπλατη μακρόσκελη λεβέντισσα, γεροδεμένη δωρική κολώνα, να μπαίνει στην κάμαρα κρατώντας το δίσκο με το γλυκό στα χέρια της, άνοιξε η καρδιά του. Χάρηκε τα μαύρα της μαλλιά, το καλοφτιαγμένο κρανίο και το γερό σαγόνι.

Για φαντάσου! Όμορφη δεν ήταν, γιατί η όμορφη κοπέλα έπρεπε να έχει μέση δαχτυλίδι, πρόσωπο χλωμό και ώμους στρογγυλούς, όπως ήταν η Θεανώ. Και όμως, γιατί τaráχτηκε έτσι ο Δημητρός;

Απόσπασμα από το βιβλίο «Λωξάντρα», Μ. Ιορδανίδου, εκδ. Εστία.

Ερώτηση

Η Λωξάντρα πληροί τα πρότυπα της γυναικείας ομορφιάς στα τέλη του 19^{ου} αιώνα σύμφωνα με το παραπάνω κείμενο; Τι άλλο διαθέτει που την κάνει ξεχωριστή και επιθυμητή ως γυναίκα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

ΕΡΩΣ

Δεν θέλω κάλλος αύθαδες παρθένου αλαζόνος,
θρασείας εκ της καλλονής, ψυχράς εκ θωπευμάτων.
Βλέμμα δεν έρριψα ποτέ εις πτέρυγας ταώνος,
ουδ' εις φιάλην στίλβουσας, πλήν στείραν αρωμάτων.
Την θέλω ασθενή εγώ την φίλην μου, ταχείαν,
ωχράν την θέλω και λευκήν ως νεκρικήν σινδόνην,
με είκοσι φθινόπωρα, με άνοιξιν καμμίαν,
μ' ολίγον σώμα-άνεμον σχεδόν-ολίγην κόνιν.
Την θέλω επιθανάτιον μ' αθανασίας μύρον,
Κόρην και φάσμα, σάβανον αντί εσθήτος σύρον...

Θέλω την φίλην μου ωδήν εκλείπουσας ηρέμα,
αθανασίας βλέπουσας οδόν εις τάφου στόμαν,
καλήν και μελαγχολικήν, με ήρεμον το βλέμμα,
με φυομένην πτέρυγα εις καταρρέον σώμα.

Αχιλλέας Παράσχος, «Νεοελληνική Ποιητική Ανθολογία Παπύρου», εκδ. Πάπυρος Press, 1971.

Διαβάστε με τα μέλη της ομάδας σας το παραπάνω ποίημα, το οποίο είναι γραμμένο υπό το πρίσμα του αισθητικού ρεύματος του Ρομαντισμού. Έπειτα συζητήστε μεταξύ σας και συμπληρώστε τις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Πώς επιθυμεί να είναι η αγαπημένη του ο ποιητής;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Η ετοιμοθάνατη γυναίκα του ποιήματος του Αχιλλέα Παράσχου βρίσκεται πως έχει κάποιες ομοιότητες με τις εικόνες των λιπόσαρκων και αδύνατων μοντέλων της εποχής μας και με την παρακάτω εικόνα μιας ανορεξικής γυναίκας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δραστηριότητα

Συνδεθείτε με τον δικτυακό τόπο της εφημερίδας Ελευθεροτυπία: <http://www.enet.gr> και αναζητήστε τα εξής άρθρα: «Μπρος στα κάλλη τι είναι ο πόνος», «Τα πρότυπα ομορφιάς αλλάζουν συνέχεια» και «Νευρική ανορεξία, μια ψυχική ασθένεια», του φύλλου της 09/07/2005 πληκτρολογώντας στην **Αναζήτηση** τις εξής λέξεις-κλειδιά: νευρική ανορεξία, γυναικεία ομορφιά. Αφού τα εντοπίσετε και τα διαβάσετε, έπειτα απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Ερωτήσεις

1. Ποιοι παράγοντες διαμορφώνουν τα ισχύοντα πρότυπα ομορφιάς στην εποχή μας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποιους εξυπηρετεί το συνεχές κυνήγι της ομορφιάς, κυρίως από την πλευρά των γυναικών;

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....

3. Ποια είναι, σύμφωνα με τα κείμενα, τα πρότυπα ομορφιάς της εποχής μας;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Γιατί οι άνθρωποι στις μέρες μας προσπαθούν να είναι όμορφοι και να πληρούν αυτά τα πρότυπα ομορφιάς; Τι πιστεύουν ότι τους εξασφαλίζουν και τους παρέχουν;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Ποιες ηλικίες και ποιο φύλο προσβάλλεται περισσότερο από τη νευρική ανορεξία;

.....
.....
.....

.....
.....

6. Για ποιους λόγους, σύμφωνα με το κείμενο, οδηγούνται στην ασθένεια αυτή;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Γυναικεία ομορφιά)

ΟΜΑΔΑ:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Κείμενο

Πάνω στα τείχη της Τροίας ο βασιλιάς Πρίαμος και οι γέροντες της αριστοκρατίας παρακολουθούν τη μονομαχία Πάρη-Μενελάου. Όταν εμφανίζεται με μεγαλοπρέπεια η ωραία Ελένη τους ξεφεύγουν τα παρακάτω περίφημα λόγια, τα οποία δείχνουν καλύτερα από κάθε ρητή περιγραφή την ομορφιά της γυναίκας αυτής.

Κι άμ' είδαν, ως εσίμωνε στον πύργον την Ελένην,
συνομιλούσαν σιγανά με λόγια πτερωμένα:
Δεν είναι κρίμα αν βασανίζονται για μια γυναίκα τέτοια
μαζί κι οι Αργίτες οι λιοντόκαρδοι κι οι Τρώες καιρούς και χρόνια.
Τι φοβερά με τις αθάνατες θεές στην όψη μοιάζει.
Ωστόσο κι έτσι, ας πάει με τ' άρμενα, μ' όλα τα κάλλη που 'χει,
σε μας μη μείνει και στα τέκνα μας για συφοριά μια μέρα.
Έτσι έλεγαν, κι ο Πρίαμος φώναξε καλνώντας την Ελένη:
Για σίμωσε εδώ πέρα, κόρη μου, και κάθισε μπροστά μου,
να δεις, αν θες, τον πρώτον άντρα σου, τους φίλους τους δικούς σου.
Εσύ δε μου φταιξεις, οι αθάνατοι μου φταίξαν
που μου ασκώσαν τον πολυδάκρυτο τον πόλεμο μαζί με τους Αργίτες.

«Ιλιάδα», Όμηρος, ραψ. Γ', στιχ. 156-165 ,μτφρ. Καζαντζάκη-Κακριδή, εκδ. Εστία, 1997.

Ερωτήσεις-δραστηριότητες

1. Αφού διαβάσετε το παραπάνω απόσπασμα μαζί με την ομάδα σας παρατηρήστε ότι ο ποιητής δεν μας δίνει λεπτομέρειες για την ομορφιά της Ελένης, αλλά μας αφήνει να φανταστούμε την εντυπωσιακή παρουσία της μέσα από τις αντιδράσεις αυτών που τη βλέπουν. Ποιες είναι οι αντιδράσεις αυτές; Σε ποιους στίχους νομίζετε ότι βρίσκεται το μεγαλύτερο εγκώμιο για τη μορφή της ωραίας Ελένης;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Τι κατόρθωσε να προκαλέσει η ασύγκριτη και μοναδική ομορφιά της Ελένης στο συγκεκριμένο απόσπασμα αλλά και γενικότερα ;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

Ω έλα μαζί να ιδρύσουμε τα όνειρα, έλα μαζί να δούμε τη γαλήνη. Δε θα 'ναι πια στον έρημο ουρανό παρά η καρδιά που βρέχεται απ' την πίκρα παρά η καρδιά που βρέχεται απ' τη γοητεία, δε θα 'ναι παρά η καρδιά που ανήκει στο δικό μας έρημο ουρανό.

Έλα στον ώμο μου να ονειρευτείς γιατί είσαι μια γυναίκα ωραία. Ω είσαι μια γυναίκα ωραία. Ω είσαι ωραία. Ωραία.

Απόσπασμα από το ποίημα «Adagio», Οδυσσέας Ελύτης, «Προσανατολισμοί», 12^η έκδοση, Ίκαρος, 1996.

Ερώτηση

Η ομορφιά της γυναίκας αυτής τι συναισθήματα δημιουργεί στον ποιητή; Τι του προσφέρει;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

Δόντια πυκνά

Δόντια πυκνά και μαργαριταρένια
φωνή σαν τ' ἀηδονιοῦ
στόμα χελιδonioῦ
ὅταν ἀρχίζ' και κλαίει
ὄλον τὸν Μάη λαλεῖ
κι ὄλη τὴν ἀνοιξη.

Μιὰ Κυριακὴ και μία καλὴν ἡμέρα
ἦρθε μία περιστέρα
μιὰ γαίτανοφρυδάτη
νὰ μὴν τὴν εἶχα δεῖ
δὲν θά 'χα ζουρλαθεῖ
στὴ μαύρη γῆς νὰ μπεῖ.

Δημοτικὸ τραγούδι.

Ερώτηση

Διαβάστε με προσοχή το παραπάνω δημοτικό τραγούδι. Αναρωτηθείτε με την ομάδα σας και περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο η ποίηση του λαού περιγράφει την ομορφιά της γυναίκας. Με τι την παρομοιάζει; Σας αρέσει αυτή η περιγραφή; Το πρότυπο αυτό της γυναικείας ομορφιάς θεωρείτε πως ισχύει σε όλες τις εποχές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

Όμορφη πού είσαι, αγάπη μου! Τί όμορφη πού είσαι!

Γλυκειά σαν τοῦ περιστεριοῦ καὶ τρυφερή ἢ ματιά σου·
καμιά ἀπὸ τὶς ὁμορφες δὲν παραβγαίνει μπρὸς σου.

Ἐσὺ ᾿σαι κρινολούλουδο καὶ κεῖνες εἶναι ἀγκάθια,
ἴδια μὲ κόκκινη κλωστή τὰ κόκκινά σου χεῖλη.

Σὰ ρόδι πού τὸ κόψανε στὴ μέση πίσω ἀπ' τὸ πέπλο σου
μοῦ φαντάζει τὸ ροδομάγουλό σου.

Τὰ δύο σου στήθια μοιάζουνε δίδυμα ζαρκάδια,
πού νὰ βοσκήσουν βγήκανε μὲς στ' ἀνθισμένα κρίνα.

Φίλα με, μὲ ὄλα τὰ φιλιὰ ποὺ ἔχεις μὲς στὸ στόμα.
Μέθα με στῆς ἀγκάλης σου τὸ πιὸ γλυκὸ κρασί.

Καὶ τ' ὄνομά σου, ἄρωμα, μύρο χυμένο κάτω.

Ὅλων τῶν μύρων τ' ἄρωμα, κι ἡ εὐωδιὰ ἐσύ 'σαι.

Απόσπασμα από το «Άσμα Ασμάτων».

Ερώτηση

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που συνιστούν την ομορφιά της γυναίκας του ποιήματος; Ποια σχήματα λόγου χρησιμοποιεί ο ποιητής για να την αποδώσει; Θα αφιερώνετε σήμερα, στην εποχή μας, αυτό το ποίημα στην αγαπημένη σας ή όχι; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Παρατηρήστε με τα μέλη της ομάδας σας και θαυμάστε την παρακάτω φωτογραφία που απεικονίζει το περίφημο άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου. Εργαστείτε ομαδικά και στη συνέχεια απαντήστε στις ερωτήσεις-δραστηριότητες που ακολουθούν.

Ερωτήσεις-δραστηριότητες

1. Είναι τυχαίο ότι η θεά Αφροδίτη θεωρούνταν στην αρχαιότητα η «θεά της ομορφιάς»; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Συγκρίνετε την Αφροδίτη της Μήλου με τις γυναίκες της σύγχρονης εποχής μας. Στη συνέχεια, σε ένα σύντομο κείμενο απαριθμήστε τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει μια γυναίκα για να θεωρείται όμορφη στην εποχή μας.

.....

.....

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
(Ανδρική ομορφιά)

ΟΜΑΔΑ:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρήστε με προσοχή το άγαλμα του θεού Ερμή του Πραξιτέλη. Πιστεύετε πως ο θεός πληροί τις προϋποθέσεις της εποχής μας για να εργαστεί ως top model; Αν ναι, γιατί, αν όχι, γιατί;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

Σε λίγο θα έκλεινε τα τριάντα και έχανε τον καιρό της μ' έναν ορκισμένο εργένη που δεν έτρεφε καμιά απολύτως επιθυμία να παντρευτεί και να κάνει παιδιά. Και ο Τζέικ Ντεβίλα είχε όλα τα φόντα να το παίζει εργένης.

Ήταν εντυπωσιακός άντρας: μεγάλα καστανά μάτια που άστραφταν πονηρά, γελοία μεγάλες και γυριστές βλεφαρίδες που οι γυναίκες θα έδιναν και την ψυχή τους για να τις αποκτήσουν, εκφραστικά φρύδια που έπαιζαν το ρόλο θαυμαστικού ή ερωτηματικού στο τέλος κάθε του πρότασης, πολύ πυκνά σπαστά μαύρα μαλλιά που σε προκαλούσαν να τα χαϊδέψεις, ίσια μύτη, δυνατό τετράγωνο πηγούνι, απαλό αισθησιακό και πολύ προκλητικό στόμα και λακκάκια στα μάγουλά του.

Αλλά και το υπόλοιπο παρουσιαστικό του ήταν χάρμα οφθαλμών. Διέθετε κορμί αθλητή: φαρδιές πλάτες, μυς στα σωστά σημεία, ούτε ίχνος περιττού λίπους, με λίγα λόγια ένα κορμί τέλεια εναρμονισμένο με το ύψος του, που ήταν κι αυτό τέλειο- ήταν ψηλός, αλλά όχι λελέκι.

Απόσπασμα από το άρλεκιν «Μια καυτή πρόκληση», Ema Darcy, 2006.

Ερώτηση

Μελετήστε το παραπάνω κείμενο με τα μέλη της ομάδας σας και σκεφτείτε σε ποιους αναγνώστες απευθύνεται και πώς τους αντιμετωπίζει. Τι είδους αναγνώστες/ριες πιστεύει ότι είστε αυτό το κείμενο; Έπειτα περιγράψτε το προφίλ των αναγνωστών/ριων τέτοιου είδους κειμένων.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δραστηριότητα

Εκτός από τα κείμενα τέτοιου τύπου (άρλεκιν, βίπερ) παρόμοιες περιγραφές ιδανικών ανδρών παρουσιάζονται, για παράδειγμα, σε κινηματογραφικές ταινίες και ηθοποιούς-στας του Χόλλυγουντ. Ανασύρετε από τη μνήμη σας όσες περισσότερες εικόνες και φωτογραφίες τους μπορείτε. Έπειτα απαντήστε στην παρακάτω ερώτηση.

Ερώτηση

Πιστεύετε ότι μια μεγάλη μερίδα του παγκόσμιου κοινού επηρεάζεται από τέτοιου είδους προβαλλόμενα πρότυπα; Τι γίνεται με όσους δεν τα πληρούν;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

Κείμενο

Κι αυτός με το νερό του ποταμού
ο θεϊός Οδυσσεύς, την άλμη απόνιψε που είχε καθίσει
στους φαρδείς ώμους και στην πλάτη, κι έτριβε το κεφάλι του καλά,
ώσπου το αλάτι να του φύγει της ατρύγητης θαλάσσης.

Κι όταν όλα τα μέλη του τ' απόλουσε,
με λάδι αλείφτηκε και φόρεσε τα ρούχα,
εκείνα που του πρόσφερε η ανύπαντρη παρθένα.

Τότε κι η Αθηνά, του Δία το γέννημα, τον έκανε να φαίνεται
σαν πιο ψηλός και στιβαρός κι απ' το κεφάλι του να πέφτουν
τα μαλλιά σγουρά, σαν άνθη ζουμπουλιάς.

.....
Επήγε τότε να καθίσει απόμερα μόνος του στο ακρογιάλι,
λάμποντας όλος ομορφιά και χάρες,
ενώ η κόρη τον κοιτούσε και τον θαύμαζε.

Ύστερα γύρισε να πει στις καλλιπλόκαμες κοπέλες:

«Ακούστε με, ωραίες κοπέλες, γιατί έχω κάτι να σας πω.

Λέω πως δεν έσμιξε ένας τέτοιος άντρας με τους ισόθεους Φαίακες,
αν κάποιος δεν το θέλησε θεός απ' όσους κατοικούν τον Όλυμπο.

Μόλις πριν από λίγο φαντάστηκα πως είναι κι άσκημος
τώρα μου φαίνεται να μοιάζει στους θεούς που τον πλατύ ουρανό κατέχουν.

Μακάρι τέτοιος να βρεθεί γαμπρός κι εμένα να με πάρει-
αν κατοικούσε εδώ, αν ήθελε να μείνει εδώ».

Όμηρος, «Οδύσσεια», ραψ. ζ', στιχ. 275-284, 289-300, μτφ. Δ. Ν. Μαρωνίτης, Αθήνα, Καστανιώτης, 1996.

Ερωτήσεις

1. Ποια είναι η αντίδραση και ποια τα συναισθήματα της Ναυσικάς απέναντι στην απρόσμενη ομορφιά του Οδυσσέα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Ποιο πρόσωπο χαρίζει στον Οδυσσέα περισσότερη λάμψη και ομορφιά; Ποια πιστεύω της ομηρικής εποχής για την ομορφιά και την προέλευσή της αντικατοπτρίζονται με την ενέργειά του αυτή;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Με ποιανού την ομορφιά παραβάλλει η Ναυσικά την ομορφιά του Οδυσσέα; Τι συμπεράσματα εξάγουμε από την άποψή της αυτή για τα πρότυπα της ομορφιάς στην ομηρική ποίηση και εποχή;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κείμενο

Στο μυθιστόρημα της Λένας Διβάνη «Εργαζόμενο αγόρι» πρωταγωνιστής είναι ένα πολύ ωραίο αγόρι, ο Χάρης, ο οποίος κάνει δίαιτα, φροντίζει την ομορφιά του και «τα βράδια βάζει μια μάσκα από λάδι κι αυγό στα μαλλιά, τα τυλίγει σε μια νάιλον σακούλα για να είναι το πρωί μεταξωτά σαν μωρού παιδιού». Ο Χάρης βέβαια δεν εργάζεται και είναι χρήσιμος μόνο όσο διαρκεί η ομορφιά του.

Αφού διαβάσετε το απόσπασμα από μια συνέντευξη της συγγραφέως που ακολουθεί, εργαστείτε ομαδικά και απαντήστε στις ερωτήσεις-δραστηριότητες που έπονται.

Αντώνης Καρατζαφέρης: Στο μυθιστόρημα οι γυναίκες ασχολούνται με τις μπίζνες και οι άντρες, μανιωδώς, με την ομορφιά τους. Η καθημερινή πραγματικότητα από την ανάπτυξη;

Λένα Διβάνη: Απολύτως. Στόχος μου ήταν να φωτογραφίσω το παράλογο που ζούμε όλοι μας. Όταν πηγαίνω στις γυναικείες τουαλέτες βλέπω αυτόν το στρατό των γυναικών να "επισκευάζεται" με στόχο να ξαναρχίσει στη μάχη με μια αγωνία στο μάτι που είναι μεταδοτική. Η καταναλωτική ζωή που ζούμε έχει αρχίσει βέβαια να πιάνει και τους άντρες. Για τη γυναίκα, όμως, η πάλη με το χρόνο είναι βαθιά υπαρξιακή αγωνία. Υπάρχει πιο μάταιο πράγμα από αυτό; Όταν έχει να ξυρίσεις, να αποτριχώσεις, να βάψεις, να ξεβάψεις, δεν σου μένει χρόνος για τίποτε

Ερωτήσεις-Δραστηριότητες

1. Τα αγόρια της εποχής μας μοιάζουν με τον Χάρη; Οι άνδρες σήμερα νοιάζονται για την ομορφιά τους;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ποιο ισχυρό στερεότυπο για την ομορφιά προσπαθεί να ανατρέψει η συγγραφέας στο μυθιστόρημά της αυτό; Για να απαντήσετε σκεφτείτε με ποιο φύλο συνήθως ταυτίζεται η ομορφιά και η αναζήτησή της.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο

Ο Θεαγένης λοιπόν ήταν το πρώτο παιδί του Χριστόφορου και της Εύθας, ή το έκτο του καθενός ξεχωριστά, όσο και το ενδέκατο στην ήδη πληθωρική οικογένεια που σχημάτισαν από κοινού εκείνοι οι δύο. Θ' ακολουθούσαν κι άλλα πολλά, ο Θεαγένης πάντως-πρώτος, έκτος ή ενδέκατος-ήταν μοναδικός: ήταν το πιο θελκτικό κι ωραίο αγόρι που είχε γεννηθεί τα τελευταία-πόσα να πούμε; εκατό;- χρόνια. Η Εύθα, από βρέφος ακόμα, του φορούσε ανάποδα όλα τα ρούχα, με τις ραφές και τους κόμπους απέξω, προκειμένου να του βρίσκουν κάποιο ψεγάδι οι άνθρωποι και να μην τον ματιάζουν απ' τον έντονο θαυμασμό ή φθόνο. Όταν το παιδί άρχισε να μεγαλώνει κι αλλοίμονο να ομορφαίνει ξεδιάντροπα, του ψαλίδιζε τα μαλλιά σαν τραγί, λέρωνε τα μάγουλά του με κάρβουνο, πασάλειβε με σκορδέλαιο τον λαιμό του, τον μούντζωνε και τον έφτυνε, και γενικώς έκανε ό,τι περνούσε απ' το χέρι της για ν' αποτρέψει τις βασκανίες που τις έβλεπε να ζουζουνίζουν σχεδόν γύρω του, και βέβαια για να μετριάσει την ομορφιά του, ισοδύναμη πια με απειλή, με κάτι καταστροφικό. Κι όταν είδε πως οι κρυφοί φόβοι της άρχισαν, φευ, να παίρνουν σάρκα και οστά και οι γυναίκες να τον κοιτούν απ' τα παράθυρα έτοιμες να πεθάνουν γι' αυτόν ή έστω να ξεπορτίσουν στο πρώτο του νεύμα, δεν της έμενε παρά να τον μεταβαφτίσει σ' ένα ρυάκι Ησύχιο.

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Και με το φως του λύκου επανέρχονται», Ζυράννα Ζατέλλη, εκδ. Καστανιώτη, 2003.

Διαβάστε με προσοχή το παραπάνω κείμενο, εργαστείτε ομαδικά και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Ερωτήσεις

1. Τι συναισθήματα προκαλούσε η ομορφιά του Θεαγένη-ΗΣύχιου στη μητέρα του, τι στους άλλους ανθρώπους και τι στο γυναικείο φύλο; Πώς αντιδρούσε ο καθένας τους απέναντι στη μοναδική ομορφιά του;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Η ομορφιά είναι πάντα προτέρημα και πηγή χαράς γι' αυτόν που την κατέχει και για τους γύρω του;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

IV) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ❖ Επισκεφθείτε τη βιβλιοθήκη του σχολείου σας ή της πόλης σας και αναζητείστε κείμενα της σύγχρονης πεζογραφίας και ποίησης τα οποία θα έχουν ως θέμα τους τους εξής άξονες: η έννοια του κάλλους, η έννοια του άσχημου, τα ισχύοντα πρότυπα ομορφιάς, η γυναικεία-ανδρική ομορφιά, η παιδική ομορφιά, η ομορφιά του κόσμου-φύσης. Χωριστείτε σε ομάδες ανάλογες με τους παραπάνω άξονες και καθεμία από αυτές ας δημιουργήσει τη δική της ανθολογία κειμένων. Μπορείτε ακόμη, εναλλακτικά, να συγκροτήσετε με τα μέλη της ομάδας σας ένα ανθολόγιο ομορφιάς το οποίο θα περιέχει λογοτεχνικές περιγραφές των προτύπων ομορφιάς που ίσχυαν σε διαφορετικές εποχές. Για παράδειγμα, η μία ομάδα μπορεί να ασχοληθεί με τα πρότυπα ομορφιάς που ίσχυαν κατά την Αρχαιότητα, άλλη με τα ισχύοντα πρότυπα του Μεσαίωνα, της Αναγέννησης, του 19^{ου} αι., της σύγχρονης εποχής μας.
- ❖ Ανασύρετε από τη μνήμη σας και ξαναδιαβάστε όσα από τα κείμενα αυτής της φάσης σας άγγιξαν και σας άρεσαν. Μπείτε στη θέση των ηρώων/ηρωίδων τους και αυτοσχεδιάστε παίζοντας τους ρόλους τους στην τάξη, είτε ατομικά είτε ομαδικά.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Γ΄ ΦΑΣΗΣ

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ, ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ.

Ι) ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ❖ Σε μια από τις σελίδες του λευκώματος της τάξης σας σας ζητείται να αναλύσετε την έννοια της ομορφιάς έτσι όπως την αισθάνεστε και την πιστεύετε εσείς. Συζητήστε με τα μέλη της ομάδας σας ή σκεφτείτε μόνοι σας και συμπληρώστε τον παρακάτω ορισμό: **Ομορφιά είναι...**
- ❖ Υποθέστε ότι είστε μια φεμινίστρια η οποία με αφορμή τη διοργάνωση ενός διαγωνισμού ομορφιάς που έγινε πρόσφατα γράφει μια επιστολή διαμαρτυρίας κατά του θεσμού των καλλιστείων.
- ❖ Φανταστείτε ότι ο εαυτός σας είναι πάρα πολύ όμορφος ή πάρα πολύ άσχημος. Σε μια σελίδα του δικού σας φανταστικού ημερολογίου περιγράψτε τα συναισθήματά σας για την κατάστασή σας αυτή ή αφηγηθείτε ένα φανταστικό περιστατικό που είχε σχέση με την εξωτερική σας εμφάνιση και σας δημιούργησε μεγάλη εντύπωση. Αντί για το προσωπικό σας ημερολόγιο μπορείτε να γράψετε ένα γράμμα στον/ην καλύτερό/ή σας φίλο/η στο οποίο να του/ης εκθέτετε τον τρόπο που εσείς ή οι άλλοι αντιμετωπίζουν την ομορφιά ή την ασχήμια σας.
- ❖ Οργανώστε μια ραδιοφωνική εκπομπή που θα έχει ως θέμα της «τραγούδια για την ομορφιά» ή «τραγούδια για την ασχήμια». Συγκεντρώστε όσα περισσότερα τραγούδια έχετε βρει στην Α΄ φάση ή μπορείτε επιπλέον να εντοπίσετε για τον σκοπό αυτό. Επίσης, έχετε τη δυνατότητα να γράψετε και κάποια λόγια – σχόλια που θα συνοδεύουν το κάθε τραγούδι.

- ❖ Δημιουργείστε ένα φωτογραφικό λεύκωμα που θα αποτελείται από εικόνες, φωτογραφίες και εικαστικά έργα που διαπραγματεύονται την έννοια του ωραίου. Μπορείτε έπειτα να εκθέσετε το εικονικό αυτό υλικό σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο του σχολείου σας και να το επιδείξετε έτσι σε γονείς, μαθητές, εκπαιδευτικούς, κ.α..

- ❖ Δημιουργείστε στην εφημερίδα του σχολείου σας ένα αφιέρωμα για το θέμα της ομορφιάς-ασχήμιας. Επιδοθείτε στη συγγραφή άρθρων σχετικών με την έννοια του κάλλους και δημοσιεύστε τα στην εφημερίδα του σχολείου σας ή στον τοπικό τύπο. Δημοσιεύστε ακόμη τις συνεντεύξεις που έχετε πάρει από επαγγελματίες που ασχολούνται με την ομορφιά (αισθητικοί, κομμωτές, εργαζόμενοι σε ινστιτούτα αδυνατίσματος, κ.α.).

- ❖ Οργανώστε μια ενημερωτικής φύσεως ημερίδα με θέμα την ομορφιά και τις παραμέτρους της, η οποία μπορεί να διεξαχθεί στον χώρο του σχολείου σας ή σε κάποιον χώρο που θα σας παραχωρήσει ο δήμος της πόλης σας. Στην ημερίδα αυτή μπορείτε να εξασφαλίσετε τη συμμετοχή διαφόρων κατηγοριών ειδικών και ειδημόνων για το θέμα αυτό (γιατροί, πλαστικοί χειρουργοί, αισθητικοί, λογοτέχνες, ψυχολόγοι, μοντέλα, σχεδιαστές μόδας, δημοσιογράφοι που εργάζονται σε περιοδικά μόδας, κ.α.).

- ❖ Ψάξτε και βρείτε ένα θεατρικό έργο ή εναλλακτικά γράψτε εσείς ένα δικό σας έργο το οποίο θα πραγματεύεται την έννοια της ομορφιάς ή κάποια από τις ποικίλες όψεις της. Μετά προετοιμάστε, οργανώστε και συμμετέχετε στο ανέβασμά του σε θεατρική παράσταση που θα πραγματοποιηθεί στον χώρο του σχολείου σας ή σε κάποιο θέατρο της πόλης σας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000097382